
**KULTTUURIEN VAIKUTUS
TAITEILIJAI DENTITEETTIIN**

Tutkimus nykyaiteilijoiden työskentelyn muutoksista

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Matkailun koulutusohjelma

Forssa, 24.11.2010

Hilkka Kemppi

Matkailun koulutusohjelma

Wahreninkatu 11
30100 Forssa

Työn nimi Kulttuurien vaikutus taiteilijaidentiteettiin
– Tutkimus nykyaiteilijoiden työskentelyn muutoksista

Tekijä Hilikka Kemppi

Ohjaava opettaja Hannu Heinilä

Hyväksytty _____ . _____ . 20 _____

Hyväksyjä

Forssa
Matkailun koulutusohjelma

Tekijä	Hilkka Kemppe	Vuosi 2010
Työn nimi	Kulttuurien vaikutus taiteilijaidentiteettiin – Tutkimus nykyaiteilijoiden työskentelyn muutoksista	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyö keskittyy kansainvälisiin nykyaiteilijoihin Meksikon ja Suomen välillä. Opinnäytetyössä tarkkaillaan taiteilijaidentiteetin muutoksia monikulttuurisessa ympäristössä. Tutkimukseen osallistui yhteensä 15 taiteilijaa. Ryhmä koostui meksikolaisista ja suomalaisista taiteen ammattilaisista, jotka olivat kaikki asuneet sekä Meksikossa että Suomessa. Yhteistä heille oli molempien valtioiden kulttuurin ja nykyaiteen tunteminen. Nykyaiteet ilmentävät aikansa näkökulmia ja ilmiöitä toimien kuin peilinä todellisuuden ja katsojan välillä. Samalla kysymys tämän taidemuodon kansallisista eroista yhtenevässä maailmassa on mielenkiintoinen. Tutkimusmateriaali on kerätty sekä teemahaastatteluilla että tietoteknisesti lähetetyillä avoimilla kyselylomakkeilla ja Skype-keskusteluilla.

Opinnäytetyön taustalla on kansainvälinen kokemukseni, Suomen kansallisuus sekä aiemmat opintoni Meksikossa. Aiheen valintaan vaikuttivat matkailu- sekä taideopintoni ja harrastuneisuuteni. Näkökulmia nykyaiteen maailmaan on kerätty Suomessa, Meksikossa ja Saksan Berliinissä näyttelyistä ja festivaaleista. Aihekokonaisuutta pohjustetaan identiteettikäsitteiden sekä matkailullisten ja taidekasvatuksellisten näkökulmien ja lähdeaineistojen avulla. Työssä korostetaan nykyaiteiden vuorovaikutteisuudesta muodostunutta uutta asemaa aikansa viestijänä. Nykyaiteilijoiden taiteellisia teoksia analysoidaan filosofisen hermeneutiikan avulla. Identiteetin kehittymistä käsitellään sekä fyysisten että henkisten muutosten avulla teemoitteleamalla ilmiöt sosiaaliin, teokselliin, olosuhteelliin sekä sosioekonomisiin muutoksiin. Muutoksia korostaa Suomen ja Meksikon kulttuurierot, jotka perustuvat ekonomisiin, maantieteellisiin ja historiallisiin eroihin. Toimin haastatteluissa ja analyysissä osana tutkimusta subjektiivisena tutkijana lisäten omia kokemuksiani kuitenkin muuttamatta haastateltavieni mielipiteitä. Taiteilijat kokivat kulttuurin muutoksen positiivisena ja taiteellisesti sekä ideologisesti rikastavana. Uusien näkökulmien tunnettiin tuovan itsevarmuutta ja avoimuutta.

Avainsanat Taidekasvatus, kulttuuri, kulttuurimatkailu, nykyaide, paikkaidentiteetti

Sivut 54 s. + liitteet 7 s.

Forssa
Degree Programme in Tourism

Author Hilkka Kemppe **Year** 2010

Subject of Bachelor's thesis Cultural Impact to the Artist's Identity
- A Study of Contemporary artists' Changes in Working

ABSTRACT

This thesis focuses on contemporary artists in Finland and Mexico by observing the shaping of their artistic identity in a multicultural environment. A total of 15 artists participated in the study. The group consisted of Mexican and Finnish art professionals, who all had been living in both Mexico and Finland. Common to all of them was the knowledge of both countries' cultures and contemporary art. Contemporary art reflects the views of its time and phenomena by acting as a mirror between reality and the viewer. At the same time, the question of national differences in this art form in an integrated world is interesting. The research material was collected by theme interviews and by IT-posted open questionnaires and by Skype discussions.

In the background of the thesis lies my international experience, Finnish citizenship as well as my previous studies in Mexico. The choice of subject was influenced by my previous studies in tourism and arts as well as my personal interests. Aspects of the world of contemporary art have been collected from exhibitions and festivals in Finland, Mexico and Germany. The subject has been introduced by the concept of identity with both tourism and art educational perspectives and sources. An attempt has been made to highlight the interactive aspect of contemporary art. The interviewees' artistic productions are analyzed with philosophical hermeneutics. The development of artistic identity is pictured through physical and psychological changes and by categorizing the phenomena to social, work-based, environmental and socio-economic changes. The changes are emphasized in the selected countries' cultural differences, which are based on economic, geographical and historical differences. Both in the interviews and in the analysis the author of the thesis acted as a subjective researcher also adding her own experiences without changing the interviewees' opinions. The artists felt that the change of culture had a positive impact and that it was ideologically and artistically enriching. New perspectives were experienced to bring self-confidence and an open-minded attitude.

Keywords Art education, culture, cultural tourism, contemporary art, place identity

Pages 54 p. + appendices 7 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	VALTIOIDEN TARKASTELUA.....	2
2.1	Suomesta Meksikoon ja takaisin.....	2
2.2	Kulttuurimatkailullisia näkökulmia.....	4
2.3	Nykytaiteella maalattu taidehistoria ja taiteilija.....	5
3	TAIDEKASVATUS KULTTUURIKONTEKSTISSA.....	8
3.1	Kulttuurin kokeminen.....	8
3.2	Monikulttuurinen taidekasvatus.....	8
3.3	Kulttuuriin sopeutumisen tarkastelua taiteilijan näkökulmasta.....	9
4	NYKYTAIDE TUTKIMUKSESSANI.....	11
4.1	Nykytaide käsitteenä ja filosofinen hermeneutiikka.....	11
4.2	Vuorovaikutus ominaisuutena.....	12
4.3	Globalisaatio ja nykytaide.....	14
4.4	Uudet mediat toimivat tiedottajana ja esitysympäristönä.....	15
5	IDENTITEETTI PERSOONAA MÄÄRITTÄMÄSSÄ.....	17
5.1	Identiteetti-käsitteen historiaa.....	17
5.2	Identiteetin sidos kulttuuriin.....	18
5.3	Ympäristö paikkaidentiteetin rakentajana.....	19
5.4	Tutkimuksellisen taiteilijaidentiteetin pohdintaa.....	20
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	21
6.1	Tutkimuskohde.....	21
6.2	Tutkimuksen tavoite ja tutkimustehtävä.....	21
6.3	Aineiston keräämisestä käsittelyyn.....	22
6.4	Haastateltavien esittelyt.....	24
6.5	Tutkimuksen luotettavuus.....	27
7	KULTTUURIEN VAIKUTUS TAITEILIJAI DENTITEETTIIN.....	29
7.1	Sosiaaliset muutokset.....	29
7.2	Teokselliset muutokset.....	33
7.3	Olosuhteiden muutokset.....	38
7.4	Sosioekonomiset muutokset.....	42
8	NYKYTAITEEN KULTTUURISIDONNAISUUS.....	46
9	KOKOAVA POHDINTA.....	49
	LÄHTEET.....	50

-
- Liite 1 Lopullinen haastattelun runko suomeksi
 - Liite 2 Haastattelu englanniksi
 - Liite 3 Haastattelu espanjaksi
 - Liite 4 Otteita Meksikon kulttuurin esseestä. Introducing Mexan Culture.
Tecnológigo de Monterrey, professori Alejandro Ugalde, 9.3.2010.
 - Liite 5 Kuvamateriaali

1 JOHDANTO

Opinnäytetyö kartoittaa viidentoista nykytaiteilijan identiteetin muutoksia tuotannon ja työskentelyn kautta. Keskityn globaaleihin taiteilijoihin kotimaani Suomen ja opiskelumaani Meksikon välillä haastatteleamalla sekä suomalaisia Meksikossa asuneita että meksikolaisia Suomessa asuneita nykytaiteilijoita. Opinnäytetyön aihevalintaan innosti aiemmat opintoni matkailun ja taiteen aloilla sekä harrastuneisuuteni visuaalisten taiteiden ja ilmaisutaiteen parissa. Nykytaiteiden vuorovaikutteisuus sopi tutkimuskysymyksen luonteeseen ja olin kiinnostunut irrallisen ja vielä melko tuntemattoman taidemuodon mahdollisuuksista kansainvälisen matkailun vetovoimatekijänä. Tutkimusta pohjustetaan identiteetin käsitteillä sekä kulttuuri- matkailun ja taidekasvatuksen näkökulmien ja lähdeaineistojen avulla.

Kysymys nykytaiteen alueleimaisuudesta tai kansallisista rajoista on mielenkiintoinen, sillä globaalissa ja kaupallistuvassa maailmassa myöskään taide ei saa olla rauhassa. Toisaalta ei voi puhua uhkasta sen enempää kuin hyödystäkään. Globaali ympäristö laajentaa vuorovaikutuksen ja verkostoitumisen mahdollisuuksia tietoteknologian kehittyessä. Kulttuuri- ja taide- matkailussa alueelliset kulttuurin piirteet ovat merkittäviä erottautumisessa, minkä vuoksi taiteen yhdenmukaistumiseen tulisi kiinnittää huomiota. Näkökulmia nykytaiteeseen keräsin tutkimuksen aikana näyttelyistä ja festivaaleista Suomessa, Meksikossa ja Saksan Berliinissä. Tutkimuskysymykseksi muodostui vaihtuvien kulttuurien vaikutus taiteilijaidentiteettiin. Identiteetin muutosta kuvaan nykytaiteilijoiden sitaateilla sekä tulosten yhteenvedoilla. Samalla keskustelu pohjautuu kysymykseen: rikastuttaako kulttuurien muutos taidetta vai onko nykytaide yhdenmukaistuvaa kaikkialla maailmassa.

Haastateltavien nykytaiteilijoiden kiireellisyyden, liikkuvuuden ja maiden aikaerojen vuoksi tutkimusmateriaalia on kerätty useammalla eri haastattelumuodolla. Paikanpäällä tehtyjen teemahaastatteluiden lisäksi käytetään myös avointa sähköistä haastattelulomaketta sekä kuvallista Skype- haastattelua. Tietoteknisesti suoritettavissa teemahaastatteluissa lähetin usein täsmentäviä kysymyksiä muodostaakseni syvällisempää dialogia. Kaikkeimmat teemahaastattelut keräsin Meksiko Citystä ja Berliinistä. Meksikon ja Suomen taloudelliset, tapakulttuurilliset, historialliset ja maantieteelliset erot luovat kontrastia analysoiduille muutoksille. Toki mailla on myös yhtäläisyyksiä, jotka mahdollistavat vertailun. Molemmat valtiot ovat poliittisesti pääkaupunkilähtöisiä ja niiden historiaa siivittävät muinaiset mytologiat. Yhtäläillä kuin meksikolaiset kuvittavat tarinoita alkuperäiskansan Maya-heimon Popol Vuh -eepokseen, me elävöitämme Kalevalaa. Molempien maiden historiaan liittyy myös suurvallan läheinen sijainti, mikä on saanut muun maailman tuijottamaan Venäjää ja Yhdysvaltoja Suomen ja Meksikon sijaan (ks. Liite 4).

2 VALTIOIDEN TARKASTELUA

2.1 Suomesta Meksikoon ja takaisin

Meksikon hallitus tunnusti Suomen itsenäisyyden heinäkuussa 1920. Maiden välillä solmittiin ystävyyssopimus vuonna 1936 ja diplomaattisuhteet 11.11.1949. Meksikon ja Suomen sopimusverkko on kattava maantieteellisestä välimatkasta huolimatta. Aktiivinen kulttuuriyhteistyö pohjautuu vuonna 1982 solmittuun kulttuurisopimukseen. Valtioiden yhteyksiä pyritään syventämään siviilikriisinhallinnan ja kansainvälisen aseriisunnan sekä globalisaation hallinnan aloilla. Suhteet ovat 1990-luvun puolivälistä lähtien aktivoituneet valtio- ja ministerivierailujen merkeissä. Lisäksi maiden välillä käydään säännöllistä poliittista dialogia virkamiestasolla. (Suomen suurlähetystö, Meksiko 2010; Ulkoasiainministeriö 2001.)

Meksiko ei OECD-maana kuulu Suomen kehitysavun pääkohdemaihin. Suomi toteuttaa Meksikossa kuitenkin paikallisen yhteistyön määrärahojen PYM-projekteja. Rahalla tuetaan Suomen kehityspoliittisen linjauksen päämääriä: köyhyyden vähentämistä, ympäristöuhkien torjumista, tasa-arvon, kansanvallan ja ihmisoikeuksien edistämistä sekä turvallisuuden lisäämistä. (Suomen suurlähetystö, Meksiko 2010.) Projektia toteuttavat meksikolaisen kansalaisyhteiskunnan edustajat. PYM-projektit alkoivat vuonna 2002 ja esimerkiksi vuoteen 2010 mahtuu viisi projektia. Toiminnan vuosibudjetti on n. 150 000 euroa. Meksikoon sijoitetuissa varoissa keskitytään alkuperäiskansojen elinolojen, kulttuurin ja kaksikielisyysopetuksen tukemiseen sekä kestäväan kehitykseen ja uusiutuvaan energiaan. Nämä ovat ongelmakohtia Meksikossa suurten tuloerojen vuoksi. (Finpro 2010.)

Suomen ja Meksikon välillä on vilkasta kulttuurivaihtoa. Suomalaisesta kulttuurista Meksikossa ovat erityisen suosittuja olleet musiikki, muotoilu, elokuva, arkkitehtuuri ja koulutus. Meksikossa on vierailut useita suomalaisia yhtyeitä ja muusikoita sekä kuva-, video- ja tanssitaiteen edustajia. Myös suomalainen koulutus kiinnostaa meksikolaisia. Suomen lähetystö käy säännöllisesti pitämässä luentoja koulutusjärjestelmästä yliopistoissa ja opetusalan tilaisuuksissa. Myös useiden korkeakoulujen välillä on yhteistyösopimuksia sekä opiskelija- ja tutkijavaihtoa. EU:n ja Meksikon välistä opiskelijavaihtoa edistetään alueellisilla ohjelmilla ja opiskelijamessuilla. Suomesta Meksikoon on viimeisen viiden vuoden aikana mennyt opiskelemaan noin sata nuorta vuodessa ja Meksikosta Suomeen on tullut vastaava määrä opiskelijoita. (Suomen suurlähetystö, Meksiko 2010.)

Meksiko on Suomen tärkeimpiä kauppakumppaneita Latinalaisessa Amerikassa. Meksikon sijainti Yhdysvaltojen naapurissa ja maiden välinen vapaakauppasopimus, Nafta-sopimus, avaa pääsyn maailman suurimmille kulutustavaramarkkinoille. Suomen ja Meksikon välinen kaksinkertaisen verotuksen estävä sopimus ja investointisuojausopimus ovat edistäneet toiminnan aloittamista. (Suomen suurlähetystö, Meksiko 2010; Ulkoasiainministeriö

2001.) Meksikon sisämarkkinatkin ovat merkittävät. Meksikossa on saata-
vissa korkeasti koulutettua työvoimaa, etenkin insinöörejä.

TAULUKKO 1 *Meksikon ja Suomen talousvertailua (Ulkoministeriön kehitysviestinnän
verkkajulkaisu 2010).*

TALOUS	MEKSIKO	SUOMI
Bruttokansantulo, BKTL USD (2008)	1061,4 mrd.	255,7 mrd.
Saatu kehitysapu, USD/asukas (2007)	1,2	-
Virallinen kehitysapu, % BKT:stä (2006)	0.0	-0,4
Julkiset terveydenhuoltomenot, USD/asukas (2006)	327	1 940
Julkiset peruskoulutusmenot, USD/oppilas (2006)	1 604	5 373

Meksikon ja Suomen vuotuisten bruttokansantulojen erotus on yli 800 mrd. USD (ks. Taulukko 1). Tätä kuilua selittää valtioiden suuri kokoero sekä sijainti, kuten myös elinkeino ja väestörakenteet. Meksikon asukaslukuksi mitattiin vuonna 2009 109,6 miljoonaa. Tähän lukuun on laskettu väestörekisteristä löytyvät kansalaiset, jonka vuoksi todellinen luku on korkeampi. Suomen vastaava asukasluku on 5,3 miljoonaa. (UNFPA 2009.) Luovat alat ovat kasvaneet Meksikossa viime vuosikymmenellä. Vuonna 2008 Meksiko vei luovia tuotteita ja palveluita 4 271 miljoonan dollarin arvosta ja sijoittuu ensimmäiseksi Latinalaisen Amerikan luovassa taloudessa. Meksikon hallitus on sitoutunut sektorin edistämiseen ja on tunnistanut eurooppalaisen asiantuntijuuden, joka lisää halukkuutta yhteistyöhön. (Finpro 2010.)

Suomen kauppa Meksikon kanssa on ollut viime vuodet Suomelle alijäämäistä. Vienti on laskenut vuonna 2009 sen ollessa 112 miljoonaa euroa. Myös tuonti väheni merkittävästi lähes puolella. Tuonnin arvo oli 137 miljoonaa euroa. Vuonna 2009 Meksikon viennin ja tuonnin vaje oli 5,2 miljardia dollaria. Lisääntyvä vienti kasvattaa tuontia, sillä Meksikon pääomaja välituotetarjonta ei ole tarpeeksi kehittynyttä. (Finpro 2010.) Maan kaupapavaihto on suurin Latinalaisessa Amerikassa ja kahdeksanneksi suurin maailmassa. Valtionyriyten yksityistäminen sekä monopolien purkaminen ovat olleet osa talouden rakennemuutosta 1980-luvun puolivälistä alkaen. Suomen kokonaisviennistä Meksiko edustaa 0,3 prosenttia ja kokonaistuonnista 0,4 prosenttia. Suomesta Meksikoon vietiin koneita ja kuljetuslaitteita, paperia sekä kemikaaleja. Samoin tuonnista koneet ja kuljetuslaitteet olivat suurin ryhmä. Meksikosta tuotiin Suomeen raaka-aineita, kuten rautamal-
mia, kemikaaleja sekä elintarvikkeita ja hedelmiä. Suomalaisyriyten välilinen vienti Meksikoon on jopa kaksin- tai kolminkertainen suoraan viennin verrattuna. Osa siitä tapahtuu Yhdysvaltojen kautta ja osa muualla maailmassa sijaitsevilta tehtailta. Meksikossa toimii noin 30 suomalaisyri-
tyksen tytäryhtiötä ja noin 80 yrityksellä on maassa paikallinen edustaja. Suomalaisia asuu Meksikossa pysyvästi noin 250. (Tilastokeskus 2010.)

2.2 Kulttuurimatkailullisia näkökulmia

Suomi osallistui vuonna 2008 ensimmäisen kerran kansainväliseen maamielikuvatutkimukseen: ”The Anholt-GfK Roper Nation Brands Index 2008 Report”. Tulokset kertovat suomalaisen kulttuurin tuntemuksen olevan vähäistä maailmalla. Valttikortteina esiintyy korkeakulttuuri sekä taiteilijat ja designerit. Vuonna 2008 Suomessa kävi noin 6 miljoonaa ulkomaalaista, joista 3,6 miljoonaa oli yöpyviä ja 2,5 miljoonaa päiväkävijää. Eniten heitä saapui Venäjältä, Ruotsista, Virosta, Saksasta ja Iso-Britanniasta. Noin 40 % oli vapaa-ajanmatkalla. Meksikossa matkailun osuus BKT:stä on noin 8,5 % ja vuonna 2009 ala työllisti arviolta 12,9 %. Hallitus investoi matkailuun 2 miljardia USD vuonna 2010. Matkailijamäärissä Meksiko kuuluu maailman kymmenen suosituimman kohteen joukkoon. Maahan saapuu vuosittain yli 20 miljoonaa turistia, joista pääosa tulee Yhdysvalloista. Meksikon etuna on monimuotoisuus, kulttuurihistoria ja alkuperäisheimojen säilynyt arkkitehtuuri. Toisaalta levottomuudet ja epävakaus vaikuttavat matkailuun negatiivisesti. Esimerkiksi keväällä 2010 sattunutta suomalaisen surmaa Oaxacassa käsiteltiin mediassa. Tapahtunutta kritisoitiin myös nykytaiteen keinoin (ks. Liite 5/1, Kuva 1). Vuoden 2009 toukokuussa turistien määrä Meksikossa romahti puolestaan A(H1N1)-virusepidemian vuoksi. Maan tärkeimmissä turistikohteissa kuten Riviera Mayassa turistien määrä väheni jopa 70 prosentilla. Kokonaisuudessaan matkailusektori supistui 26 % vuoden 2009 aikana. (Finpro 2010.)

Keskimäärin viidesosalla Suomessa vuonna 2007 vierailleista lomamatkailijoista kulttuuri ja elämäntavat olivat pääsyyt valita Suomi matkakohteeksi. Vaikka kulttuuri ei olisi ensisijainen vetovoimatekijä, matkan aikana usein käydään kulttuurikohteissa. Kirkkojen, linnojen ja linnoitusten ohella suosittuja ovat museot, taidenäyttelyt ja arkkitehtuurikohteet. Meksikon päänähtävyyksiin kuuluvat paitsi luonto myös rikas kulttuuriperintö. Vuonna 2007 matkailuun kulutettiin Suomessa yhteensä 11 miljardia euroa. Kulttuuripalveluihin käytettiin 184 miljoonaa euroa. Tästä ulkomaalaisten matkailijoiden osuus oli 34 %, noin 62 miljoonaa euroa. Kulttuurimatkailun kasvu vahvistaa sekä kulttuurin että matkailun toimialojen kansantaloudellista merkitystä. (Opetusministeriö 2009.)

Vuonna 2006 Suomessa kulttuurin toimialoilla työskenteli yli 102 000 ja matkailun yli 62 000 henkilöä kulttuurin ja matkailun satelliittitalinpitäjien mukaan. Kulttuuriviennin ohjausryhmä hyväksyi joulukuussa 2008 esityksen kulttuurin matkailullista tuotteistamista edistäväksi toimintaohjelmaksi vuosille 2009–2013. Ohjelman tavoite on tukea suomalaiseen kulttuuriin pohjautuvien matkailutuotteiden ja -palvelujen matkailullista tuotteistamista ja vahvistaa Suomen kiinnostavuutta kulttuurimatkailun kohdemaana. Ohjelmassa on todettu tarve käynnistää toimia kulttuurimatkailun tietopohjan vahvistamiseksi. (Opetusministeriö 2009.) Meksikolaisen kulttuurimatkailusektorin työvoiman arviointi on mahdotonta, sillä maassa on paljon ns. pimeää työvoimaa.

Alueelliset kulttuuripiirteet ovat merkittäviä erottautumisessa, minkä vuoksi kysymys nykytaiteen kansallisista eroista sekä mahdollisuuksista vetovoimatekijäksi on tärkeä. Maaliskuussa 2009 julkaistussa Euroopan komission

selvityksessä, ”Survey on the attitudes of Europeans towards tourism”, vastaajista 33 % ilmoitti paikallisen kulttuurin, elämäntyylin ja perinteiden olevan tärkeitä, kun etsitään lomakohteeksi tavallisesta poikkeavaa. Alueen hintatason mainitsi 19 % vastaajista. Paikallinen elämäntyyli ja kulttuurit näyttäytyivät tapoina ja perinteinä, käyttäytymisenä, tarinoina, ruokakulttuurina, kädentaiteina sekä maakunnallisina ja paikallisina erityispiirteinä. Suomen vähemmistöryhmillä kuten suomenruotsalaisilla ja saamelaisilla on oma kulttuurinsa samoin kuin Meksikon alkuperäisväestöllä. (Opetusministeriö 2009.) Voisiko aikalaistaide saada ihmismassat liikkeelle? Esimerkiksi kun taidekasvatuksen tutkija Räsänen pyysi tutkimuksessaan haastateltaviansa mainitsemaan elämäänsä vaikuttaneen kirjan, henkilön tai matkakerptomuksen, reilusti yli puolet vastaajista kertoi joko pidempiaikaisesta asumisesta tai vierailustaan ulkomailla. (Räsänen 2000, 130).

Kansainvälistymisestä kiinnostuneille on tarjolla myös residenssitoimintaa, joka mahdollistaa taloudellisesti tuetun kulttuuri- ja taidematkailun. Vielä 1990-luvun puolivälissä taiteilijaresidenssit olivat Suomessa tuntemattomia. Tiedettiin Pohjoismaisen taidekeskuksen vierasateljeista Suomenlinnassa, taiteilijataloista Roomassa ja suomalaisille tarkoitetuista vierasateljeista Marbellassa, Firenzessä, New Yorkissa ja Pariisissa. Kymmenessä vuodessa residenssitoiminnasta on muodostunut kansainvälisen työskentelyn tuki, joka tarjoaa ulkomaisille taiteilijoille mahdollisuuden työskennellä residenssissä Suomessa ja suomalaisille mahdollisuuden ulkomaiseen yhteistyöhön – myös Meksikossa. (Kokko-Viika 2008, 1–2.)

2.3 Nykytaiteella maalattu taidehistoria ja taiteilija

Suomessa 1800-luvulta 1960-luvulle asti taide oli erityisen tärkeä maan imagon rakentaja. Suomikuvan rinnalle nousi seuraavilla vuosikymmenillä taiteen merkitys yhtenä hyvinvointiyhteiskunnan palveluna ja edellytyksenä ja samalla kiinnitettiin huomiota taiteen vastaanottamiseen. Nyt on esillä taiteen keskeinen rooli kulttuurisen moninaisuuden ja toiminnallisten paikallis-, alue- sekä kaupunkiyhteisöjen kehittäjänä. Innovaatioperustan laajentajana taide asettuu tieteen rinnalle: molemmat etsivät ja luovat uutta omilla osa-alueillaan. Samoin huomioidaan kansainvälistymisen tuoma muutos. Vaikka EU:lla ei ole jäsenmaita sitovaa taide- ja kulttuuripolitiikkaa, yhteistyön myötä EU vaikuttaa myös kansallisella tasolla. (TAO 2010.)

Suomalainen taidehistoria alkoi hahmottua vasta 1800-luvulla, kun kansallisuusaate voimistui Venäjän vallan alla. Euroopan tapahtumien vuoksi myös Suomen kansallisen taiteen etsinnässä näkyi Saksan ja Ranskan läsnäolo. 1880-luvulla esiin nousi joukko taidemaalareita, kuten kansainvälisesti Pariisi -aiheisista töistään tunnettu Albert Edelfelt sekä Kalevala-aiheisilla maalauksillaan erottautunut Akseli Gallen-Kallela (Räsänen 2000, 56–61). Symbolismin ideoita edusti Hugo Simberg. Muita merkittäviä taiteilijoita olivat Helene Schjerfbeck sekä kansankuvauksistaan tunnetut Eero Järnefelt ja Pekka Halonen. Kuvataiteessa perustettiin taiteen instituutioita ja suomalaiset elivät taiteen kultakautta. Suomessa on kuitenkin tehty taiteeksi luonnehdittuja löytöjä jo kivikaudella kalliomaalauksien ja eläinfiguurien muodossa. Myös varhain länsimaita tutkinut Platon selvitti taiteellisuutta. Hän ei

kirjoittanut taiteen määritelmää, mutta teokseen Valtio, n. 390 eKr., on kirjoitettu: "taiteilija jäljentää luontoa - taiteilija ei ole luova". Platonin mukaan taide on ympäristön säännönmukaista toistamista. (Lepistö 1991, 32.) Platonin taidekäsitys on ollut ominaista yksinomaan länsimaille, mutta se auttaa lukijaa ymmärtämään Meksikon ja Suomen taiteen lähtökohtaiset erot.

Meksikon taidehistoria alkaa alkuperäiskansojen, kuten Olmeekkien, Zapotekkien, Mayojen ja Atsteekkien parista. Heidän taiteensa keskittyi pitkälle jumala- ja eläinhahmojen sekä elämisen ja kuoleamisen kuvaamiseen. Nämä teemat ovat inspiroineet Meksikon taiteilijoita myös myöhemmin aikalais-taidetta unohtamatta. Espanjalaisten rantautuessa Meksikoon saapui myös eurooppalainen barokin henki. Ns. Meksikon barokki jatkui maan vallankumoukseen asti. Aiheet ja tyyli kopioi pitkälle perinteistä barokin maalausta, mutta värimaailma edusti kirkkautta ja räväkkyyttä. Vallankumouksessa 1900-luvulla eläneet Diego Rivera, David Alfaro Siqueiros ja Jose Clemente Orozco puolestaan keräsivät huomiota suurten maalaustensa poliittisilla teemoilla samoihin aikoihin, kun taide heräsi eloon myös Suomessa. Rivera, Siqueiros ja Orzco ilmaisivat Meksikon ajan ihanteita teoksillaan kapitalistien ja sosialistien kamppailuista. Myös myöhemmin tunnetuksi tulleet Frida Kahlo, Rufino Tamayo ja Manuel Álvarez Bravo työskentelivät Meksikossa. Kahlo luoden omakuvia, Tamayo kuvittaen kansanperinnettä ja Bravo valokuvaamalla. Toki taiteella on ollut myös omaleimaisia tekniikoita. Mesoamerikassa kehitettiin kaksi perustekniikkaa: temperamaalaus, jota käytettiin Teotihuacnin seinämaalauksiin sekä freskotekniikka, jota löytyi muun muassa Monte albanin maalauksista. (Consejo Nacional para la Cultura y las Artes 2007, 23–30, 163.)

Meksikolainen kansantaide on vahvaa. Eri alueilta pystyy edelleen löytämään paikallisia käsitöitä ja tekniikoita. Esimerkiksi Oaxacasta törmää helposti värikkäisiin eläinluomuksiin, Alebrijeihin. Myös nykytaide elää vahvalla pohjalla. Meksikolaiset nykytaiteilijat edustavat kansainvälisissä taidebiennaaleissa. Meksikossa järjestettävä vuosittainen MACO-festivaali (México Arte Contemporáneo) kerää katsojia ja osallistujia aina Suomea myöten. (Suomen suurlähetystö, Meksiko 2010.) Myös Suomesta mainittakoon vuosittainen Art Fair Suomi -näyttely. Taiteen näkyvimpinä teemoina Suomessa näyttäytyy tällä hetkellä huoli ilmatonmuutoksesta. Meksikossa käsitellään puolestaan poliittisia asioita ja levottomuutta yhteiskunnan tilanetta mukaillen. Ajankohtaiset asiat heijastuvat nykytaiteilijoihin yhteiskunnan tunnustelijoina. Taiteilijan rooli on mielenkiintoinen ja taiteilijan arvostus käsitteenä kaksijakoinen. Luovuutta pidetään lahjakkuutena, mutta riittääkö se vai tarvitseeko ammattitaiteilijalla olla koulutusta.

Yhteiskuntarakenteessamme noin 5 % kansalaisista hankkii toimeentulonsa eri taidelajien ammattilaisina. Lepistön mukaan kenestäkään ei tule taiteilijaa yksin. Taiteilija tarvitsee yhteistyöverkostoja sekä inspiraatioita. Taide maailma myös määrittää taiteilijan arvon ja statuksen yhä kovenevassa kilpailussa ja kaupallistumistrendien vaikutuspiirissä. (Lepistö 1990, 125, 134.) Gardnerin ajatuksia mukaillen oletan, että kyvyt muovautuvat siinä kulttuurissa, jossa niillä on käytännön merkitystä (Gardner 1983, 112, 372–373). Tähän perustuu hypoteesi taiteilijan identiteetin kokemista muutoksis-

ta uuden kulttuurin vaikutuksen alaisena. Käsitteitä taiteellinen ja taiteellisesti lahjakas käytetään usein synonyymeinä ja arkikielessä niiden erottaminen ei olekaan tarpeellista. Gagné määrittelee lahjakkuusmallissaan (differentiated model of giftedness and talent) eri tavoin käsitteet lahjakkuus (giftedness) ja erityislahjakkuus (talent). Lahjakkuus on sellaisia taipumuksia, joiden toiminta on luontevaa ja helppoa. Taipumukset tulevat spontaanisti ilman erityistä harjoittelua. Erityislahjakkuus merkitsee harjoitettuja kykyjä ja taitoja, joihin koettu ympäristö vaikuttaa. (Gagné 1991, 66.) Lahjakkuusteoriaan viitaten taiteilijan voisi määritellä henkilönä, jolla on Gagnén kuvailema erityislahjakkuus, jolloin taiteen harrastajaksi jäisi lahjakas henkilö.

Gagnén ja Tannenbaumin näkemysten yhteisenä piirteenä on, että ne pitävät ympäristön merkitystä lahjakkuuden kehitysprosessissa olennaisena. Gagnén mukaan lahjakkuuden alkuperä on ympäristön lisäksi myös yksilön perimässä. Tutkijoilla on erilaisia näkemyksiä siitä, miten eri lahjakkuuden alueet ovat yhteistoiminnassa tai millainen merkitys yleisellä älykkyydellä on kehitysprosessissa. (Gagné 1993; Gagné 1991, 66–68.) Päinvastoin kuin esimerkiksi Tannenbaum, Gagné ei pidä mitään yksittäistä lahjakkuuden aluetta, ei myöskään älyllistä lahjakkuutta, välttämättömänä ehtona erityislahjakkuuden kehittymiselle (Tannenbaum 1986, 34; Gagné 1991, 6668; Gagné 1993, 75). Taiteilijalta löytyvän erityislahjakkuuden kehittämisessä tarvittavista yksilön sisäisistä tekijöistä tärkein on motivaatio. Fyysisen ympäristön merkitys näkyy siinä, että esimerkiksi syrjäisten seutujen tai kehitysmaiden lapsilla on usein heikot mahdollisuudet saada ohjausta tai valmennusta lahjakkuutensa kehittämisessä. (Gagné 1993, 74.)

3 TAIDEKASVATUS KULTTUURIKONTEKSTISSA

3.1 Kulttuurin kokeminen

Kulttuuri on sidottu aikaan, paikkaan ja historiaan. Jo lapsena sisäistetään oma kulttuuri, jonka jäseneksi kypsytään koko elämän ajan. Kulttuuri opitaan ihmissuhteissa (Allahwerdi 1994, 48–49). Kulttuuri vaikuttaa yksilön kehitykseen niin vahvasti, että sillä katsotaan olevan vaikutusta myös yksilön persoonallisuuteen. Eri kulttuurit muokkaavat tai vahvistavat erilaisia persoonallisuuden piirteitä (Alitolppa-Niitamo 1993, 22). Euroopan neuvoston arviointiohjelmassa kulttuurillista monimuotoisuutta mitataan luovuudella ja identiteetillä (Opetusministeriön julkaisuja 2003, 51). Kulttuuri voidaan nähdä myös identiteetin voimavarana. Oman kulttuurin osat, symbolit ja merkit voivat muuttua tai saada uusia merkityksiä yksilön kohdatessa uusia kulttuureita. (Wilbert 1989, 21.) Hansonin & Lynchin mukaan uuteen kulttuuriin sopeutuminen on helpompaa lapsille kuin aikuisille. Lapset oppivat kulttuuriin liittyvät tavat nopeasti. Tämän arvellaan johtuvan sekä kokemattomuudesta, että lasten kyvystä käyttäytyä joustavasti. (Hanson & Lynch 1992, 20; Kultsi 1999.)

Tutkimukseen osallistuneet nykytaiteilijat ovat kasvaneet alkuperäisen kulttuurinsa jäseniksi. Taitelijat arvostavat asioita, joita ovat oppineet arvostamaan, muokkaamalla käyttäytymistään ympäristöä mukaillen. Kulttuurin luomat käyttäytymissäännöt ohjaavat henkilöä myös vieraassa kulttuurissa. Uuden kulttuurin elementit edustavat toista alkuperää olevalle ihmiselle erilaista kulttuuria ja vaikuttavat käyttäytymiseen myös visuaalisella ja näin myös persoonan identiteetin tasolla. Tutkimuksellisen monikulttuurisuuden voi kokea joko kotimaassaan monikulttuuristen vaikutteiden ja ihmisten ympäröimänä tai vieraassa ympäristössä oman kulttuurinsa ja uusien tapojen, elämäntyylin ja ihmisten keskuudessa. Tärkeintä monikulttuurisessa taidekasvatuksessa on vaikutteiden näkyminen ja tapojen törmäminen, mikä muodostaa uusia suhtautumismalleja.

3.2 Monikulttuurinen taidekasvatus

Tutkija Tarja Pääjoki pohtii taidekasvatusta käsittelevässä väitöskirjassaan taidetta kulttuurisena kohtaamispaikkana. Hän pureutuu monikulttuurisen taidekasvatuksen ilmiöön; mitä sillä käsitetään ja mitä se voisi olla. Pääjoki ehdottaa, että monikulttuurisuuden voisi ymmärtää sen tilanteen luonnehdinnaksi missä elämme; monikulttuurisuus on monien kulttuurien keskellä olemista. Pääjoen mukaan monikulttuurinen taidekasvatus on oman paikan ja samalla vierauden tunnustamista ja tunnustelemista. Se on halua kulkea kohti rajoja, halu kertoa ja kuulla toisia tarinoita. ”Taiteessa voi aueta paikka, joka ei ole minun eikä sinun, vaan kolmas tila, jossa voimme kohdata eikenenkään maalla. Tämä edellyttää kuitenkin myös yhteiskunnallisesti tilan antamista taiteelliselle ilmaisulle ja kulttuuristen erojen tutkimiselle taiteel-

lisin keinoin”, Pääjoki vaatii. Hän myös painottaa: ”Taidekasvatuksen vaikutukset näkyvät ensisijaisesti arkisissa tilanteissa, mahdollisuuksina löytää uusia tapoja toimia ja kohdata muita. Taiteellisella toiminnalla voidaan luoda tilaa ennakoasenteiden tutkimiseen ja ylittämiseen sekä vieraan ja oudon kohtaamiseen. Taide on parhaimmillaan avoin tila, johon astuessaan kulttuurisia käsityksiä voidaan tutkia yhdessä ja etsiä keinoja rajojen ylittämiseen”. Pääjoki korostaa taiteen erityisluonteen hyödyntämistä, ei esimerkiksi tiedollista valistamista taiteen välityksellä. (Pääjoki 2004, 107–110.)

Taide ja sen tekeminen nähdään usein välineenä saavuttaa hyvinvoinnin tila, jossa ymmärrys erilaisuutta kohtaan on lisääntynyt. Pääjoki tuo esille, kuinka kasvatuksen ja taiteen suhde toiveeseen aidosti monikulttuurisesta maailmasta on epätodennäköinen. Hän puhuu Theodor Adornosta, jonka mukaan taide ei voi suoraan viitata siihen onnelliseen tilaan, mihin yhteiskuntaa kulloinkin haluttaisiin vetää. Taide voi toimia vain käänteisesti, ilmaisemalla ei toivottua. (Pääjoki 2004, 111.) Pääjoen väitöstutkimuksessa tarkastellaan taideteosten avulla taiteen kahtalaista roolia suhteessa taidekasvatukseen. Taiteen avulla esimerkiksi vieraat kulttuurit on saatettu esittää eksoottisina esteettisen nautinnon kohteina, ne on saatettu kuvata äärimmäisen pelottaviksi tai niistä on tehty naurun ja pilkan kohteita. Toisaalta taiteessa on mahdollisuus myös kulttuurierojen tarkastelemiseen ja niiden ylittämiseen. Erityisesti nykytaiteessa tämä on yksi keskeisimpiä teemoja. (Kalhama & Vartiainen 2006, 35.)

3.3 Kulttuuriin sopeutumisen tarkastelua taiteilijan näkökulmasta

Monikulttuurisuus asettaa meidät uudenlaisiin haasteisiin, kuten akkulturaatio- tai separaraatioilmiöiden eteen, jotka yksilö käsittelee erikseen henkilökohtaisesti ja usein jopa tiedostamatta jokaisella kulttuurin saralla. Ilmiöissä on kysymys toisen kulttuurin vaikutuksesta toiseen joko suoraan tai välillisesti. Akkulturaation prosessiluonne merkitsee sitä, että se voi johtaa erilaisiin lopputuloksiin: uusien kulttuurielementtien hyväksymisen, täydelliseen sulautumiseen tai uuden vaikutuksen torjuntaan ja sen kautta oman alkuperäisen kulttuurin puolustamiseen. (Asp 1994, 67–68.) Kuvataiteellisesti tämä tarkoittaa uusien vaikutteiden kuten värimaailmojen, tyylien, muotojen ja teemojen torjumista tai ihannoitua työskentelyssä. Taiteen taustalla voi olla myös kaupallinen ajattelu tai vaikutteiden hakeminen.

Uuteen kulttuuriin sopeutumisesta eli akkulturaatiosta on kehitelty kaksi erilaista mallia. Toisen mallin on luonut Berry ja toisen mallin ovat kehittäneet Sue & Sue. Esitän ensiksi Berryn mallin, joka keskittyy siihen, kokeeko yksilö oman kulttuuri-identiteetin ja kulttuurin ominaispiirteiden säilyttämisen tärkeäksi ja toisaalta kokeeko hän suhteiden ylläpitämisen muihin valtaryhmiin tärkeäksi. Näihin kysymyksiin vastaamalla joko kyllä tai ei, päädytään neljään erilaiseen akkulturaation vaihtoehtoon, joita voidaan havainnollistaa myös nelikenttämallilla. (Berry 1989, 216.) Sue & Suen mallissa kulttuuriin sopeutumisessa on keskeistä suhtautuminen itseen, toisiin saman vähemmistön jäseniin, muiden vähemmistöjen jäseniin sekä enemmistöryhmän jäseniin. Kun näihin kaikkiin suhtaudutaan joko positiivisesti tai negatiivisesti, käy yksilö läpi vaiheita, joita kutsutaan konformisuusvai-

heeksi, ristiriitavaiheeksi, uppoutumisvaiheeksi, itsetutkiskeluvaiheeksi ja integraation vaiheeksi. (Sue & Sue 1990, 96.)

KAAVIO 1 *Berryn nelikenttämalli (Berry 1989, 216).*

		Onko kulttuuri-identiteetin ja kulttuurin piirteiden säilyttäminen tärkeää?	
		"Kyllä"	"Ei"
Onko suhteiden ylläpitäminen muihin valtaryhmiin tärkeää?	"Kyllä"	INTEGRAATIO	ASSIMILAATIO
	"Ei"	SEPARAATIO	MARGINALISAATIO

Assimilaatiolla eli sulautumisella tarkoitetaan sitä, että yksilö hylkää oman kulttuurinsa ja omaksuu sen tilalle valtakulttuurin. Oman kulttuurin puolustaminen voi johtaa separaatioon eli eristymiseen ja muun muassa omien yhdyskuntien syntymiseen ja haluun välttää kontakteja valtakulttuurin ihmisten kanssa. (Kalhama & Vartiainen 2006, 34.) Taidekasvatuksellisesti tämä voi tarkoittaa äärimmillään jopa uuden tyylisuunnan syntymistä. Kun yksilöllä on halu säilyttää oma kulttuurinsa, mutta perehtyä myös valtakulttuuriin ja olla vuorovaikutuksessa sen kanssa, on kyseessä integraatio. On kyse marginalisaatiosta eli vieraantumisesta, kun torjutaan oma kulttuuri, mutta ei omaksuta myöskään valtakulttuuria. (Ks. Kaavio 1; Berry 1989, 216–217.)

Sue & Suen konformisuusvaiheessa kaikki valtakulttuuriin kuuluva nähdään hyvänä ja omaan kulttuuriin liittyvät seikat koetaan huonoina. Yksilö tekee kaikkensa, jotta hän sulautuisi valtakulttuuriin (Sue & Sue 1990, 96–101). Konformisuusvaihetta voi verrata Berryn mallin assimilaatioon (Liebkind 1994, 27). Ristiriitavaiheessa vähemmistöryhmän jäsen tiedostaa jokaisessa kulttuurissa olevan sekä hyviä että huonoja piirteitä (Sue & Sue 1990, 101–102). Uppoutumisvaiheessa henkilö hyväksyy vain oman kulttuurinsa ja torjuu valtakulttuurin. Hänen itsetuntonsa on hyvä ja hän on ylpeä taustastaan, mutta suhtautuu vihamielisesti ja epäluuloisesti valtakulttuurin jäseniin (Sue & Sue 1990, 103–104). Tätä vaihetta vastaa Berryn mallissa separaatiovaihe (Liebkind 1994, 28). Integraation tai bikulturalismin vaiheessa on saavutettu sisäinen varmuus. Henkilö osaa arvostaa tiettyjä piirteitä sekä valtakulttuurissa että omassa vähemmistökulttuurissaan ja tiedostaa, että kaikissa kulttuureissa on hyviä ja huonoja puolia. Hän tuntee yhteenkuuluvuutta omaan ryhmäänsä, mutta kokee olevansa itsenäinen. Integraatio kuvaa tätä vaihetta Berryn mallissa. (Liebkind 1994, 28.)

4 NYKYTAIDE TUTKIMUKSESSANI

4.1 Nykytaide käsitteenä ja filosofinen hermeneutiikka

Nykytaiteella tarkoitetaan länsimaisen modernin taiteen viimeisintä vaihetta. Koska nykytaide ilmiönä on keskeneräinen, on sille vaikea antaa 'aikalaidetta' (contemporary art) parempaa määritelmää. Näen tarpeelliseksi raottaa nykytaiteen ja modernin taiteen käsitteitä, sillä niistä puhutaan usein kansankielellä päällekkäin. Sana moderni tulee latinan sanasta modernus, modo, joka tarkoittaa uusinta tai nykyistä. Nykytaide kuuluu moderniin taiteeseen, mutta tällä hetkellä tehtävän nykytaiteen jälkeen seuraa uutta nykytaidetta. 1970-luvulla kehitettyä minimalismia ei enää 2000-luvulla pidetä aikalaidena. Kaikki mikä on tai on joskus ollut nykytaidetta kuuluu laajempaan moderniin taiteeseen. Nykytaidetta ei kuitenkaan mielletä ajallisesti loppumattomaksi, vaan sen määrittely on pikemminkin vielä tuntematon.

Modernilla taiteella tarkoitetaan 1800-luvun puolivälin jälkeen tehtyä taidetta, joka eroaa sitä edeltävästä klassisesta taiteesta. 1800-luvun puolivälissä tapahtunut katkos merkitsi taiteen siirtymistä antiikin esikuvien seuraamisesta ja kopioimisesta nykyisyyden eli modernin ajan kuvaamiseen. (Calinescu 1987, 3.) Nykytaiteen muotoja kehitetään ja nimetään jatkuvasti samalla kun taidesuuntaus hakee rajojaan. Jatkuvasti kehittyvien uusien välineiden ja käytäntöjen takia on aina rajatapauksia, joista ei vielä voida sanoa, mitä ne ovat. Nykytaidetta ei voida etsiä pelkästään museoista ja gallerioista, sillä graffiti, maataide ja ympäristötaide eivät paikannu perinteisiin taiteen esittämipaikkoihin.

Nykyisin taideteos ei ole vain esine, vaan esimerkiksi tapahtuma, performanssi tai yhteisöllinen prosessi. Taide oli pitkään modernissa yhteiskunnassa eristäytynyt kulttuurin muoto. Erilaiset taidemaailman omat sisäiset mekanismit, kuten museo instituutiona ja anonyymina ympäristönä, ovat korostaneet yhteiskunnassa taiteen itseisarvoisuutta ja korkeataiteellista asemaa. Kalhama puhuu "taiteesta taiteen vuoksi"-ilmiöstä artikkelissaan teoksessa Kulttuurista kasvua. Kyseessä on l'art pour l'art -ajattelu, jolla tuettiin modernin taiteen autonomiaa. (Kalhama & Vartiainen 2006.) Samaa ajattelua avasi myös kuvataidekasvatuksen tutkija Räsänen kirjassaan Silanrakentajat. 1900-luvun saatossa taide on asetettu kehyksiin, jalustoihin ja vitriineihin korostamaan symbolisesti taiteen eristämistä maailmasta. Tämänkaltaiset esittämistavat lisäävät kuilua teoksen ja katsojan välille. Taiteen historiallinen jalustalle nostaminen ylläpitää käsityksiä sen vaikeudesta ja erityislahjakkuuden tarpeellisuudesta. Itseilmaisun korostaminen on tehnyt taidemaailmasta kaupallisen kilpakentän. (Räsänen 2000, 9.)

Taiteen kaavamaisen esillepanon vuoksi on syntynyt ongelma sen vastaanottamisessa. Olemme tottuneet taiteen vastaanottamiseen taidekeskuksissa ja gallerioissa kehyksiin puettuna, jonka vuoksi on vaikea tunnistaa poikkeuksellisesti esiintyvää teosta taiteeksi. Kun norjalainen nykytaiteilija Kristina Braein maalaa värikenttiä huonetilan lattialistoihin, kynnyksiin tai oven-

suihin, eivät katsojat ole huomata niitä teoksiksi, koska perinteiset katso-
mis- ja esittämistavat ovat tulleet tavaksi. Kuvataiteen pitkä vastaanottami-
sen historia ilmentää katsojan passiivisuutta, ulkokohtaisuutta ja ennalta
määritellyn näkökulman ottoa (Kalhama & Vartiainen 2006, 120–121.) Ny-
kytaiteessa tekniikka ei tarkoita pelkästään välineitä, vaan se voi olla taidet-
ta itse. Modernilla ajalla uusi tekniikka on kehittänyt ja muuttanut tapaam-
me aistia. Erityisesti kamera on tarjonnut merkittävän aistien ja mielen laa-
jennuksen, joka on vaikuttanut myös ihmisen käsitykseen itsestään. Mur-
rosvaihe toi taiteeseen uusia käytäntöjä ja toiminnan ja ajattelun tapoja. Sa-
malla se haastoi kauneuden ja totuuden, aistien ja tiedon suhteen siten kuin
ne oli klassisessa taiteessa ymmärretty. Moderni taide on tunkeutunut uu-
della tavalla myös poliittisen alueelle. Varsinkin nykytaide osallistuu tietoi-
sesti yhteiskunnalliseen elämään ja tuo esiin yksilöiden elämismaailmojen
monenkirjavat kokemukset.

Filosofinen hermeneutiikka on 1900-luvulla kehitetty yleinen teoria tulkin-
nasta ja ymmärtämisestä. Filosofinen hermeneutiikka eroaa perinteisistä
suppeista hermeneuttisista tulkintaopeista tarjoamalla rikkaamman kuvan
tulkintaprosessin eri osatekijöistä. Luonteensa vuoksi filosofinen her-
meneutiikka tarjoaa käyttökelpoisen lähtökohdan nykytaiteen monimuotoi-
sten ilmiöiden vastaanottamiseen ja ymmärtämiseen. Moderni hermeneutiik-
ka lähestyy ilmiöitä ymmärtämisen ja tulkinnan avulla eli ilmiöiden omilla
ehdoilla. Italialainen hermeneutikko Gianni Vattimo on esittänyt, että her-
meneutiikka eli oppi ymmärtämisestä ja tulkinnasta on modernin maallistu-
neen Euroopan filosofista ajattelua. (Vattimo 1999, 81–82.) Mitään tuon-
puoleista, historian tai järjen ylittävää totuutta ei oleteta; sen sijaan on ole-
massa erillisiä hermeneuttisia totuuskokemuksia, jotka perustuvat todelli-
suuden tulkintaan. ”Tulkitsija, joka haluaa ymmärtää, ei alun alkaenkaan
jättäydy oman sattumanvaraisen ennakkonäkemyksensä varaan, jotta voisi
visusti ja itsepäisesti sulkea korvansa tekstin sisältämältä näkemykseltä –
kunnes se lopulta tulee kuuluville ja kumooa hänen luulotellun ymmärryk-
sensä” (Gadamer 2004, 33). Sama pätee keskustelussakin. Gadamer huo-
mauttaa, että toisen keskustelijan ymmärtäminen on aina haasteellista, kos-
ka se edellyttää omien ennakkokäsitysten kyseenalaistamista. Tulkinnan
lähtökohdina toimivista ennakkokäsityksistä edetään kohti ymmärtämistä.

Nykytaideteosten epäjatkuvuus, merkityskatkokset osien ja kokonaisuuden
välillä ja merkityksen aukot edellyttävät tulkintaa. Rakenne kuten myös ni-
den keskeneräisyys tekee nimenomaan hermeneutiikasta teorian, joka on
hyödyksi teosten tulkinnassa. Nykytaiteen teokset ovat outoja, toisenlaisia.
Näin on silloin, kun ne todella luovat jotakin uutta, eivätkä vain toista jota-
kin annettua mallia. Outoudesta huolimatta tulkinta on kuitenkin mahdolla-
ista avoimuuden avulla. Gadamer puhuu ymmärtämisen ihmeestä, osallistu-
misesta taiteilijan jakamaan merkitykseen ja ideaan (Gadamer 2004, 33).

4.2 Vuorovaikutus ominaisuutena

Voidaan laajasti ajateltuna todeta, että taide on vuorovaikutusta. Nykytai-
teessa vuorovaikutteisuus on kuitenkin yhä useammin tietoisesti tavoiteltu.
Aikalaistaiteella pyritään herättämään keskustelua ajankohtaisista ilmiöistä,

aktivoimaan yleisöä ja tuottamaan omakohtaisia kokemuksia. Yleisön kanssa dialogiin pyrkivä taide asettaa uudenlaisia haasteita myös taidekasvatukselle, jossa taideopetus estetiikan lakien tuntemisena vaihtuu pikemminkin tiedostavaksi analyysiksi omasta itsestä, ajattelun kehittämisestä ja kokemuksellisesta luovuudesta. Taidekasvatustyön tavoitteena ei ole enää taitoon tähtäävä taiteellisen ilmaisun kehittäminen, vaan päämääränä on yksilö itse osana maailmaa ja samalla osana kulttuurin ja taiteen toiminnallisia ja ajatuksellisia prosesseja. (Kalhama & Vartiainen 2006, 118.)

Jo pelkästään tekijän luopuminen vallastaan transsendenttina minänä tai merkitysten antajana on saanut aikaan kuvan erillisen objektiluonteen hylkäämiseen. Huomio on kohdistettu ajatusmalliin kuvan ja katsojan vuorovaikutussuhteesta. Katsoja ottaa kuvan vastaan ja omalta osaltaan rakentaa sitä. Kyseinen näkökulman muutos ei ole kuitenkaan mitenkään ainutkertainen, sillä jo 1930-luvulla Brecht oli sitä mieltä, että teos jää epätäydelliseksi ilman katsojan aktiivista osallistumista. Hän painotti myös sosiaalisten olosuhteiden määräävän merkityksen tuottamisprosessissa. Taiteen vuorovaikutustilanteessa, kokemuseräisessä oppimistilanteessa, kyse ei ole vain ajatusprosessien käynnissä olosta. Ennen kaikkea puhutaan prosessista, jossa on huomioitava kokemuksen ainutlaatuisuus. (Kalhama & Vartiainen 2006, 128–130.)

Nykytaiteen luoma taiteilijan roolin vaihtuminen on synnyttänyt joukon sellaisia taideteoksia, jotka ovat keskeneräisiä, kunnes vastaanottajat aktivoituvat osaltaan täydentämään teoksia. Esimerkiksi Yoko Onon ”Imagine peace”-huoneinstallaatio odottaa osallistujien leimoja. Työn idea on asettaa kävijöiden ulottuville maailman karttoja sekä työn nimellä varustettuja leimasimia, joilla katsoja voi lähettää maailmalle valitsemaansa kohtaan rauhantoivotuksen. Vasta vuorovaikutus tekee installaatiosta valmiin. Vasta katsojien reagointi luo teoksen taiteilijan alkuperäisestä suunnitelmasta piittaamatta. Yoko Onon leimasinteos innoitti erään katsojan kirjoittamaan leimojen avulla karttojen ulkopuolelle tekstin ”tämä on pateettista” (This is pathetic). Kommentti osoitti katsojan suhtautuvan kriittisesti hyvää tarkoitettavaan, mutta merkityksettömältä tuntuvaan teokseen.

Lähestymistavassani yhdistyvät taideteoria ja dialogisuusfilosofia sekä kasvatustiede. Näissä kaikista löytyy yksilön kokemusten, kriittisen tietoisuuden ja yhteisöllisen kohtaamisen huomioiminen. Vuorovaikutus muuntaa todellisuutta sekä merkityksellistää koetun. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna taiteen vuorovaikutusproblematiikka on myös hyvin lähellä David Kolbin Kokemuseräisen oppimisen pedagogiikkaa (Kalhama & Vartiainen 2006, 119). Mediataiteesta paljon kirjoittanut taiteilija Lev Manovich on todennut, että taiteilijan ja vastaanottajan välisessä vuorovaikutuksessa syntyneitä kokemuksia ei ole vielä juurikaan onnistuttu analysoimaan. (Manovich 2001, 55–56.) On aina muistettava, että vuorovaikutuksen keskiössä on ihminen. Kaikki kasvattaminen perustuu pohjimmiltaan vuorovaikutukseen, joten taide näyttäytyy välineenä dialogisten suhteiden syntymisessä. Kun kasvaminen tapahtuu yhdessä muiden ihmisten kanssa, vuorovaikutteinen taide mahdollistaa luontevia tilanteita identiteetin muovaamiselle. Vuorovaikutustilanteessa myös sattumalla on suuri rooli – jopa virheen tai väär-

rinymmärryksen kautta voidaan saada lopputuloksia, joita taiteilija teoksen suunnittelijana ei itsekään ole voinut ennustaa.

4.3 Globalisaatio ja nykytaide

Ajan henki on väistämättä globaali lähes kaikilla sektoreilla, niin myös taiteen parissa. Karkeasti kuvaillen globalisaatio tarkoittaa yhteiskunnallista muutosta, jonka päämuoto on lisääntyneet mannertenväliset yhteydet ihmisten välillä. Globalisaatio on siis maailmanlaajuisia verkostoitumista. Globalisaatio vaikuttaa kulttuurien kehittymiseen muuttaen myös taiteellisen työn edellytyksiä. Tieto- ja viestintäteknologian myötävaikutuksella maailma kutistuu yhdeksi messuhalliksi. Globaalissa yhteiskunnassa kansallisvaltio ei ole samalla tavalla hallitseva kulttuurinen toimintakenttä kuin aiemmin. Kulttuuri-elämä ei heijasta myöskään perinteistä yhteiskunnan luokkarakennetta, vaan yhteiskunta eriytyy monin tavoin pienempiin osakulttuureihin. Näin yhteiskuntaan syntyy hypoteettisesti uudenlaista kulttuurista moniarvoisuutta. Kulttuurinen monimuotoistuminen ja yhdenmukaistuminen esiintyvät samaan aikaan. (TAO 2010.)

Ennen kaikkea teknologiseen kehitykseen ja kulttuuritoimintojen tuotteistamiseen liittyen ylikansallinen viihdeteollisuus muotoilee ajan näkökulmia. Globalisaatio lisää kansainvälistä kanssakäymistä, kansainvälisiä toiminta- ja yhteistyöfoorumeita rakentuu sekä ylikansallisten toimijoiden rooli vahvistuu. Kulttuurinen moninaisuus on voimavara taidepolitiikassa, kulttuurien yhdenmukaistuminen puolestaan riski. Globalisaation suurimpia haasteita kulttuuri- ja taidematkaillullisesti on moniarvoisuuden sisäistäminen ja hyödyntäminen kotimaanmatkailussa. Niin kansalliselle kuin alueellisellekin kulttuurimatkailun suunnittelulle olisi tärkeää yhteistyön lisääminen sekä tietoyhteiskunnan hyödyntäminen. (TAO 2010.)

Menettikö nykytaide globalisaation viidakossa maakohtaisen monipuolisuuden ja kosketuksen kulttuuriin? Onko taiteen lukeminen tasa-arvoista maarajojen yli? Yksilön kannalta taiteen vuorovaikutus merkitsee pohjimmiltaan oman persoonan rakentelua yhteiskunnallisen keskustelun myötä. Se voi todentua jopa eri identiteettien ja roolinottojen kautta. Tällöin kyse on toki persoonallisten valintojen tekemisestä. Vaikka nykytaide jättää katsojalle tilaa tulkintaan ja dialogiin, on taiteilijan oma ajatusmaailma ja taiteen sisäiset kysymykset edelleen mahdollisia lähtökohtia. Taiteen tutkija Lyotardin mukaan: ”Keskeisiä dialogin erilaisia muotoja määrittävistä piirteistä ovat, että dialogi on subjektiivilähtöistä, tilannesidonnaista, vastavuoroista ja ainutkertaista.” Vastavuoroisuudella tarkoitetaan tasavertaisuutta työn ja katsojan keskustelussa. (Lyotard 1985, 64, 66, 103–104.)

Nykytaiteilijat ovat teostensa kautta aktiivisia keskustelijoita. Teokset näytetyvät puheenvuoroina tärkeissä ajankohtaisissa keskusteluissa koskien vaikkapa terrorismia, ilmakehän saastumista tai ideologioita nyky-yhteiskunnassa. Yhtäläillä taiteen aiheita ovat edelleen täysin yksilölliset, subjektiiviset kysymykset. Taiteen idea on herättää myönteisiä sekä kielteisiä reaktioita vastaanottajissaan ja joskus myös provosoida. Ristiriitaisuuden pyrkimällä taide vahvistaa aiheen jatkokäsittelyn. Pilvi Kalhama toteaa

artikkelissaan osuvasti: ”Taide, joka on osa jaettua nykytodellisuutta, ei voi olla yksinomaan kaunista, viihdyttävää ja mahdollisimman neutraalia.” (Kalhama & Vartiainen 2006, 122). Taidepuheessa onkin pohdittu paljon sitä, kuinka nykytaiteen paikoittainen epämiellyttävyyttä vertautuu maailman julmuuksiin yleisellä tasolla. Tästä syystä olisi suorastaan naiivia edellyttää taiteelta tänä päivänä pelkästään perinteistä kauneutta, miellyttävyyttä tai helppoutta. (Kalhama & Vartiainen 2006, 122–123.) Myös perinteinen taidekasvatustoiminta, jossa päätavoitteena on oppia tuntemaan ja hallitsemaan taideilmaisua, tekniikoita, menetelmiä, tyylikausia ja estetiikkaa, tavoittelee eri asioita nykytaiteen kanssa. Kulttuurisesta näkökulmasta katsoen nykytaiteen olennaisempia kysymyksiä ovat yksilön ja yhteisönsä itsetuntemus, eli taiteen mahdollisuudet ja tavat nostaa esille aikamme ongelmia. (Kalhama & Vartiainen 2006, 123; ks. Liite 5/3, kuva 5.)

4.4 Uudet mediat toimivat tiedottajana ja esitysympäristönä

Uusilla medioilla tarkoitan tutkimuksessani kaikkia digitaalisen median tuotteita tietokonepeleistä mediataiteeseen tai vuorovaikutteisiin tietokoneohjelmistoihin. Määrittelyä oleellisempaa on taiteen saama huomio lähinnä internetin välityksellä. Uusilla medioilla tarkoitan lähinnä sosiaalisia medioita, kuten mediapalveluita, blogipalveluita, yhteisöjä ja virtuaalimaailmoja, joissa tiedon vuorovaikutteinen levittäminen on mahdollista nopeasti ja tehokkaasti. Tutkimuksessani kuvatuille uusille medioille on tyypillistä tietokonepohjaisuus, joustava rakenne, interaktiivisuus sekä julkinen että yksityinen käyttö ja julkisen säätelyn vähäisyys.

1990-luvulla taiteessa noussut kiinnostus vuorovaikutteisuutta kohtaan on keskustelussa, alan kirjoittelussa ja taiteen tekemisessä liittynyt ensi sijassa uusiin medioihin perinteisten taidemuotojen jäädessä vähälle huomiolle. Taiteentutkimuksessa vuorovaikutteisuutta on tähän mennessä analysoitu lähinnä näkökulmista, joissa korostuvat mediateknologiset mahdollisuudet ja mekaaniset kysymykset vuorovaikutuskulusta. Tällöin painopiste on yleensä taideteoksen mediaan liittyvissä teknisissä ominaisuuksissa ja teosten rakenneanalyysissä. Mediatutkija Espen Aarseth on analysoinut hyper tekstin käsitettä ja ehdottaa sille määrittelyä ”muutoksessa oleva teos” (works in movement) (Aarseth 1997). Taiteen tutkimisessa on omaksuttu ilmaus ”tulemisen tilassa” olevasta teoksesta, jolla viitataan sen keskeneräisyyteen. Mediateknologioita on hyödynnetty kuvataiteen alueella myös näkyvyyden lisäämiseksi. Voidaan todeta, että sama määritelmä koskee, ei vaan medially toteutettua taidetta, vaan vastaanottajan toimesta muotoaan muuttavaa nykytaidetta yleensäkin. Teoksen on oltava tulkinnoissa muuttuva ja monimerkityksellinen, jotta se mahdollistaisi vuorovaikutuksen. Usein mediateknologiaa hyödyntävässä taiteessa pohditaan myös koneen ja ihmisen välistä suhdetta. Taiteen avulla median käytäntöjä voidaan tarkastella kriittisesti, mutta samalla taiteessa voi hyödyntää niitä median keinoja, jotka ovat nykyihmiselle luontevia tai problemaattisia.

Mediaympäristöt ovat ehdottomasti nykypäivänä tärkeitä viitekehyksiä erilaisille vuorovaikutteisille tilanteille ja toiminnoille niin taiteessa kuin kulttuurissamme yleisesti. Digitaaliset mediat ovat laajentaneet identiteetin ra-

kentämisen mahdollisuuksia ja tarjoavat globaalin kokemisympäristön mataltaen rajoja arjen, vuorovaikutustilanteiden ja harrasteiden välillä, mutta myös maantieteellisesti. Globaali internet on entistä vapaampi maailma sen laajuuden vuoksi. Tietoverkko on havaittu myös tehokkaaksi oppimistietojen välittäjäksi. Tämä on luonnollistakin, sillä verkossa tapahtuva toiminta perustuu suurelta osin dialogiin yksilöiden ja yhteisöjen välillä. (Kalhama & Vartiainen 2006, 96.) Verkon avoimuus eli tietynlainen ennakoimattomuus on myös yksi edellytys vapaan dialogin mahdollistamiseksi. Tietoverkko on paikka, jossa voi ideoida, kehittää ja pohtia keskeneräisiä ajatuksia yhdessä toisten kanssa. Tunteet, luottamuksen rakentaminen, intuitio, odotukset, toiveet ja näkemykset ovat niitä kommunikoinnin taitoja, joita verkossa toimiminen kehittää ja myös pakottaa omaksumaan. Verkossa mukana oleminen on lisäksi helpompaa, sillä käyttäjä voi esiintyä anonyymina.

Nykytaiteen arvoa matkailuvalttina voidaan avata myös tietoteknisessä kontekstissa. Teknologia mahdollistaa globaalin matkustamisen toiseen kulttuuriin omalta kotisohvalta. Tämän vuoksi suomalainen saattaa päästä Meksikon taidefestivaalille Internetin kuvatarjonnan tai mahdollisten ladattavien videoiden kautta. Tapahtuma tai teos on mahdollista saada omalle kotisohvalle. (Santala 1999, 35.) Toisaalta uudet mediat saattavat toimia myös mielenkiinnon herättäjinä informatiivisuutensa vuoksi. Tieto leviää reaaliajassa tehostaen markkinointia ja samalla mainonta kohdistuu laajemmalle ryhmälle. Ei siis ole ihme, että nykyaide operoi aktiivisesti mediateknologian kanssa.

5 IDENTITEETTI PERSONAA MÄÄRITTÄMÄSSÄ

Perehtyminen tässä luvussa tarkasteltuihin identiteetikäsityksiin antoi tämän tutkimuksen aloittamiselle tärkeän teoreettisen pohjan, sillä nykykäsitysten mukaan sosiaalinen vuorovaikutus ja ympäristön muutos on näkyvässä identiteetin kehitys- ja muovautumisprosessissa. Identiteetin rakentumista tarkastellaan prosessina psykologisesta, sosiologisista ja yhteiskuntatieteellisistä näkökulmista. Ennen kaikkea mukana on kasvatustieteellinen näkökulma, joka korostaa identiteetin muotoja ja niiden toimimista samassa yksilössä muuttuen ympäristön vaatimilla tavoilla. Sosiaalisessa identiteettiprojektissa yksilö kokee yhteisöön kuulumista, voi sisäistää uudet arvot ja tulla yhteisön täysivaltaiseksi jäseneksi.

Persoonallisessa identiteettiprojektissa yksilö toiseuden kautta löytää oman persoonallisen tyylinsä ja voi erottautua muusta yhteisöstä. Narratiivisen identiteetikäsityksen mukaan yksilö rakentaa identiteettiään yhä uudelleen uusiutuviissa, elämäänsä koskevissa kertomuksissa. (Liebkind 1994, 20.) Tutkimuksessa puhutaan myös erityisestä taiteilijaidentiteetistä. Tällä tarkoitetaan toisaalta yhteisön hyväksymiä käsityksiä niistä piirteistä, jotka ovat ominaisia nykytaiteilijoille, ja toisaalta kuvataiteilijan omaa käsitystä itsestään toimijana. Ympäröivä yhteisö luo käsitteelliset puitteet ja määrittävät niitä arvoja, joita kulloinkin pidetään yhteisössä merkittävinä. Identiteetin onnistuneen rakentumisen kannalta on myös olennaista, että yksilö voi kokea oman itseilmaisunsa hyväksyttävänä ja arvostettavana yhteisössä. Persoonallisen identiteettiprojektin edetessä persoona voi taiteellisen suuntautuneisuutensa mukaan profiloitua eri tavoin, esimerkiksi opettajan, kuvataiteilijan tai suunnittelijan tehtäviin. (Liebkind 1994, 20–24.)

5.1 Identiteetti-käsitteen historiaa

Identiteetti on kansankielessä helposti ymmärrettävä, mutta teoreettisesti laaja käsite ihmisen minuudesta. Hall on määritellyt identiteetistä kolme näkökulmaa, jotka kuvastavat selkeästi käsitteen muuttumista valistuksen ajalta nykypäivään. Valistuksen ajan identiteetti ymmärrettiin järjellä ja tietoisuudella varustettuna yksilönä. Ihmisellä katsottiin olevan sisäinen minän keskus, joka sai alkunsa syntymässä ja pysyi samana koko elämän. Identiteettinä pidettiin tätä minän olemuksellista keskusta. Modernina aikana syntyi käsitys sosiologisesta subjektista, jonka sisäistä ydintä ei pidetty enää autonomisena, vaan sen katsottiin muodostuvan minän ja yhteiskunnan välisessä vuorovaikutuksessa. Postmoderniin aikaan tullessa käsitys identiteetistä on tullut pirstaleisemmaksi. Subjektilla ei enää katsota olevan mitään kiinteää tai pysyvää identiteettiä, vaan se voi ottaa erilaisia identiteettejä eri aikoina. Näiden variaatioiden ei nähdä ryhmittyvän yhtenäiseksi kokonaisuudeksi minkään eheän minän ympärille. (Hall 1999, 21–23.)

Identiteetti-käsitteen vaihtuminen heijastaa oman aikakautensa yhteiskunnallista ajattelua. Valistuksen ajalla syntyperä määräsi yksilön paikan yhteis-

sössä, eikä asemalle ollut vaihtoehtoja. Oli luontevaa ajatella, että ihmisen minuuskin pysyy samanlaisena. Modernina aikana yksilön minuutta ei pidetä enää pelkästään yhteiskunnan rakenteiden määräämänä, vaan identiteetti rakentuu prosessissa (Giddens 1991, 33). Postmodernina aikana yksilö voi yhä vapaammin valita identiteettinsä rakennuspuita koulutuksen, kilpailun ja median tarjoaman tietotulvan keskellä. Ennalta määräytyvyyden tilalle on tullut valinnanvapaus, mutta myös epävakaus. Gubrium ja Holstein toteavat teoksessaan, että postmoderni maailma mahdollistaa laajan valikoiman erilaisia diskursiivisia ympäristöjä identiteetin rakentumiselle (Gubrium & Holstein 2001, 13). Todennäköisesti keskeistä tämän päivän identiteettikäsitteelle on ennen kaikkea dynaamisuus ja vuorovaikutus-näkökulma.

Taidekasvatuksen näkökulmasta modernin ajan identiteetti tuntuu hyvältä: yksilön käsitys itsestään muovautuu prosessissa, jossa ympäröivä kulttuuri on jatkuvassa vuorovaikutussuhteessa ihmisten, ilmiöiden ja ympäristöjen kanssa. Toisaalta haluaisin kyseenalaistaa, miten yhtenäiseksi taideharrastajan tai -opiskelijan identiteetti voi rakentua. Onhan mahdollista, että samanlaisenkin harrastuneisuuden tai koulutuksen perustalta elämänkulku voi muodostua erilaiseksi. Taiteenopiskelijasta voi tulla kuvataiteilija, mutta myös kuvataideopettaja tai designer -suunnittelija. Hän voi olla näitä vuorotellen tai yhtä aikaa. Tällöin postmoderni näkemys identiteetin pirstaleisuudesta voi olla perusteltu. Hall haluaa laajentaa identiteettikäsitteksen koskemaan myös sitä, miten kulttuurin resursseja käytetään tultaessa joksikin. Hänen mukaansa tulee pohtia, keitä meistä voi tulla, eikä keskittyä pelkästään kysymään, että keitä me olemme. (Hall 1999, 250.) Myös Giddensin näkemys sysää vastuun identiteetin rakentumisesta yksilölle itselleen korostamalla passiivisen olemisen sijaan yksilön mahdollisuutta rakentaa elämänsä. (Giddens 1991, 52, 54.)

5.2 Identiteetin sidos kulttuuriin

Miten identiteetti määrittyy kulttuurissa? Kulttuuri käsitteenä voidaan määrittellä identiteetteihin vaikuttavana. Identiteetti on ihmisen ainutlaatuisuuden lisäksi oman paikan määrittelyä. Identiteetissä korostuvat sosiaaliset tekijät kuten perheen ja työn sekä kansallisuuden ja ammatin merkitys sekä moninainen kulttuurinen ympäristö. Identiteetti on eräänlainen monista eri kulttuureista rakentuva viitekehys, jonka varassa yksilö etsii ja jäsentää olemassaoloaan (Kalhama & Vartiainen 2006, 5–7). Voiko ihmisellä olla siis vain yksi kulttuuri, vaikka hänellä olisi monikulttuurinen identiteetti? Määrittääkö identiteetti kulttuuria? Voiko ihminen valita identiteettinsä, että vaihtaa kulttuurinsa?

Suomi mielletään informaatioajan ja globaalistuneen verkostotalouden mallimaaksi, jonka perustana on tasa-arvo, hyvinvointijärjestelmä ja vahva kulttuurinen identiteetti. Suomalaisista 80 % kokee Suomen identiteetiksi ja kunnan, kaupungin tai maakunnan noin puolet meistä, mutta Euroopan Unionin vain 20 %. Kuitenkin 34 % tunsi itsensä eurooppalaiseksi, kun taas ruotsalaisista vain 19 %. Kansallisuus perustuu siihen mitä ihminen on, mitä ei tarvitse hankkia. (Opetusministeriön julkaisuja 2003, 13.) Vaihtuvan ympäristön ja kulttuurin avulla ihminen rakentaa minuuttaan. Yksilön identi-

teetti ei ole siis vain yksi kulttuuri vaan se rakentuu koko elämän eri kulttuurisissa konteksteissa. Identiteetit eivät ole annettuja, vaan ne ovat ymmärrettävissä eri kategorioina, joita voidaan kriittisesti tarkastella, purkaa ja koostaa uudelleen. Identiteetti on pikemminkin alituisen heilahtelun tuotos ta kulttuurissa. (Kalhama & Vartiainen 2006, 19.)

5.3 Ympäristö paikkaidentiteetin rakentajana

Kulttuurihistorioitsija Riitta Laitinen puhuu nk. paikkaidentiteetistä, joka ihmiselle muodostuu jokapäiväisessä elämässä paikoille annettujen merkitysten kautta. Hänen mukaansa paikkaidentiteettiä luovat eritasoiset kokemukset paikoista, joissa olemme olleet tai joissa asumme. (Syrjämaa & Tunturi 2002, 195). Tätä asiaa on tutkinut myös Lea Kantonen väitöskirjassaan *Telttä*, jossa hän pitää työpajoja muun muassa meksikolaisille ja suomalaisille nuorille. Yhtenä tehtävänä on ollut etsiä lapsuuden paikka, joka dokumentoidaan kuvaamalla (Kantonen, 2005). On huomioitavaa, että kulttuuriympäristön ja identiteetin väliset suhteet eivät liity vain aineelliseen maailmaan. Omassa elinpiirissään liikkuva ihminen kuuluu erilaisten sosiaalisten suhteiden ja tuttavuuksien verkostoon. (Perähuhta 2000, 160–163.)

Visuaalista ympäristöä olennaisemmaksi muodostuvat merkitykset siitä, millaisena tietty asuinpaikka koetaan, mihin paikka käyttöyhteyksiltään liittyy tai minkälaisiin tilanteisiin ympäristön elementti sidotaan. Tutut ja arkiset paikat pitävät sisällään tarinoita ja merkityksiä. Taidehistorioitsija, nais-tutkija Kirsi Saarikangas korostaa, ettei ihmisen elämä tapahdu tilallisessa tyhjiössä, vaan päivittäinen olemassaolo liikkeineen ja tapoineen sijoittuu aina johonkin tilaan. (Saarikangas 2002, 55.) Vanhoissa ihmisistä koskevassa tutkimuksessa ympäröivään todellisuuteen on suhtauduttu kuin häiriötekijään, vaikka se on inhimilliseen toimintaan ja sosiaalisiin ilmiöihin luonnostaan kuuluva ulottuvuus.

Ympäristö ei ole vain tila toiminnalle, vaan siitä tulee paikka, annettujen inhimillisten merkitysten myötä. Merkitykset syntyvät siitä, että paikka eletään. Esimerkiksi kotiseutu-ympäristö mielletään yleensä yhdeksi keskeiseksi paikkaan kuulumisen tunteen synnyttäjästä, vaikka ihminen voikin nyky-aikana muodostaa siteitä useisiin eri paikkoihin tai vaikkapa virtuaalisesti. Siteet joihinkin ympäristöihin eivät edellytä paikallaan pysymistä, vaan useisiin paikkoihin leimautuminen samanaikaisesti on mahdollista. Monikulttuurisessa maailmassa on yhä enemmän ihmisiä, jotka joko pakon edessä ai vapaaehtoisesti irrottautuvat juuriltaan. Sosiologisessa tutkimuksessa tätä kutsutaan uusnomadismiksi, joka liittyy irrallisuuteen, nykykulttuurin tuottamaan tapaan olla maailmassa kuulumatta mihinkään tiettyyn paikkaan. (Kalhama & Vartiainen 2006, 12.) Voisiko tämä piirre heijastua myös nykytaiteen maailmaan, jossa maarajat tuntuvat häilyviltä? Voisiko nykytaide olla globaalia ja uusnomadismia?

5.4 Tutkimuksellisen taiteilijaidentiteetin pohdintaa

Tulamo on määritellyt käsitteenä minäkäsityksestä, jota hän on tutkinut musiikin harrastajien ja heidän harrastuksensa välillä. Tulamon teoriaa myötäillen taiteellinen minäkäsitys on yksilön tietoinen, subjektiivinen käsitys taiteellisista ominaisuuksistaan, toiminnastaan ja edellytyksistään. Kokemusmaailman pohjalta sen luonne voi muuttua ja kehittyä. Mikäli henkilöllä on myönteinen minäkäsitys, hän luottaa itseensä ja toimintamahdollisuuksiinsa, kun taas kielteinen minäkäsitys johtaa kelpaamattomuuden ja ei-hyväksytyksi tulemisen kokemukseen. (Tulamo 1993.) Juvonen toteaa, että harrastuksellinen minäkäsitys muodostuu harrastuksen vuorovaikutukseen perustuvien kokemusten pohjalta, jota voitaisiin yleistää myös visuaalisten taiteiden pariin. Myönteisen identiteettiprosessin kannalta olisi tärkeää, että taideharrastukselle tai työlle asetetut vaatimukset ja tavoitteet vastaisivat hyvin yksilön potentiaalia. Vaarana on, että taiteilija menettää työskentelyyn vaadittavan inspiraation pettyessään. Taiteellisen minäkäsityksen pohjana on usko taiteellisiin kykyihin itsessään. Toki myös sosiaalisen ympäristön antama arvonnanto ja myönteinen suhtautuminen sekä tunnustuksien saaminen ovat olennainen osa identiteettiprosessissa. (Juvonen 2000, 72.)

Oliverin mukaan useat nykyiset sosiaaliteoriat katsovatkin identiteetin rakentumisen perustuvan olennaisesti juuri ympäristön positiiviseen suhtautumiseen. Kun identiteetti nähdään sosiaalisessa vuorovaikutuksessa rakentuvana, positiivinen itsetuntonne on riippuvainen toisten osoittamasta arvonnannosta ja tunnistamme itsemme yksilöinä toisten antaman tunnustuksen kautta. (Oliver, 2000, 32.) Henkilön itsearvostus ja vahva identiteetti riippuvat siitä, miten taiteilija tekee taidettaan. Jotta taiteilija voisi tuntea itsensä ammattiin soveltuvana, täytyy hänen onnistua teoksellisesti ja ilmailullisesti. Vahvaa taiteellista identiteettiä hankaloittaa taiteilijoiden taipumus perfektionismiin. Tämä johtaa kovaan itsekritiikkiin ja kelpaamattomuuden tunteeseen. Yhteisö asettaa omat arvostuksensa ja määrää sen, mitä pidetään tavoiteltavana, kyvykkäänä ja arvostettavana.

Honnethin mukaan yhteisön kulttuurinen itseymmärrys luo ne kriteerit, jotka suuntaavat ihmisten sosiaalista arvostusta. Ihmisten saavutuksia ja kykyjä arvioidaan sen mukaan, miten ne toteuttavat kulttuurisesti määräytyneitä arvoja. Yksilön statusta mitataan sosiaalisella kunnialla. Kunnia ilmentää saavutettua sosiaalista asemaa verrattuna yhteisön asettamiin odotuksiin. Yksilön ominaisuuksien ja kykyjen sosiaalinen arvostaminen edistää yksilön itsearvostusta ja tuottaa kunnian ja arvokkuuden tunteita. Mikäli yksilö tuntee, ettei hänen tavallaan toteuttaa itseään ole arvostusta yhteisössä, on seurauksena persoonallisen itsearvostuksen puute. Sosiaalinen arvostus on välttämätöntä, jotta yksilö voisi suhtautua omiin taipumuksiinsa myönteisesti ja uskoa esimerkiksi taiteelliseen erityislahjakkuuteensa. (Honnerh 1995, 121–123, 129, 132–134.) Yhteenvetona taiteilijaidentiteetillä voidaan tarkoittaa lahjakkuuden luomaa tuntemusta ammatillisesta osaamisesta. Hyvän identiteetin mittarina toimii vahva taiteellinen tuotanto ja oma itseilmaisus. Vahva taiteilijaidentiteetti vaatii ympäristön kannustusta ja itseluottamusta.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Tutkimuskohde

Nykytaidemaailmassa on paljon "globalisoituneita" taiteilijoita, jotka ovat syntyneet yhdessä paikassa, asuneet monessakin muussa maassa ja työskentelevät eri puolilla maailmaa. Tarkastelen haastatteleamalla, miten jotkut heistä kokevat taiteilijaidentiteettinsä sekä kulttuurien vaihtelun, rikastuttaako kulttuurien muutos heidän taidettaan vai onko nykytaide yhdenmukaistuvaa kaikkialla maailmassa. Opinnäytetyön tavoite on tutkia toisiinsa nähden hyvin erilaisten kulttuurien törmäämistä yksilössä, mutta toisaalta myös taidekasvatusta monikulttuurisessa kontekstissa.

Olen valinnut tutkimuskohteekseni Meksikon ja Suomen kulttuurien kanssa tekemisissä olleet nykyaiteilijat, sillä sekä maiden kulttuureissa että maantieteellisessä sijainnissa on merkittäviä eroja. Koska kohderyhmä on pieni, käytän tutkimukseni tueksi ja otoksen laajentamiseksi tasapuolisesti molempien valtioiden taiteilijoita, jotka ovat matkustaneet maiden välillä, omaavat toisen maan kansalaisuuden ja ovat asuneet toisessa valtiossa kontrastin aikaansaamiseksi. Haastattelun lisäksi tutkimukseni perustuu myös omaan havaintooni taideihmisenä ja matkailun opiskelijana. Suomen kansalaisuus ja aikaisemmat taide-, kulttuuri- ja kieliopintoni Meksikossa auttavat minua ymmärtämään paremmin vastaajien ajatusmaailmaa ja heidän lähestymisensä helpottuu. Kulttuurierojen ymmärtäminen ja huomaaminen vaatii maiden historian tuntemista, mutta erityisesti nykyaiteen parissa liikuttaessa on ajankohtaisten asioiden tunteminen ja tiedostaminen erityisen tärkeää.

Pohdinnat nykyaiteen kulttuurieroista liittyvät suoraan taiteilijoiden työskentelyn muutoksiin. Monikulttuurisuutta tutkittaessa päästään herääviin kysymyksiin koskien globalisoitumista ja yhdentyvää maailmaa. Oman kokemukseni ja aiempien tutkimusten perusteella oletin nykyaiteella olevan maakohtaisia eroja. Tutkimuksessani nykyaiteen kulttuurikohtaiset erot saavat perustelua muutoksien analysoinnissa.

6.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimustehtävä

Useat mieltävät sanan kulttuuri arkipäiväisenä. Sana kulttuuri tuntuu helpolta käsittää, mutta sen laajuudesta kertoo muun muassa kulttuurin antropologisen merkityksen määritelmä, jonka mukaan se sisältää kaiken inhimillisen toiminnan. Kulttuuria pidetään enemmän sukupolvilta toisille siirrettynä tapana, kuin alueellisena puumerkinä eikä niinkään ihmisen omana valintana. Kuitenkin ihmiset voivat tuntea kuuluvansa myös useampaan kulttuuriin ja he saattavat kokea omaavansa alkuperäiselle kulttuurilleen vieraita piirteitä.

Minua kiinnostaa erityisesti henkilölle vieraan, myöhemmin koetun kulttuurin vaikutus yksilössä oman kokemukseni kautta. Koska kulttuuri itsessään on liian laaja ja lähes mahdoton rajattava, olen valinnut tutkittavaksi osa alueeksi taiteet. Taiteet ovat pitkälle alitajunnasta ja mielikuvituksesta pulpuavia ilmiöitä, joihin usein vaikuttaa yksilöllisellä tasolla ympäristön tapahtumat ja elämäntilanne. Tuotetut teokset heijastavat yksilön ajatusmaailmaa ja laittavat taiteilijan ajattelemaan vuorovaikutuksellisesti. Taidekasvatus on lisäksi hyvin alueellisesti poikkeavaa ja sitä voidaan pitää vahvana kulttuurikasvatuksen osa-alueena. Liikun nykytaiteen maailmassa, jolloin pääsen myös toiseen matkailullisesti ja kulttuurillisesti tärkeään kysymykseen. Voiko nykytaide toimia vetovoimatekijänä kansainvälisesti vai onko tämä taidemuoto yhtenäistä kaikkialla maailmassa?

Kysymys kulttuurien vaikuttamisesta taiteilijaidentiteettiin on mielestäni ajankohtainen, sillä nykytaiteet ja niiden globaali suuntautuminen aiheuttaa keskustelua maailmanlaajuisesti. Miten monen kulttuurin törmäminen vaikuttaa yksilöön? Koetaanko muutos positiivisena vai negatiivisena?

Millä tavalla kulttuurin vaihdos näkyy taiteellisessa tuotannossa ja heijastaako se taiteilijaidentiteettillisiä muutoksia? Tutkimuksessani olen pohtinut muutoksia sekä taiteellisen tuotannon, että taiteilijan filosofisien muutosten kautta. Olen käyttänyt kulttuurien taustalta tulevia, käyttäytymiseen ja taiteeseen heijastavia seikkoja avukseni. Näitä ovat muun muassa maan historia, uskonto, sijainti ja ekonomia. Identiteettipohdintani summana muodostuu vastaus nykytaiteen vetovoimaisuuteen kansainvälisesti. Kysymys tämän taidemuodon yhtenäisyydestä kaikkialla maailmassa koetaan paitsi uhkana, myös mahdollisuutena.

6.3 Aineiston keräämisestä käsittelyyn

Aineiston keruu ja analyysi limittyvät laadullisessa tutkimuksessa toisiinsa. Analyysi voi parhaimmillaan ohjata aineiston keruuta ja aineiston keruu analyysia, mitä opin pian käyttämään hyväkseni tutkimuksessani. Useasti myös tutkimuskäsitteet ja tutkimuskehikko saavat muotonsa vasta tutkimuksen kenttävaiheessa. (Saarnivaara & Sava 1998, 40). Käsitteiden puutumien toimii apuneuvona, mutta myös vaikeuttaa tutkimista. Oli alusta asti selvää, että toteuttaisin tutkimukseni kvalitatiivisesti teemahaastatteluilla paikanpäällä sekä melko avoimella haastattelulomakkeella internetin välityksellä, sillä kyse on pitkälle henkilökohtaisista tuntemuksista, mielipiteistä ja elämyksistä, joiden kautta pyrin muodostamaan kokonaiskuvan ilmiöstä. Johtopäätöksiä mahdollistamiseksi halusin tavoittaa aluksi vähintään 20 vastaajaa, tasaisesti kahdesta maasta ja edustaen molempia sukupuolia. Haastattelupyynnöistä lähti kolmellekymmenelle henkilölle, joista seitsemän ei vastannut tai tavoittanut yhteydenottoani, viisi kieltäytyi osallistumasta, kolmeen menetin yhteyden viimehetkellä, ja loput viisitoista vastasivat onnistuneesti. Huomasin noin kymmenennen vastaajan kohdalla osassa kysymyksistä aineiston hienoista kylläntymistä, jonka vuoksi olen tyytyväinen lopulliseen vastaajamäärään. Haastatteluiden vastaajat rajasin perusjoukosta satunnaisotannalla, sillä tutkimussegmenttini oli jo valmiiksi kapea ja lähes poikkeuksetta vaikeasti tavoitettava. Haastetta materiaalin keräämiseen toi

useiden nykytaiteilijoiden julkisen asema, kiireellisyys, hektisyys ja liikkuminen valtioiden välillä.

Jouduin luopumaan paikan päällä tehtävistä haastatteluista välimatkojen sekä aikataulujen vuoksi, jonka jälkeen pyrin lähettämään kysymyslomakkeen pääsääntöisesti sähköisesti saatekirjeen kanssa otoskoon kasvattamiseksi. Tarpeen vaatiessa pyrin täsmentämään kysymyksiäni, jolloin haastatteluista muodostui tietoteknisesti suoritettuja dialogeja. Koska vastaajat olivat pääasiassa nuoria ja nykytaiteen parissa liikkuvia, ei tietotekninen ratkaisuni vaikuttanut vastaajajoukkoon rajaavasti. Strukturoidun- ja puolistrukturoidun lomakkeen koin tilanteeseen sopimattomana ja tarvittavaan materiaaliin riittämättömänä. Lisäksi tunsin vastaajieni tarpeen kertoa heille merkittävistä asioista persoonallisesti ja halusin suojella vastausmotivaatiota. Vältin liian tiukkojen haastattelukysymysten rajaavaa vaikutusta kertyvään aineistoon. Ennen lomakkeen ja saatekirjeen lähettämistä otin kuhunkin taiteilijaan henkilökohtaisesti yhteyttä puhelimitse, paikanpäällä tai sähköisesti lomakkeen lähettämisen hyväksymiseksi. Samalla he antoivat oikeuden nimensä julkaisemiseen työssäni ja kertoivat mahdollisista anonyymeista aiheista. Sain luvan pitää heihin yhteyttä koko tutkimusprosessini ajan mahdollisten lisäkysymysten tai tarkennusten vuoksi. Käytin haastatteluissani myös Skype-keskustelua, joka mahdollisti myös reaaliaikaisen videon käytön keskustelun tukena. Materiaalia kävin hakemassa niin kuvamateriaalin kuin haastatteluidenkin muodossa Meksikon ja Suomen lisäksi myös taiteen eräänlaisesta tähänhetkisestä Euroopan keskuksesta, Berliinistä.

Tutkimuksessani olen lähtenyt liikkeelle jatkuvan kehittymisen tilanteesta. Aloittaessani analysoimaan Meksikon ja Suomen taidekulttuureita, olin asunut Suomessa lähes koko ikäni, kun taas Meksikosta minulla oli vain kuukausien kokemus. Tämän vuoksi jouduin turvautumaan Meksikon osassa enemmän kontakteihini maassa kuin Suomen osalta. Vaikka yritinkin saada Meksikon vierailuni aikana mahdollisen kattavan ja monipuolisen kuvan taiteesta sekä sen takana olevista ilmiöistä ja elämäntavoista, on Suomen tuntemukseni edelleen selvästi vahvempi jo kansalaisuutenikin vuoksi. Tilapäinen muutto Meksikoon avasi kuitenkin silmäni monella tavalla ja toimii yhtenä menetelmänä tutkimuksessani. Toteutunut tukee hyvin fenomenologian ja hermeneutiikan korostamaa käsitystä tutkimuksesta jatkuvana tien tekemisenä, jossa tutkijan on oltava avoimena osallistujana. Aistihavainnot ja oma kokemus ovat myös tieteellisen tiedon perusta.

Haastattelulomakkeen toteutin kolmella eri kielellä. Suomenkielistä lomaketta pyrin käyttämään vastaajille, jotka olivat Suomen kansalaisia (ks. Liite 1). Meksikolaisille osallistujille lähetin sekä englannin- että espanjankielisen lomakkeen, joista he saivat valita mieluisimman vastauskielen (ks. Liitteet 2–3). Pyrin suosimaan toki vastaajien omaa äidinkieltä selvien ja johdonmukaisten vastausten saamiseksi, mutta monet taiteilijat olivat niin kansainvälisiä taustaltaan, että englannin kieli oli toiminut heille arkipäivän kielenä ja ilmaisuvälineenä jo useita vuosia.

Tutkimuksessani on käytetty sekä aineistotriangulaatiota että menetelmätriangulaatiota. (Eskola & Suoranta 1998, 68–73.) Koska mahdollisimman suurella otoskoolla suoritettu tutkimus on aina luotettavampi, halusin tehdä

työstäni monimenetelmätutkimuksella kattavamman ja lisätä näin haastatteluiden määrää. Alkuperäisesti suunnitellusta tutkimuksen tukena olevasta gallup-haastattelusta jouduin luopumaan, sillä muun haastatteluaineiston jälkeen gallup olisi tehnyt tutkimuksesta sekavan. Haastattelussa oli tarkoitus tutkia taidetta tuntemattomien mielikuvia nykytaiteen kansainvälisyydestä. Nykytaiteen maakohtaiset erot nosti esiin runsasta sekä mielenkiintoista keskustelua, jonka vuoksi taidematkoilijoille suoritettava erillinen tutkimus olisi varmasti kannattava.

Teemahaastatteluista kirjallisena saamani materiaalin kirjoitin ja jaottelin aihekokonaisuuksiksi. Paikanpäällä tekemäni haastattelut litteroin nauhurilta tarkasti tekstimuotoon. Skype-ohjelmassa käyttämästäni videokuvasta oli myös hyötyä havainnointiin, vaikkakin kuvan pitkien etäisyyksien ja paikoitellen heikkojen internet-yhteyksien aiheuttama särkyminen usein häiritsikin. Berliinissä suorittamani teemahaastattelut olivat niin laajoja, että niiden materiaalia jouduin karsimaan ja litteroimaan useampaan otteeseen.

Aineistoa käsitellessäni kiinnitin huomiota Eskolan & Suorannan toteamukseen ”Lähes pääsääntöisesti – menetelmästä riippumatta – aineisto kuitenkin kerätään liian aikaisin” (Eskola & Suoranta 1998, 125). Huomasin tämän olevan aivan totta pitkästä ja aikaa vieneestä suunnittelujaksostani huolimatta. Pidempään harkitulla ja kokeillulla haastattelurungolla olisin pystynyt nopeuttamaan aineiston litterointia sekä saamaan helpommin käsitettäviä ja yhtenäisempiä kokonaisuuksia. En kuitenkaan usko haastattelurungon vaikuttaneen lopulliseen tutkimustulokseen vaan pikemminkin tutkijan ja työn välisiin suhteisiin.

6.4 Haastateltavien esittelyt

Halusin korostaa, että haastattelemani taiteilijat ovat taustoiltaan erilaisia persoonia. Taiteen lisäksi myös heidän elämäntapansa on usein teoksellinen ja osa kokonaisuutta. Tutkimuksessani taiteilija saa ammatillisen arvon koulutuksensa tai vahvan harrastuneisuutensa myötä. Opinnäytetyössä esiintyvät taiteilijat ovat joko koko- tai osapäiväisiä ammatin harjoittajia. Lisäksi heidän taidesuuntauksensa on jokin nykytaiteen muoto tai heidän tutkimus- tai opetustyönsä liikkuu nykytaiteen parissa. Alle kootut esittelyt esiintyvät aakkosjärjestyksessä ja ovat taiteilijoiden itsensä kirjoittamia. Olen pitänyt tutkijan oikeuden materiaalin rajaamiseen. Lisäksi helpomman luettavuuden aikaansaamiseksi noin puolet esittelykappaleista on käännetty suomeksi.

ALVA, MA MERCEDEZ B. (Meksikolainen kuvataiteilija ja kuvataiteen opettaja.) ”Synnyin meksikolaisena. Olen asunut Yhdysvalloissa 11-vuotta ja Suomessa sekä Sveitsissä kolme vuotta. Minulla on hyvin kivulias suhde kotimaahani. En edusta niitä yhteiskuntaluokkia, jotka ovat vallassa, joten tiedän kuinka hankalaa Meksikossa on selvitä. Ja nyt siellä on myös ne huumesodat sekä korruptio. Taide on minulle koko elämä.”

BARRERA, KYTHZIA (Meksikolainen taiteilija ja teollinen suunnittelija.) ”Opiskelin teollista muotoilua Meksikossa, mutta myöhemmin suoritin maisterin opinnot Alankomaissa. Pääsin Suomeen vasta myöhemmin Mek-

sikon yhteistyöprojektin kautta kolmeksi kuukaudeksi, jonka jälkeen jäin Tanskaan ennen Meksikoon palaamista. Olen kiinnostunut taiteen ajankoh-taisuudesta ja toimimisesta viestinnän välineenä.”

BREZAS, FROSINY (Meksikolainen taiteilija ja taiteen opiskelija.)

”Minulla on meksikolainen äiti ja kreikkalainen isä, mutta synnyin Meksi-kolaiseksi. Olen asunut Suomessa vuoden vaihto-oppilaana ja tällä hetkellä viihdyn toisessa kotimaassani, Kreikassa. Ammatiltani olen tanssija, maa-laan harrastusmielessä ja uusimpana ammatin ja harrastuksen välimuotona laulan oopperaa. Taide on aina ympärilläni ja se on minulle kuin keho tai ydin.”

DÁVILA, SERGIO (Meksikolainen taiteilija.)

”Synnyin Meksiko Cityssä, mutta jo pienenä kirjoittelin lehtien reunoihin suomen nimeä. Suomi kuulostaa lopulliselta maalta (”Finland sounds like the final land”). Muuttaessani Suomeen vuonna 2003 ymmärsin sen olevan täydellinen vastakohta kotimaalleni. Omaksi taidemuodokseni voisni nimetä sosiaaliset taiteet, mutta olen päässyt työskentelemään pidempiaikaisesti myös kuuluisien meksikolaisten nykytaiteilijoiden kanssa.”

ISORÄTTYÄ, TEIJA JA PEKKA (Suomalaisia taiteilijoita ja taiteen mais-tereita.) ”Ollaan monesti sanottu olevamme ”Prouktec / Broketec” -insinöörejä. Tai sitten, että on Broke tec (broken tecnology) taidetta mikä tulee siitä kun on High-tec ja Low-tec taidetta. Mutta toisaalta me ollaan elämäntapataiteilijoita. Opintoissa Taideteollisessa korkeakoulussa keski-tyttiin maalaustaiteeseen ja veistoon, jonka jälkeen alkoi oman tyylin met-sästys. Asuimme yhteensä kolme vuotta Meksikossa tehden taidetta opinto-jen jälkeen ja nyt muutimme Berliiniin.”

KANTONEN, PEKKA (Suomalainen kuvataiteilija ja filosofian maisteri.)

”Olin vaihto-oppilaana 1973–1974 San Diegossa, Kaliforniassa, koulussa jossa oli paljon chicanosia. Talvi 1979 kului Madridissa espanjaa opiskele-massa. Vuodet 1984–1986 Meksikon ja Suomen opiskelijavaihtostipendillä tutkimassa teatteria ja alkuperäiskulttuurien rituaaleja. Sen jälkeen 7 kenttä-työmatkaa eri alkuperäiskansojen yhteisöihin. Meksiko on toinen kotimaani. Olen vuodesta 1981 lähtien toiminut kuvataiteilijana – monen muun työn ohessa. Päätoimisesti olen keskittynyt kuvataiteeseen ja siihen liittyvään opetukseen ja tutkimukseen vuodesta 2004 lähtien. Oma taiteeni edustaa yhteisötaidetta, videotaidetta ja performanssia.”

KANTONEN, LEA (Suomalainen taiteilija, taiteen tohtori ja opettaja.)

”Lähdin kuvataiteilijaksi valmistuttuani mieheni kanssa Meksikoon tutustu-akseni alkuperäiskansojen taiteeseen. Asuimme Meksikossa ja Keski-Amerikassa kaksi vuotta. Myöhemmin olemme palanneet Meksikoon erilai-sissa tehtävissä useaan otteeseen ja pitäneet siellä myös useita näyttelyitä. Ulkomaista Meksiko taitaa olla se, jonka tunnen parhaiten. Toimin amma-tiksni kuvataiteilijana. Taidesuuntauksiani ovat mm. yhteisötaide, perfor-manssi, ympäristötaide, keskustelutaide, installaatiotaide ja videotaide.”

MAISLIN, VLADIMIR (Meksikolainen kuvataiteilija ja kuvataiteen opetta-ja.) ”Olen syntynyt Meksikossa, mutta matkustan laajentaakseni maailman-

kuvaani ja rikastuttaakseni taidettani. Koulutukseltani olen lavastus- ja näyttämötaiteen suunnittelija. Työskentelen yliopistossa visuaalisten taiteiden parissa. Työskentelen myös nykytaiteilijana ja sen tutkijana kotimaassani.”

MANNES, TOTTE (Suomalainen kuvataiteilija.)

”Taustani on suomalainen taidemaalari, joka on asunut kolmessa maanosassa, viimeksi 40 vuotta Espanjassa. Olen suorittanut Reybekiels Art Schoolin Tukholmassa. Meksikoon ihastuin vuonna 1965, myöhemmin kirjoitin sieltä kirjan ja nyt minulla on ollut siellä näyttelyitä kolmen kaupungin museoissa. Ihmiset ovat lempeän ystävällisiä kuten lähes kaikissa Latinalaisen Amerikan maissa (huumerikoksista emme puhu, joskus ne loppuvat). Olen maalannut 40 vuotta aamusta iltaan. Maalaan sarjoja, muunnelmia samasta teemasta, joilla ei ole mitään tekemistä sillä, mitä maailma sillä hetkellä maalaa. Puoliabstraktit tauluni ovat hyvin omaperäisiä enkä pysty selittämään miksi näin on. Suomessa olin kirjoittaja ja kuvittaja. Ryhdyin maalaamaan vasta Espanjassa.”

MÄKELÄ, MINNA (Suomalainen kuvataiteilija ja kuvataiteen maisteri.)

”Ehkä espanjan kieli on jäänyt elämään minuun ja veto sellaisia maita kohti missä sitä voin puhua on suuri. Työskentelin myös ennen Helsingin Kuusisaarella Didrichsenin taidemuseolla, missä on kattava kokoelma Esikolumbianista taidetta, paljon esineitä mm. Meksikon alueelta. Olen kuvataiteilija ja työskentelen aktiivisesti. Pidän näyttelyitä joka vuosi ja myös tämän rinnalla opetan jonkin verran taidetta. Olen saanut graafikon koulutuksen, mutta esimerkiksi viimeisimmässä näyttelyssäni esitin ääniteoksen, ilmalla täytettävän tilateoksen ja serigrafiaa.”

RYHÄNEN, HELI (Suomalainen taiteilija, kuvataiteen maisteri ja -lehtori.)

”Olen syntynytään suomalainen ja minua on aina kiinnostunut kulttuurihistoria ja nykykulttuuri. Meksiko on mielenkiintoinen maa jossa historia tuntuu olevan vahvasti läsnä nykyhetkessä. Taide on läsnä kiinnostuksenkohteena ja tuotan sitä myös itse muun muassa kuvanveiston muodossa.”

SAMPOVAARA, ILONA (Suomalainen kuvataiteilija, Bachelor of Fine Arts Degree.) ”Jouduin maailmanmatkaajaksi jo synnytyäni isäni diplomaatinuran takia. Hän oli töissä Meksikossa silloin kuin kävin lukiota ja siksi lahdin sinne opintojeni takia takaisin. Suhteeni Suomeen on tietysti tärkeä, koska olen syntynyt suomalaiseksi. Minulla on sukulaisia Suomessa ja galleria, joka myy taidettani. Taide on osa elämäni kaikessa muodossa. Se on työni ja intohimoni. Se on jokapäiväistä iloa ja onnen täyttymystä. Taiteeni suuntaus on pop surrealismia. Tai niin sanottua Low Brow Art’ia.”

VÄISÄNEN, JUKKA-PEKKA (Suomalainen kuvataiteilija ja kuvataiteen maisteri.) ”Suhteeni Meksikoon on toisaalta opiskelijan ja toisaalta turistin suhde. Suhteeni Suomeen on syntyperäisen kulttuurialan työntekijän suhde, joka ei ole voinut harjoittaa ammattiaan oman maansa alueella vaan on joutunut elääkseen toimimaan useassa eri ammatissa. Olen koulutettu kuvataiteilija ja suhteeni taiteeseen on sitä kautta akateeminen eli näen teosten ja taiteen rakenteita ja yhteyksiä laajempiin kysymyksiin ja toisaalta suhteeni taiteeseen on etäinen siltä osin kuin taide mielletään virallisena instituutioiden valintoina siitä mitä nykykulttuurista on tarkoitus museoida. Opiskelin

maalaustaiteen linjalla, mutta esimerkiksi lopputyöni Kuvataideakatemiassa oli performanssi. Kutsun itseäni käsitetaiteilijaksi.”

ZAMBRANO, ISSACHAR (Meksikolainen kuvataiteilija)

”Ensimmäisen kosketukseni kansainväliseen ajatteluun nappasin yliopistooni saapuneilta vaihto-opiskelijoilta ennen omaa opiskeluvaihtoaani Ruotsiin, Tukholmaan. Vaihdon yhteydessä vierailin ensimmäistä kertaa myös Suomessa. Taide on yksi intohimoni. Pidän impressionismista sekä nykytaiteesta.”

6.5 Tutkimuksen luotettavuus

Kvalitatiivisen tutkimuksen ja eteenkin toimintatutkimuksen arvioinnissa reliabiliteetin ja validiteetin soveltuvuutta luotettavuuden perusteiksi on kritisoitu (Eskola & Suoranta 2003, 210–211). Eskolan ja Suorannan mukaan pääasialisin luotettavuuden kriteeri kvalitatiivisessa tutkimuksessa on tutkija itse ja näin ollen luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. Lukija voi arvioida tutkimusprosessin luotettavuutta ainoastaan tutkijan kuvausten perusteella, jonka vuoksi tarkka prosessin kartoittaminen onkin tarpeen. Olen pyrkinyt tutkimusraportissa kuvaamaan tutkimuksen lähtökohdista, kehittymistä, materiaalin keräämistä sekä analyysia. Suorien sitaattien avulla lukija voi nähdä mistä ja miten olen tulkintoja tehnyt. Haluan tuoda tutkimukseeni näkökulmien runsautta ja eri persoonien läsnäoloa. Taiteilijat pohtivat kanssani ja haluan antaa heille suunvuoroa. Runsa lainauksien käyttö kuvaa aineistoa laajasti parantaen sen luotettavuutta, mutta samalla se tekee tekstistä raskaamman (Eskola & Suoranta 1998, 140). Tämän vuoksi pyrin ryhmittelemään sitaatteja kokonaisuuksiksi ja poimimaan haastattelusta vain tärkeimmät lauseet. Useiden aineistonkeruumenetelmien ja analyysitapojen käyttäminen parantaa myös osaltaan tutkimuksen luotettavuutta (Hirsjärvi 2009, 218). Triangulaation käytön uskotaan korjaavan tutkimuksen luottamusvirhettä, sillä se kuvaa kohdetta useammasta näkökulmasta (Eskola & Suoranta 2003, 68). Useiden haastattelumenetelmien ja tarkennuspyyntöjen lisäksi analysoin nykyaikataiteilijoiden teoksia. Analysoinnin luotettavuutta lisää liitteenä löytyvät teosten kuvat.

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan lisätä ottamalla huomioon tutkijan ennako-oletukset. Olen tuonut raportissa esille ennakoasettelut ja asioita, jotka ovat vaikuttaneet tutkimuksen syntyyn. Tiedostan subjektiivisen roolin tutkijana ja olen pyrkinyt kuvaamaan sitä. Vaikka analyysivaiheessa pyrin objektiivisuuteen, niin subjektiivisuuteni tutkijana ja yhtenä tutkittavista on kuitenkin väistämättä vaikuttanut lopputulokseen. Omat kokemukseni heijastavat siihen miten olen rakentanut haastatteluiden ja kyselylomakkeiden rungot, mitä asioita olen nostanut esiin ja mitä taas olen jättänyt huomioida. Tämä esiintyy varmasti sekä positiivisena, että negatiivisena tutkimuksen luotettavuuden kannalta, sillä toisaalta kokemukseni myös vahvistavat totuuksia. Viimekädessä lopullisia totuuksia on laadullisissa tutkimuksissa vaikeaa löytää, sen sijaan tulkintoja voi tehdä useita. Tulkinnat ovat usein suhteessa tutkimuksen lähtökohtiin ja tutkijan ennako-oletuksiin. Pyrin vastausten julkaisemiseen niille annetuissa asiayhteyksissä sekavuuden ja väärinymmärryksen estämiseksi. Ryhmittelen vastauksia ja vertaan niitä toisiin-

sa vain tietyn osa-alueen tai kysymyksen sisällä, jotta myös lukija pystyisi päättämään tietyn sitaatin paikan tutkimusaineistossani.

Ne kulttuurin edustajat, jotka hakevat kokemusta toisesta kulttuurista edustavat usein vähemmistöä ja erilaista maailmankatsomusta. Nämä seikkailijaluonteet ovat ehkä jo valmiiksi haaveilleet toisesta kulttuurista. Mikäli tutkimus tehtäisiin kaikille suomalaisille ja meksikolaisille nykyaikaisille taiteilijoille, olisi tutkimustulos varmasti erilainen. Taiteen kulttuuripiirteiden tarttumisen varsinkin taiteilijan teoksiin on osaksi tiedostamatonta, mutta pitkälle tiedostettua ja ehkä haettuakin. Taiteilijapiirissä töiden erottuminen ja uudet tuulet ovat usein tärkeitä erottumisen kannalta. Osa haastateltavistani nosti esille maiden tasapuoliseen analysointiin vaikuttaneen aseman eri ympäristöissä. Heidän mielestään myös yhteiskunnallinen status vaikuttaa lähestymistapoihin ja näkökulmiin muuttaen tutkimustulosta.

In Mexico I was involved in a professional field whereas in Finland I was merely a student. (Dávila)

Katsoin oleelliseksi esitellä tutkimukseni reliabiliteetin kannalta saatua ja kerättyä tutkimusaineistoa sellaisenaan, kaunistelematta tai sensuroimatta, joskus jopa provosoivista ja mielipiteisiin perustuvista kommentteista huolimatta. Taiteilijat ilmaisevat itseään yhtenä persoonana aina taiteellisesta tuotannosta sanavalintoihin asti. Vastauksien muokkaamisen tunsin rajavan persoonallisuutta liikaa samalla muuttaen totuutta. Haastateltavilla oli oikeus anonyymeihin vastauksiin. Haastatteluiden analysoinnissa lisähaasteena oli usean työskentelykielen käyttäminen. Meksikolaista näkökulmaa kuvaavat sitaatit on käännetty englannin kielelle, mikäli ne ovat olleet alkuperäisesti espanjaksi luettavuuden vuoksi. Tämä luo kontrastin suomenkielisille näkemyksille. Työskentelyäni rajoitti lisäksi useamman maan välillä liikkuminen ja työhön varattu aika. Uskon, että useamman vuoden aktiivisella liikkumisella ja tutkimisella olisin kyennyt löytämään enemmän kontakteja Suomen ja Meksikon välillä. Tutkiminen näin olisi kuitenkin vaatinut enemmän taloudellista pääomaa.

7 KULTTUURIEN VAIKUTUS TAITEILIAIDENTITEETIIN

Haastateltujen taiteilijoiden näkökulmat omasta identiteetistään ja sen muo-
vautumisesta, sekä nykytaiteen tilasta, on jaoteltu laadullisissa analyysissä
teemoitellen (Eskola & Suoranta 1998, 152–154). *Teemat* olen nimennyt
muutoksiksi ja ne ovat laajuudeltaan erilaisia, eivätkä esiinny luettelossa
suuruusjärjestyksessä tai merkittävyytensä mukaan. Neljä pääteemaa nime-
sin tutkimuksessani seuraavasti:

- *Sosiaaliset* muutokset
- *Teokselliset* muutokset
- *Olosuhteiden* muutokset
- *Sosioekonomiset* muutokset

Teemoittelu mahdollistaa vertailun tiettyjen teemojen esiintymisestä aineis-
tossa (Eskola & Suoranta 1998, 175). Tutkimuksessa on paljon esitettyjen
muutoksien lomittaisuutta, jonka vuoksi jakamani pääteemat eivät ole eh-
dottomia. Pääteemoina olevien neljän muutoksen alle rakentui pienempiä
kokonaisuuksia, joita ei ole eroteltu analysoinnin selkeyden vuoksi. Tutki-
mus käyttää apunaan filosofisen hermeneutiikan taustalla vaikuttavia eksis-
tentialistisia ja fenomenologistisia näkemyksiä, joiden mukaan myös taide
ilmentää totuutta ihmiselämästä. Monet nykytaiteen teokset tuovat esiin ek-
sistentiaalista kokemusta: millaista on elää, millaista on olla maailmassa. Ne
nostavat esiin aiheita, jotka avautuvat myös filosofiselle ajattelulle ja tul-
kinnalle, erityisesti hermeneuttiselle filosofialle (ks. 4.1 Nykytaide käsittee-
nä ja filosofinen hermeneutiikka). Muutosten analysointiin sisällytin lainau-
ksia haastatteluteksteistä havainnollistamaan käsiteltävää aiheulottuvuutta.
Osa lainauksista esiintyy anonyymeina. Lainaukset olen erotellut tekstistä
kursivoituina sekä sisennyksen avulla helpomman luettavuuden vuoksi.

7.1 Sosiaaliset muutokset

Tähän kulttuurin vaihdoksen aiheuttamien muutoksien ryhmään on koottu
tutkimuskysymykseni kannalta oleellisia sosiaaliseen ympäristöön linkitty-
viä kokemuksia. Vuorovaikutus ja sosiaalinen kanssakäyminen toimii taitei-
lijoille myös yhtenä merkittävänä motivaation luojana. Töistä saatava palau-
te heijastaa usein tuleviin tuotoksiin ja herättää inspiraatioita sekä laajentaa
näkemystä. Sosiaalinen kanssakäyminen avaa mahdollisuuksia uusiin näyt-
telyihin, tehokkaampaan verkostoitumiseen, mahdollisiin yhteisprojekteihin
sekä esimerkiksi rahalliseen avustukseen. Vuorovaikutuksen vuoksi ihmiset
myös liikkuvat ja matkustavat pitääkseen yhteyttä. Sosiaalinen verkosto
vaikuttaa yksilön suhtautumiseen ympäristöään kohtaan sekä muuttaa jo to-
tuttuja käyttäytymismalleja. Vuorovaikutus on yksi merkittävimmistä ryh-
mään kuulumisen edellytyksistä ja auttaa yksilöä sopeutumaan osaksi ko-
konaisuutta. Kulttuurintuntemus lähtee ihmissuhteista vaikuttaen yksilön

kehitykseen. Myös Alitolppa-Niitamon mukaan kulttuuri vaikuttaa käyttäytymismalleihin ja persoonallisuuteen (ks. 3.1 Kulttuurin kokeminen taiteen taustalla). Taiteilijat kokivat kulttuurisen törmäyskentän positiivisena ja rikastuttavana (Alitolppa-Niitamo 1993, 22). Osaltaan kokemukseen vaikuttaa varmasti sen uutuudenviehätys ja tietämättömyys. Suomalaiset Teija ja Pekka Isorättyä olivat juuri haastatteluni aikaan muuttaneet Meksikosta Berliiniin ja he tunnistivat yhteneväisyyksiä molempien valtioiden muutosten kanssa.

Se, että elää ristiallokkovaikutuksessa on taiteilijalle herkullinen tilanne, jossa saa luvan navigoida ja kysyä sosiaalista tietä, jota ilman toiseutta ei joutuisi tekemään. (Väisänen)

Ensimmäinen reissu vaikutti kaikkein eniten, vaikka kun tultiin Berliiniin niin oli vähän samanlaista kun Meksikoon mennessä, paitsi että nyt ollaan tehty enemmän taidetta ylipäätään ja ehkä sillä pohjalta vahvempia. (Isorättyät)

Haastatteludialogista selvisi vastaajien motiivi eristäytymiseen työskentelyn ajaksi. He kokivat vieraan ympäristön vapauttavan ympäristön paineista ja velvoitteista. Haastatteluissa käsiteltiin myös sosiaalisen ympäristön roolia taiteilijoiden luovuuden jonkinasteisena edellytyksenä. Monissa paikoissa haastattelemani nykytaiteilijat huusivat sallitun vapauden perään ja taiteilijaidentiteetin vapaaseen rakentamiseen. Tasapainoisessa ja järjestäytyneessä yhteiskunnassa osa taiteilijoista tunsivat olevansa lukittuna sosiaalisen paineen vuoksi. Ympäristön asenteet ja oletukset taiteen muodosta ja taiteilijan tyylistä saattavat tehdä koetusta identiteetistä epävarman (ks. 5.4 Tutkimuksellisen taiteilijaidentiteetin pohdintaa). Kulttuurin vaihdoksella haettiin usein inspiraatioita ja vapautta olla luova sekä innovatiivinen ja elämän helppotumista sekä omanlaisen yhteisön löytämistä. Ympäristön luovuuden tunnettiin inspiroivan sekä motivoivan. Taiteellinen uudistuminen koettiin myös edellytyksenä ja innovatiivisuus ammatin vaatimuksena.

Haettiin sitä muutosta ja jollakin tavallahan sitä on aina muututtava. Taiteilijan on oltava avoin kun se menee uuteen ympäristöön ja sen on pystyttävä muuttumaan. Jos ei muutu niin tipahtaa kärryiltä missä pitäisi olla menossa. Meillä yks projekti ottaa noin vuoden ja sitä tehdään useammassa paikassa. Tulee aina uusi näkökulma. (Isorättyät)

Olin siihen aikaan ensisijaisesti taidemaalari ja värimaailmani muuttui täysin. Tulin tietoiseksi kielten, kulttuurien ja uskontojen moninaisuudesta. Tajusin myös, miten rajoittuneen käsityksen olin kouluopetuksesta ja tiedotusvälineistä saanut ei-eurooppalaisista kulttuureista. Tiedostin taloudellisesti ja kulttuurisesti etuoikeutetun asemani kansainvälisessä taidemaailmassa. (Anonyymi)

Ryhdyin maalaamaan vasta Espanjassa koska huomasin, että täällä saa olla vapaa. Suomen taideopetus oli täynnä sääntöjä ja kieltoja ja minulta meni vuosia ennen kuin vapauduin niistä. Koulussa hangat-

tiin kovia vesiväriä ja maalattiin lanttuja ja porkkanoita. (Manes)

Myös sillä koettiin olevan kulttuurikohtaisia eroja, saako taiteilija suoraa palautetta teostensa kokijoilta vai salliiko kulttuuri vain myönteistä tai neutraalia suhtautumista kohteliaisuuden nimissä. Suomalaiset nykytaiteilijat kokivat palautteen näyttävänsä ankarana ja joskus jopa pelottavana kansainvälisesti. Positiivista palautetta tarvitaan taiteilijaidentiteetin ja itsetunnon vahvistumiseen. Rakentava palaute auttaa taiteilijaa usein myös parantamaan itseilmaisuaan. Myös palautteen vastaanottaminen heijastaa kulttuurikohtaisia eroja. Taiteellisen identiteetin vahvuuteen liittyy kulttuurikohtainen taiteilijaan suhtautuminen ammattina. Sosiaalisen hyväksynnän ja paikallisen ammattikunnan arvostuksen nähtiin olevan merkittävimpiä taiteilijoiden houkuttelijoita. Esimerkiksi Berliinin viehätystä yhtenä Euroopan uusimpana ja tehokkaasti kasvaneena taidekeskuksena lisää vapaa taidepolitiikka. Taiteellisesti ja kulttuurillisesti ”tiivistyneet” kaupunginosat tuntuvat toimivan yhä kasvavissa määrin puoleensavetävinä matkailukohteina erityisesti toisille taiteilijoille. Tällöin nykytaide toimii myös yhtenä vetovoimatekijänä. Yhdeksi tehokkaaksi kontaktien luomisen startiksi haastateltavani nimesivät myös kansainvälisen taideresidenssitoiminnan.

Joskus teokselliset projektit vaativat useampia käsipareja tai persoonallisuksia. Tukijoukkoja haalitaan joko houkuttelemalla tai heidät palkataan tehtäviinsä. Teos voi myös perustua kanssakäymiseen ja kommunikointiin, jolloin yhteistyö ja ryhmässä työskentely on välttämätöntä. Muun muassa Lea ja Pekka Kantosen Telta-projektin yhteisötaidetoteutukset vaativat kansainvälistä vuorovaikutusta, johon koko työskentely perustui. Ryhmätyöskentely koettiin kansainväliseksi ilmiöksi siinä missä yksintyöskentelykin, mutta haastatteluissa nousi esille maasta muuttavan itsenäisyys. Vaikka taiteilija olisikin työskennellyt aiemmin ryhmissä kotimaassaan, joutuu uudessa ympäristössä näkemään enemmän vaivaa ryhmän kasaan saamiseen. Ryhmän kesken saattaa olla kielimuureja tai kulttuuriset eroavaisuudet saattavat turhauttaa osapuolia ainakin aluksi. Toki yhteisten intressien valossa uusi ryhmä todennäköisesti avaa jopa lisää mahdollisuuksia erilaisten näkökulmien avulla. Ryhmäytyminen koettiin helpommaksi sosiaalisen statuksen, kuten arvostetun aseman tai merkittävän projektin avulla. Myös esimerkiksi assistenttien käytössä ilmenee kulttuurieroja, jotka saattavat aiheuttaa muutoksia.

Useat taideprojektini, joita teen yhdessä Lea Kantosen kanssa, ovat kulttuurien välisiä yhteistyöprojekteja. Monikulttuurisuus on sisältö, ei rikaste tai rasite. (Kantonen, P.)

Integroituminen kulttuuriin oli bändin kanssa tosi nopeeta. Etenkin kun menet johonkin bändin mukana soittamaan, niin pääset takahuoneisiin ja kuvioihin syvemmälle. Ovet ovat monella tavalla auki. (Isorättyät)

Nykytaiteilijat kokivat tulevaan kulttuuriin kohdistuvat stereotypiat ja ennakkokäsitykset yhdeksi työskentelyä rajoittavaksi tekijäksi. Vierasta kulttuuria oleviin ihmisiin kontaktin saaminen edellyttää paitsi edellisessä esi-

merkissä kuvattua joukkoon kuulumista ja lähestyttävyyttä, myös enemmistö-kulttuurin halua huomata tulija. Meksikossa henkilökohtaiset suhteet ovat tärkeitä, jonka vuoksi maasta usein myös tunnutaan hakevan sosiaalista kanssakäymistä Suomea enemmän. Ennakkokäsityksestäni huolimatta haastattelemani nykytaiteilijat kokivat kontaktin saamisen helpoksi sekä Suomen että Meksikon taidepiireissä. Nykytaiteen parissa kansainvälistyminen koetaan usein taiteilijoiden keskuudessa positiivisena, joka saattaa edesauttaa lämmintä vastaanottoa ja yhteisiä intressejä.

Vaikka me ei oltu ikinä aikaisemmin tavattu, niin Marina toi oman asuntonsa avaimet, että saatte tehdä mitä haluatte. Mi casa es tu casa. Ja se toi myös patjan omasta sängystä meille. (Isorättyät)

Meksikolaiset ovat taistelleet itsenäisyydestään Yhdysvaltoja ja Espanjaa vastaan. Historiasta johtuen myös isänmaallisuus ja meksikolaisuus osana pohjoisamerikkalaisuutta on voimakasta, eikä esimerkiksi yhdysvaltalaisista juurikaan pidetä. Yhdysvallat koetaan taloudelliseksi turvaksi esimerkiksi matkailun saralla, mutta heitä ei juuri esiinny esimerkiksi maan pääkaupungissa. Suomalaiset ja Pohjoismaalaiset koetaan Meksikossa pääsääntöisesti tervetulleiksi ja Eurooppalaisia tunnutaan ihailevan heidän yhteiskunnallisen menestyksensä, taloudellisen vakauden ja järjestäytyneisyyden vuoksi. Meksikolaiset nykytaiteilijat kokivat Suomen pääasiassa tasa-arvoisena ja rasminvastaisena valtiona. Joissain meksikolaissyntyisten taiteilijoiden puheenvuoroissa oltiin huolissaan jopa Suomen äärimäisestä sallimisesta ja tasa-arvoisuudesta vierasmaalaisia kohtaan oman kulttuurin kustannuksella. Muutamissa haastatteluissa meksikolaistaiteilijat kertoivat tuntemuksiaan suomalaisten henkilökohtaiseen tuomitsevaan asenteeseen Meksikon epävakaiden olojen vuoksi. Suomalaistaiteilijat kuvailivat meksikolaisten kiinnostusta ja uteliaisuutta Suomea kohtaan. Esimerkiksi Isorättyät mainitsivat saaneensa huomiota median parissa kohdekulttuuria edustavilla teoksillaan yhdistettynä suomalaisuuteen.

Meil oli keikka baaris nimeltä "Patio de mi casa". Sen omistaja kehu meidät maasta taivasiin. Että mahtavaa kun ulkomaalainen tulee ja ottaa jonkun meksikolaisen jutun ja tekee siitä omasta näkökulmastaan ja se halus, että me teetätetään sille meidän bändin nimi-valokyltti, mutta seuraavalla viikolla sillä olikin jo sellainen joltain halvemmalta tyypiltä. (Isorättyä)

I felt that finish people would judge the Mexican society based on what they read in newspapers and not considering the complexity of a society that has more than 2600 years of existing as a culture. My cultural shock became a shock for feeling misjudged. (Dávila)

Haastatteludialogissa yllättävänä huomioitiin huumorin läsnäolo sekä jokapäiväisessä elämässä että nykytaiteessa. Huumorilla tarkoitettiin paitsi stressitöntä kanssakäymistä, myös teoksellista komiikkaa, ironiaa ja joskus jopa naivia asennetta. Jokapäiväisen huumorin puolesta huusivat suomalaiset taiteilijat, mutta sen vähäisyydestä Suomessa huomauttivat myös meksikolaiset nykytaiteilijat. Taiteilijat kokivat esimerkiksi spontaanin performansitaiteen olevan usein Suomalaisesta katsojasta jopa pelottavaa. Tähän

saattaa vaikuttaa performanssitaitteen tuntemattomuus. Meksikolaiset arvelivat tämän johtuvan suomalaisten vakavasta asenteesta esimerkiksi työelämää kohtaan. Kasvojen menettämisen pelko on usein tarpeettoman suuri. Nykyaikaisessa huumori koettiin tehokkaaksi teoksen keinoksi, sillä humoristisesti ovela työ jää mieleen ja viihdyttää katsojaansa.

*Nykyaikaisessa maailmalla näkee paljon huumoria ja se on aina ter-
vetullutta. Usein ylitetään ns. hyvän maun rajat. (Mannes)*

*Kaikki maassa sekä maailmassa tapahtuvat asiat painavat taiteilijan
mieltä, ja heijastuu töihini. Kuvaan niitä satiirisessa, humoristisella
sekä ironisella tasolla. (Sampovaara)*

*Meidän tekeminen on narratiivista, jolloin on se vaara, että siihen
lankeaa. Jos työ menee lavasteeksi niin se lavaste kelpaa silloin la-
valle muttei itsenäisenä työnä toimi millään tavalla. Ei veistos voi ol-
la lavaste yhtäläillä kun maalaus ei voi olla kuvitus. Me halutaan
viihdyttää taiteella mutta siinä on myöskin aina riski. Taide voi olla
surullista tai älykäästä, mutta ei ikinä tylsää. Kaikki liikkuva yleensä
miellyttää ihmistä. Se on niin filosofinen kysymys pysyä niissä ra-
joissa, että se työ on taidetta, eikä lipsahda pelkäksi ”entertainmen-
tiksi” tai liian helpoksi. (Isorättyä, T.)*

7.2 Teokselliset muutokset

Asetelma vai abstrakti, pensselillä vai nahkaneulalla? Kaupasta ostettua vai naapurin takapihalta lainattua? Kukin ympäristö yllyttää ja houkuttelee kokijaa. Paikallinen tyyli ja sitä myötä taidekasvatuksellinen tausta usein heijastaa visuaaliseen tuotantoon, jonka avulla taiteilija ilmaisee itseään. ”Meksikossa voimakkaita värejä ja raivokkaita muotoja. Suomessa ääri-
viihdeväriä”, tutkimusta varten tehdyssä haastattelusta poimittuja kuvataiteilija Totte Manneksen sanoja lainaten. Haastateltavat kokivat taiteilijaidentiteetin parhaaksi heijastajaksi taiteellisen tuotannon, jonka muutokset myös koettiin kaikkein näkyvimpinä ja sitä kautta rikkaimpina. Teosten saama palaute ja sen laatu puolestaan vaikuttavat taiteilijaidentiteetin kokemiseen. Osaltaan taiteelliset muutokset johtuvat muista kuvaamistani muutoksista, mutta ne voivat ilmetä myös itsenäisinä. Tämän havaitsin haastateltavista, jotka pitivät ympäristönvaihdoksen ainoana päämääränä taiteellisen tuotannon rikastumista sekä olivat kokeneita kulttuurikameleontteja. Ympäristön muutokset tuovat uusia inspiraatioita, jos vastassa on jotain aivan erilaista. Uusi ympäristö ikään kuin herkistää havainnointia ja aiheuttaa kyseenalaistamista, mahdollisia uudistuksia, yhdistelyä, epävarmuutta ja totuttuun tai uuteen turvautumista (ks. 3.2 Monikulttuurinen taidekasvatus).

*I mixed all kind of images, ideas, material and techniques. The cul-
ture itself is alive so it always chancing also. (Alba)*

Värit viestivät taideteoksessa tunnelmaa taiteilijan näkökulmasta, mutta toki myös värien määrittelyssä on kulttuurilliseen tärkeyteen liittyviä eroavai-

suuksia. Kieliin on kehittynyt värejä kuvaavia sanoja sen mukaan mikä on ollut kieltä puhuville ihmisille tärkeää. Esimerkiksi Afrikan Xhosilla on 26 eri termiä kuvaamaan lehmien värejä, mutta heillä ei ole lainkaan sanaa siniselle ja vihreälle. Länsimaissa värit mielletään usein perussävyinä, joiden kontrastit ja tummuusaste vaihtelevat, kun taas Ukrainassa vaaleansinistä pidetään eri värinä kuin tummansinistä. Molemmille väreille on kokonaan omat sanansa. Väreihin liittyy myös uskomuksia ja ominaisuuksia. Symboliikka on eri kulttuureissa erilaista ja keskenään ristiriitaistakin. Kristinuskossa ja juutalaisuudessa valkoinen värinä yhdistetään puhtauteen, useissa paikoissa Afrikkaa harmoniaan, iloon ja kotiin. Aboriginaaleilla väri hahmottaa ystävällisyyttä, sankarillisuutta ja viisautta. Vaikka valkoiseen liittyy eri puolilla maailmaa hyvin samanlaisia positiivisia mielikuvia, niin poikkeuksiakin löytyy. Esimerkiksi hindut yhdistävät värin leskeyteen ja suruun. Myös buddhalaisille valkoinen on suruväri. (Haapanen 2007.)

Toinen esimerkki on keltainen. Meksikossa kehäkukan väri on liitetty kuolemaan jo atsteekkien ajoista lähtien, jonka vuoksi vuosittaisen vainajien juhlan koristeet ovat yleensä keltaisia. Meksikolaisessa kosmologiassa keltainen liitetään puolestaan uudistumiseen: se on maan väri ennen vihreää sadekautta. Länsimaissa kermankeltainen on liitetty viattomuuteen, kirkkaan keltainen onnellisuuteen, lämpöön ja viisauteen, mutta myös vaaraan ja sairauteen. Koska ihmisen ihon kellertävyys on vakavan sairauden merkki, on keltaisia lippuja käytetty karanteenin ja epidemioiden symboleina. (Haapanen 2007). Mesoamerikassa sininen yhdistetään usein rituaaliuhraamiseen, mutta meille suomalaisille se tuo mielleyhtymän siniristilipusta ja rauhasta. Myös värien käyttämiselle taiteessa on kulttuurikohtaisia eroja. Muun muassa Meksikon barokki muutti Eurooppalaisen tyylin väreillä meksikolaiseksi taidesuuntaukseksi (ks. 2.3 Nykyaiteella maalattu taidehistoria ja taiteilija). Nykyaiteilijoiden haastatteluista ilmeni taiteilijoiden ihailema värienkäytön räväkkyys ja pirteys meksikolaisessa taiteilmaisissa. Teosten valoisuutta ja värikkyyttä pidettiin myös helposti omaan ilmaisuun tarttuvana muutoksena.

Myös muut teoksen elekielen palaset kokevat vaikutteita maanvaihdoksen yhteydessä. Haastatteluista ja tutkimistani teoksista hahmottui muotojen, symbolien ja taiteellisten tyylien muutokset. Suomalainen muutokieli pyrkii yleisellä tasolla pehmeuteen sekä unimaiseen tunnelmaan, jonka koettiin olevan ristiriidassa Meksikolle tyypillisten voimakkaiden väripintojen, rosoisuuden ja dramaattisen muutokielen kanssa. Lisäksi Meksikossa jopa nykytaide saattaa perustua uskonnolliseen symboliikkaan Suomea voimakkaammin. Haastattelut kertoivat myös monumentaalisen taiteen löytämisestä. Sanalla monumentaalinen tarkoitetaan kooltaan suurta tai suurieleistä työtä (Valkeanpää, Salmela & Bonelius 2003). Tyylien muutoksilla tarkoitetaan taiteilijan taipumusta tehdä esimerkiksi useampia kohtauksia samasta teoksesta, useampiosaisia teoksia tietyistä kohtauksesta tai käyttää muuta omaleimaista teoksen esitysmuotoa tai esityspaikkaa.

Jonkinlainen monumentaalisuus me ehkä lainattiin meksikolaisesta taiteesta. (Isorättyä, P.)

*Minuun suuren vaikutuksen Meksikon taiteessa teki sen suhde ajatte-
luun, rituaaleihin ja uskontoon - ja se miten kuvataide, arkkitehtuuri
ja mahdollisesti esittävätkin taiteet ovat olleen precolumbiaaniseen
aikaan yksi kokonaistaideteos. (Väisänen)*

*Me tehtiin nukeista spiraali kun se näyttelytila oli vanha kappeli.
Spiraaleita käytettiin ennen barokin veistoksissa kun ne halusi nous-
ta lähemmäs Jumalaa. (IsoräTTY, T.)*

Kansantaide on Meksikossa tärkeää ja näkyvää sekä keräsi suurta huomiota sekä ihailua ja haikeaa muistelemista suomalaisissa nykytaiteilijoissa. Eri puolilla maata valmistetaan alueille tyypillisiä käsitöitä ja taide-esineitä, joissa yhdistyvät meksikolaisten alkuperäiskulttuurien ja espanjalaisen siirtomaavallan tyyli ja vaikutteet. Toisaalta esineet toimivat myös kierrätysmielessä ja samalla niiden koettiin inspiroivan ympäristötaiteeseen sekä kierrätysmateriaalien käyttöön teoksen materiaalina. Kierrätysmateriaali on edullista ja koska esimerkiksi lasi, muovi ja ongelmajätekierrätys on monissa Meksikon maanosissa kehittymätöntä, kierrätysmateriaalin käyttö minimoi syntyvää jätemäärää. Meksikolaiselle kansantaiteelle tyypillistä on katukuvan värittäminen erilaisten viikoittaisten markkinoiden ja jopa kiinteiden myyntikojujen muodossa. Taidetta ja käsitöitä myös tehdään paikanpäällä. Suomessa niin sanottu katutaidekulttuuri tunnettiin niukaksi. Taide ymmärretään osana kulttuuria, mutta sen kohtaaminen voi olla myös negatiivisesti tunnettua. Esimerkiksi Graffititaide ymmärretään Suomessa taiteen lajiksi vain harvoin, jonka vuoksi siitä on tullut propagandan ja laittomien vastalauseiden kieli. Syksyllä 2001 Suomessa tuomittiin ensimmäistä kertaa graffitintekijä ehdottomaan vankeuteen ja vuonna 2005 yksittäinen maalari tuomittiin Helsingissä laajan graffitijutun yhteydessä yli 17 000 euron korvauksiin. Turussa yksittäinen maalari tuomittiin 36 000 euron korvauksiin 2006 (Nollatoleranssi 2010). Meksikossa taiteen esittäminen on vapaampaa, jonka vuoksi myös valmiit teokset tuntuvat tulevan näytille. Katutaiteen laatua on spekuloitu, mutta varmaa on, että se vaikuttaa ihmisiin, nostaa keskustelua, aloittaa uusia tyyliuuntauksia ja kerää huomiota. (ks. Liite 5/3).

Mentiin sellaisille paikoille kun "Mercado de Sonora" ja "Mercado de la Merced". Ne oli hirveen kiehtovia paikkoja ja täynnä kaikkea pientä, joka levittyy kaduille ja tulvii aivan yli ja se on monta kilometriä pitkä joka suuntaan. Meksikossahan on hirveästi artesaania. Meksikolaiset työpajat ei ole olevinaan niin salaisia, että ne olisi piilossa. Tee-se-itse- juttu vaikutti meihin. Siellä kaikkea korjataan. Ei ole "osta ja heitä se pois" – kulttuuria niin kuin Suomessa. Ja kun ostaa tuotetta niin usein näkee miten se valmistetaan paikanpäällä. (IsoräTTY)

*Meksikossa esikolumbiaanisen taiteen rooli on merkittävä ja olin haltioitunut tämän taiteen kirjosta ja rikkaudesta. Vierailut temppe-
lialueilla ja edelleen elävissä intiaanikylissä olivat hienoja kokemuk-
sia. Intiaaninaisten kädentaidot tekivät minuun myös suuren vaiku-
tuksen. (Mäkelä)*

Luukone (Musica de Huesos). Koneistossa auton tuulilasinpyyhkijöitä. Kun urusta soittaa niin yksi ratas pyörähtää, luuranko heilahtaa ja tulee musiikki. Luurankojen sydämenä oli iso ja liekki lamppu. Kaikkein meksikolaisin työ mitä me ollaan tehty ja samalla ensimmäinen siellä tehty. Haluttiin tutkia meksikolaisuutta, joka oli työn aihe. Hugo Simbergiäkin mukana ja ehkä vähän Guadalupe Posadaa. (Isorättyät, ks. Liite 5/2, Kuva 3.)

Toisaalta myös sananvapaudessa ja sen toteutumisessa on maakohtaisia eroja, jotka taiteilijoiden tulee ottaa huomioon. Maan olot ja julkiset mahdollisuudet, riskit tulla väärinymmärretyksi sekä taiteen ja sen suuntauksien yleinen ymmärtämisen laatu ja huomioiminen vaihtelevat valtio ja aluekohtaisesti. Vaikka Suomessa on demokratian arvojen mukainen sananvapaus, osa suomalaisista koki kanta-aottavan taiteen vähäisyyttä tai jopa puuttumisen verrattuna Meksikolaiseen aikalaisaiteeseen.

A democracy is a place where problems can be discussed in a civilized way; art has the chance to expose them in a creative and critical way. I believe in the potential that art has to generate a positive transformation in the society. (Dávila)

Huomasin miten totaalaisesti suomesta puuttui kanta-aottava taide. (Väisänen)

Teoksissa käytettävät tekniikat saivat kulttuurin vaihdoksesta vaikutteita ja todistavat maakohtaisia eroja. Käytettävissä olevien materiaalien tunnettiin vaikuttavan, kuten myös haluttujen ja jo hyväksi koettujen materiaalien saatavuuden. Sekatekniikkojen käyttö kilpailee estetiikan oppien orjallisen noudattamisen kanssa hyvinkin selvästi. Paikallisella kuvataidekasvatuksella tuntuu olevan suuri rooli taidehistorian oppien ja omien kokeilujen välisessä kamppailussa. Esimerkiksi nahka, luu ja metallit ovat suurina määrinä helpommin löydettävissä Meksikon markkinoilta. Isorättyöiden kuvailema sähköjakelun heikkouden käyttäminen teoksessa tarvitsee fyysistä oleskelua sen mahdollistavassa valtiossa. Meksikossa kokeilevan taiteen kurssilla (Dibujo Experimental) teimme projektin aiheena ympäristö ja nykytaide. Aiheanto oli vapaa, mutta 18 yliopisto-oppilaan ryhmästä oli selvästi rajattavissa samat toistuvat teemat. Meksikolaisista koostuvan ryhmän lisäksi olin ainut ulkomaalainen ehkä myös innostaen eurooppalaisiin huolenaiheisiin läsnäolollani. Aihealueet pyörivät ilmastonmuutoksen sekä kulttuuri-kohteiden säilyttämisen ympärillä. Eräs kierrätysmateriaaleista koottu jäävuoriteos, otti kantaa kasvihuoneilmiöön ja ilmaston lämpenemiseen Pohjoisella perspektiivillä.

Ne valot ja luut löydettiin tyypillisenä meksikolaisena. Esim. kun Meksikossa on yleistä, että sähkö varastetaan kaupungin tolpassa. Me tehtiinkin valopöytä keikoille. Kun tehtiin niitä valosarjoja niin etittiin samalla erilaisia katkaisijoita, että pystyttiin kontrolloimaan ja räpsyttelemään niitä valoja. Sitten tuli liike ja muutos –niillä sähköillä sai myös moottorit pyörimään. Kokeiltiin, mietittiin paljon ja havainnointiin ja sitten löytyi ne luut, kun Meksikossa on se pääkal-

lokulttuuri. Suomessahan tollasta ei voisi tehdäkään kun täällä on 240V sähköverkko, mut siellä on 110V. (Isorättyät)

Löydettiin alue, joka oli täynnä luuta ja verta. Mentiin sinne iltaisin useampana kertana viikossa isot rinkat mukana. Buscamos huesos, somos artistas finlandesas. Kun ei osattu muuta sanoa. Ton joku oli opettanut. Ne nauroi ja me kaiveltiin roskiksia ja etsittiin luita. Metrossa kuskattiin niitä kaupungin halki Coyoacanille. (Isorättyä, P., ks. Liite 5/1, Kuva 2.)

Alettiin miettimään et olisi hauska saada tanssityttöä muistuttava hahmo ja samalla mekaaninen liike meidän Polka Madre –bändin lavalle. Siitä taas lähti idea, että haluttaisiin joku sellainen materiaali joka olisi ihoa muistuttava. Niinkun ”grows” (=ällöttävä). Siannahalla pitäisi olla 96% samoja geenejä kun ihmisellä... kun se kauneusarvo muuttuu helposti. Eihän ne tanssitytöt ideana kauniita ole. Sit Meksikossa on myös kaduilla tota paikallista herkkua, paahdettua siannahkaa (Chicharrón). (Isorättyät)

Teija ja Pekka Isorättyän Taideteollisen korkeakoulun lopputyöteoksessa taskulamput heijastavat varjoja lapsien hahmoista, jotka on rakennettu pit-sistä ja sokerista. Installaatio tulee taakse visuaalisena kuvana eli varjoina uudestaan. Teos luo linkin myös meksikolaiseen käsityökulttuuriin ja kier-rätysideologiaan, vaikka se onkin syntynyt valkoisessa muodossaan ennen nykytaiteilijapariskunnan Meksikon matkoja ja saanut värillisiä pitsejä pin-taansa vasta toisessa näyttelyssään, Meksiko Cityssä. Teoreettisesti on mahdollista, että haaveissa olevalla reissulla on ollut osuutta tekniikan va-lintaan alitajunnan muokkaajana, mutta teos saattaa myös viitata tekijöiden valinnee kohdemaansa persoonallisuutensa ja taipumustensa mukaan. Tä-mä tarkoittaisi sitä, että kansainvälisesti matkustavat nykytaiteilijat valikoituisivat maakohtaisesti samantyyppisiin persooniin. Valikoitumiseen vai-kuttaa todennäköisesti kohdemaan stereotypiat sekä taiteilijan kysyvät mo-tiivit. Esimerkiksi opiskelijoiden keskuudessa EU-alueen vaihto-ohjelmiin saatava rahoitus on usein muita valtioita suurempi. Tällöin motiivina saattaa olla varallisuus. Meksikon kohdalla suomalaisten nykytaiteilijoiden motiivi on haastatteludialogista päätellen usein monipuolisuus, eloisuus, seikkailu-henkisyys sekä erilaisuus. Suomeen tulon motiivina esiintyy erilaisuus, ark-tisuus, hyvinvoinnin tila sekä teollinen kehitys.

Jo aiemmin sivuttu uusien ideoiden ja perspektiivien hakeminen tuntuu suo-situlta ja saa kannatusta jopa taiteilijan ammattiehdoksi. Ympäristön vaih-taminen esiintyy usein nimittäin tarkoituksenmukaisesti haettuna erilaisuu-den etsimisenä, jonka pyrkimyksenä on alkuperäisen kulttuurin hahmotta-minen uudessa valossa. Haastatteluista kävi ilmi kuinka taiteilijat olivat op-pineet arvostamaan ja kuvaamaan omaa kulttuuriaan sitä vahvemmin, mitä enemmän he ovat nähneet muuta. Kulttuurin vaihdoksen koettiin myös muuttavan teoksellisia ja identiteetillisiä arvoja, kuten teoksen paikkasidon-naisuutta. Synnyinvaltion koettiin sekä vahvistuvan että vieraantuvan uu-dessa kulttuurisessa ympäristössä. Muutama haastateltava koki myös löytä-neensä kokonaan uuden teoriapohjan työskentelylleen.

Meksikoon mennessä meillä oli paikkasidonnainen ajatus, että teoksen henki täytyy hakea siitä paikasta. Mutta sitten me huomattiin kun me työskenneltiin bändin kanssa, että se sosiaalinen tila eli se bändi on kans tavallaan paikka. (Isorätyt)

After living and working in 4 different countries I realized the huge potential that Latin America has and the amazingly strong discourse that the production of art in the region has. (Dávila)

Before going to Finland I used to paint a lot of greenery sort of landscapes like the ones you have during summer in Finland. But once there I created a love and passion for the sun and warm colors, which meant that the lack of sun and cold winters made me want to paint differently from home. (Brezas)

The works of a Finish contemporary artist's, Eija-Liisa Ahtila, are interesting reference for my own works. I find the work close to the scenic arts in her explorations of human relationships. (Maislin)

Kulttuurin vaihtaja kykenee havainnoimaan ja liikkumaan silmät auki, sillä hänellä on vertailukohde. Ympäröivät maisemat, eläimet, infrastruktuuri ja luonnonilmiöt toimivat inspiraationlähteenä muuttaen teosten kuvamaailmaa, teemoja, aihealueita tai luoden teoksellista vastakkainasettelua eri elementeille. Haastateltavat kertoivat myös luontoon liittyvien elementtien yhdistymisestä aiempiin työn teemoihin. Muun muassa Sampovaara kuvaa öljyväritöissään kaktuksia sekä Meksikon karvatonta kansalliskoirarotua, Xoloescuicleä (ks. Liite 5/2, Kuva 4) osana Suomalaisia ja Eurooppalaisia ympäristöjä. Elämyksen suuruuden tunnettiin määrittävän kyseisen aihealueen teoksellista arvoa. Suomen talvesta lähteneelle ensimmäinen suuri fyysinen muutos Meksikon etelärannikolla on vastantuleva helle tai vastaavasti Etelä-Meksikossa asuneelle taiteilijalle elämän ensimmäinen lumisade tuntuivat toimivat elämyksellisenä innostajana.

Valtameren äärellä oleilu ja vierailut viidakoissa ja vuoristoissa ovat jättäneet minuun syvän jäljen joka varmasti ilmenee tulevissa teoksissani pitkään. (Mäkelä)

Tutkimukseni myötä kiinnostuin maan stereotyyppien vaikuttamisesta saapuvien nykytaiteilijoihin. Näkeekö taiteilija teoksissaan todellisuuden vai etsiikö hän alitajuisesti stereotyyppioita saadakseen kohdemaan vaikutteita töihinsä? Esimerkiksi Meksiko on tunnettu sombreroistaan sekä ponchoistaan, joihin vierailija ei kuitenkaan kovin helposti törmää esimerkiksi pääkaupunki Meksiko Cityssä matkamuistomarkkinoiden ulkopuolella. Kuitenkin monet taiteilijat kuvittavat sombreroita osana töitään ja välittävät viestiä stereotyyppien jatkumisesta.

7.3 Olosuhteiden muutokset

Nykytaiteilijat toimivat tärkeässä roolissa aikansa tarkkailijoina ja ilmaisijoina, joille ympäristön tapahtumat, asenteen, tavat ja tyylit ovat mer-

kityksellisiä. Useat taiteilijat kaipaavat teoksellisen muutoksien ohella myös ympäristön olosuhdemuutoksia. Kotimaan rutiininomaiseen arkeen tai vääryyksiin halutaan korjausta ja totutun vaihtaminen esiintyy eräänlaisena protestina. Lisäksi monikulttuurisessa maailmassa on yhä enemmän ihmisiä, jotka pyrkivät irrallisuuden tunteeseen. Sosiologisen tutkimuksen mukaan nämä uusnomadismit etsivät onnea nykykulttuurin tavasta olla maailmassa kuulumatta mihinkään tiettyyn paikkaan (ks. 5.3 Ympäristö paikkaidentiteetin rakentajana). Uusnomadismi voidaan nähdä myös osana tietoteknisesti esitettyjä teoksia niiden hämärtyneen konkreettisen paikan vuoksi.

Kun Helsingis oli saanut jonkun vuokra asunnon niin ei voi lähtee käsiksi mihinkään kun on pakko maksaa sitä vuokraa ja pakko tehdä töitä ja se alkoi tuntumaan jotenkin tyhmältä. (Isorättyä, T.)

Me maalattiin omasta mielestä parhaat työt. Tuntu, että oppi homman, mutta ei sillä ollut kuitenkaan vaikutusta. Oltiin tosi pettyneitä ja päätettiin, että lähdetään Helsingistä. Annettiin asunnot pois ja alettiin polkemaan pyörillä pois.. Mentiin naimisiin, että saataisiin rahaa lähtee Meksikoon ja lähdettiinkin. (Isorättyä, P.)

Ympäröivä tapakulttuuri luo myös osaltaan visuaalisuutta. Taiteen sekä elämän näkyvyys katukuvassa koetaan erittäin positiivisena. Ympäröivä kulttuuri tapoineen ja rutiineineen näyttäytyy huomionarvoisena vieraassa ja uudessa kulttuurissa, toisin kuin omassa, jossa kokija on samalla myös osa kokonaisuutta. Useat taiteilijat mainitsivat ihmisten aktiivisuuden ja liikkuvuuden olevan yksi inspiraation lähde. Pohjoismaalaisena ei voi olla kiinnittämättä huomiota vilkkaisiin katuihin varsinkin pääkaupungissa Meksiko Cityssä. Ruokaa tehdään kaduilla, ihmiset istuvat parvekkeilla ja tienvarsilla sekä myyvät tuoremehua ohikulkijoille samalla kun koulusta pääseviä nuoria ollaan vastassa kadulla. Toisaalta meksikolaisen näkökulmasta Suomi koettiin ympäristönä hiljaisena ja etäisenä, vaikka useat tutkimukseen vastanneet toki myönsivät olevansa samalla ahkerampia ja tunnollisempia Suomessa kulttuurin edellytysten vuoksi.

I was looking through the window to see how people live, or sit at parks watching people passing by... (Barrera)

Etsin kaikesta, sekä negatiivisesta että positiivisista asioista, uusia ideoita ja inspiraatiota herättäviä tunteita.” (Sampovaara)

1980-luvulla Meksikon taide-elämä oli sangen sulkeutunutta, ja vanhanaikaista. Kiinnostavimmat visuaalisen kulttuurin ilmiöt tapahtuivat jossain muualla kuin taidemaailmassa: slummeissa ja intiaanikylissä. (Kantonen, P.)

Työtahdissa sekä työn ja vapaa ajan suhteessa on paitsi kulttuurillisia, myös totuttuja piirteitä. Suomen työmoraali koettiin vahvana ja pakonomaisena suhteessa meksikolaiseen. Tähän vaikutti edellisessä kappaleessa (6.6 Tutkimuksen luotettavuus) kuvattu taiteilijoiden eriarvoinen asema vieraassa yhteiskunnassa suhteessa omaan valtioon. Taideopettajasta saattaa tulla opiskelija samalla kun kuvataiteilijasta luennoitsija. Asemaan uudessa yh-

teiskunnassa tuntui vaikuttavan kielitaito ja koulutus, työkokemus sekä sosiaaliset suhteet ja yhteistyöverkostot. Taiteilijat kokivat aseman vaikuttavan omaan havainnointiin. Uuden ympäristön tunnettiin vaikuttavan ajankäyttöön jo kulttuurierojenkin vuoksi. Haastatteluissa mainittiin useampaan kertaan myös ympäristön asettamat työskentely- ja aikaansaamispaineeet.

Finnish way of working is responsible; people are devoted to their art production. Maybe it's the cold and isolating winter but is amazing that the community is so focused." (Dávila)

"Me mentiin Tornioon rakentaa töitä sinne missä ei oo kettään ihmisiä. Meidän ikäiset ihmiset on lähtenyt aika pitkälle, niin oli vaan perheet jäljellä. Kun menee suomeen niin tulee erilainen työmoraali. Kun lähdet tekemään sitä työtä kirveellä ja sisulla. (Isorättyät)

Työolosuhteet sekä työn ergonomia ovat osa ympäristön tuomia muutoksia. Työergonomiaan vaikuttaa käytettävissä oleva elektroniikka sekä kehityksen taso ja kansalaisten varallisuus. Työolosuhteita muuttaa myös paikallinen ilmasto rajoituksineen ja mahdollisuuksineen. Ilmastolla on merkitystä työskentelymotivaatioon ja -tahtiin. Ilmaston luomat psyykkiset ja emotionaaliset muutokset koettiin yksilöllisinä. Valon määrällä ja laadulla koettiin olevan muutoksia aiheiden teemoihin. Myös yhteyttä esimerkiksi Pohjoisen Suomen pimeälle kaamokselle ja Suomelle tyypillisille, jopa synkkäsävyisille teoksille epäiltiin.

Saan Meksikosta paljon virikkeitä. Erityisesti sen valon ja lämmön suhde on minulle kaikkein tärkeintä. Se heijastuu värieni käytössä. (Sampovaara)

Temperature is different, light is different, food and people are different, so I behave different. (Barrera)

Contemporary art has big differences, due the social, economics and politics conditions, humans as social animals, cannot escape to this realities, or be immune. (Alba)

Osa tutkimuksen taiteilijoista asui vieraan kulttuurin parissa keräten ideoita uuden kulttuurin kautta, toiset muuttivat uuteen valtioon opiskellakseen, mutta osa halusi päästä taidepiirien ytimeen luoden uutta ja saaden näkyvyyttä. Motiivista riippuen taiteilijat nostivat esille paikalliseen mediaan ja näyttelymahdollisuuksiin liittyvät ongelmat. Nykyaikaiset taiteilijat kokivat kulttuurikohtaisia eroja teostensa näytteille asettamiseen, riippuen kohdemaan resursseista. Gallerioiden määrän, perinteisten tapojen ja lainsäädännön koettiin vaikuttavan. Onko olemassa vapaamuotoista ja usein myös edullista tai ilmaista näyttelytilaa, jonne työn luonne sopii? Onko gallerioihin helppo päästä? Meksikossa on vahva museokulttuuri myös nuorempien ikäluokkien keskuudessa. Maassa on lukematon määrä erilaisia museoita ja gallerioita, jonka vuoksi näyttelytilan löytäminen koettiin helpommaksi. Toki kontaktien ja verkostoitumisen nähtiin olevan välttämätöntä näyttelytilaan päästäkseen. Lisäksi markkinoinnin koettiin eroavan. Muutamat meksikolaistaiteilijat kiinnittivät huomiota Suomen tapaan sijoittaa pääomaa erilaiseen painet-

tuun materiaaliin. Kohdemaassa teoksien saama julkisuus, uutisointikynykset ja tiedotusvälineiden näkyvyys koettiin myös tärkeiksi uralla etene-
misen ja uusien näyttelyiden kriteereiksi. Media toimii Meksikossa vapaasti
ja seuraa tarkkaan yhteiskunnan erilaisia uudistusprosesseja.

*Me haluttiin tulla takas Meksikoon ja yritettiin saada joku näyttely, että me voitaisiin saada apurahaa siihen. Aina kun me mentiin kei-
koille niin me aina puhuttiin, että etitään näyttelyä. Kävi tosi hyvä
tuuri kun yks johon me tutustuttiin oli performanssitaiteilija ”conje-
lade de uva”. Sen kautta me päästiin tohon valtion taidemuseoon ja
saatiin se ensimmäinen näyttely sinne Meksikoon. (Isorättyät)*

*The artistic development isn't only about creating ideas and con-
cepts, but also considering into the art process, the networks. As an
artist you need to go out and talk about art, relate with people in the
field, go beyond your limits. (Dávila)*

*Lehdet kirjoitteli kun suomalaiset olivat onnistuneet tekemään jotain
niin meksikolaista. Näyttelyn avajaisissa oli yli 600 ihmistä. Avajai-
set on ollut Reforman palstoillakin Meksikossa. Diego Riveran Ana-
hualcalli –museo pyysi Luukoneen näytteille seuraavaksi kuoleman-
päiväksi ja työ oli esillä heillä 9kk. (Isorättyät)*

Nykytaiteella on usein kerrottavanaan totuuksia tai parannusehdotuksia. Ympäristön resurssien vuoksi myös jonkin asian hahmottaminen voi esiin-
tyä poikkeavana eri kulttuuritaustaisille ihmisille. Kun suomessa kuvitetaan
tarinaa ketulla ja jäniksellä, Meksikossa kerrotaan moraaliopetus skorpionin
ja aasin avulla. Voiko nämä symbolit toimia myös ristiin, vai estääkö suo-
malaisten tietämättömyys skorpioneista oikean mielikuvan luomisen? Kult-
tuuri kasvattaa ihmiset suhtautumaan eri asioihin eri tavalla ja osaltaan esi-
merkiksi valtion hyvinvoinnin tila vaikuttavaa tiedon määrään. Erilaiset pe-
rinteet ja tapahtumat muodostavat käsityksiä ja antavat materiaaleille tai
esineille merkitysarvon. Suomalaisitaiteilijat kiinnittivät huomiota erityisesti
Meksikon kuolemanpäivään, jota pidettiin surrealistisesti mielenkiintoisena.
Kuolemanpäivään liittyy ”fiesta”, jota juhlietaan iloisissa merkeissä. Katu-
kuvassa näkyy nauravia pääkalloja sekä vainajien muistamista. Jos vertaa
tätä kansallista juhlapäivää meidän pyhäinpäivään, huomaa suuren kontras-
tin. Suomalaisittain samoihin aikoihin juhlistava pyhäinpäivä kuuluu rauhal-
lisesti haudalla käyden ja muistellen. Kuolema koetaan lopullisena ja surul-
lisena. Kulttuurista näkökulmaa vaihtaessa työn teoreettinen pohja vaihtuu
radikaalisti muuttaen koko työn luonnetta. Tämän voimme todeta esimer-
kiksi Isorättyöiden rollaattorilla liikkuvasta robotista. Rollaattorit ovat suo-
malaisille arkipäivää, mutta meksikolaisille jotain ihan uutta, sillä perheiden
tehtävä on olla kotona avustamassa isovanhempiaan. Myös alastomuus koe-
taan Meksikossa erilaisena uskonnon ja kasvatuksen myötä.

*Meidän robotti (Invalid Robot Factory) kävelee rollaattorilla. Se
mielletään Suomessa mummona, mutta koska Meksikossa ei ole rol-
laattoreita kaduilla, on se sellainen futuristinen hahmo. Rollaattori
ja robotti on kuin yhtä. Tai sitten luurangot, jotka symbolisoi Suo-
messa kauhua, mutta Meksikossa ne yhdistetään kuolemanpäivään ja*

fiestaan sekä nauramiseen ja hauskanpitoon. Meksikossa on totuttu rakentamaan alttareita kuolemalle. (Isorättyät)

Päätettiin tehdä muotokuva meidän kotikaupungista ja käyttää Torniossa pyörineitä taideopiskelijoita apuna. Tämä liittyi kotipaikkaan ja oli Meksikossa paljon shokeeraavampi, koska siellä alastomuus ei ole sama juttu kun meille. (Isorättyä, T.)

7.4 Sosioekonomiset muutokset

Valtion poliittinen tilanne korostui maanvaihdon yhteydessä, jolloin taiteilijat tuntuivat reagoivan yhteneväisesti kansalaisuudesta riippumatta. Tutkimuksen kohdevaltioiden ekonomisen tilanteen huomioitiin yksilölle radikaaleja muutoksia aiheuttavana. Tämän havainnointia auttoi valtioiden ekonomisen ja poliittisen tilanteen suuret erot. Myös valtiollinen koulutusjärjestelmä luo eroja taiteilijoiden koulutusmahdollisuuksiin ja näin se vaikuttaa myös taiteellisen identiteetin pohjaan luomalla kulttuurillista eriarvoisuutta. Koulutuskysymysten taustalla suurinta jalansijaa edustaa maan talous, luokkaerot ja valtion yleisimmät elinkeinot. Suomalaisessa yhteiskunnassa voimavarana nähtiin maan varojen sijoittaminen taiteellisen toiminnan tukemiseen kun taas Meksikossa ammattimaiseksi taiteilijaksi pääseminen edellyttää usein enemmän omaa pääomaa, sillä muun muassa koulutus on useammin yksityistä ja maksullista. Toisaalta, vaikka suomalaisessa perusopetuksessa on lakisäätteisiä kulttuuri- ja taideopintoja, ei tätä koettu kovin merkitykselliseksi taiteilijaksi tuleminen kannalta opetuksen laadun vuoksi. Myös suurin osa meksikolaistaiteilijoista kertoi saaneensa jonkinasteista kuvataideopetusta peruskouluissaan lähinnä ohjatun piirtämisen muodossa. Koulutusta tutkiessani törmäsin jatkuvasti mainintoihin kaupungistumisesta. Mieleeni heräsi kysymys liittyen uuteen, urbaaniin ideologiaan. Voisiko nykytaide ilmiönä olla yhteydessä kaupungistumiseen tai yhteiskunnan koulutuksen lisääntymiseen? Taiteen tekemisen toimeentulo ainoana ammattina on sidoksissa valtion varallisuuteen ja usein Suomessa riippuvainen rahallisista avustuksista. Taiteilija Dávila nosti esiin Meksikon yhteiskunnan ongelmien vaikutukset taiteilijoiden kansainvälistymiseen. Hän ajatteli Suomen tukiverkoston ja vakauden edesauttavan taiteellisen identiteetin toteuttamisessa halutulla tavalla.

Artist in Mexico and Finland would have similar level of education, but the lack of resources and the many social problems in the Mexican community forces the Mexican artists to show their work abroad, to convince collectors into acquiring Mexican art, creating platforms, etc. Whereas, the supports that governmental institutions give and the social security is the amount of challenges that make artists reach his own potential. (Dávila)

Is important to say that in Mexico Public and Private education has many differences. (Maislin)

Meksikossa yleensä vain ylempiin sosiaaliluokkiin kuuluvilla on mahdollisuus saada taideopetusta. Ammattimaisen taiteen ja epävi-

rallisen taiteen välillä on suurempi ero kuin Suomessa. Virallisen taide-elämän ulkopuolella on kiinnostavaa taidetoimintaa, esimerkiksi katutapahtumia. Suomessa lähes kaikilla taiteilijoilla on jonkinlainen taidekoulutus. Opiskelu on taloudellisesti mahdollista myös köyhistä kodeista tuleville. (Anonyymi)

Suomessa koulutetaan taiteilijoita eniten tällä hetkellä koko maailmassa... Se miten käsittelee taiteensa filosofisen taustansa, saattaa tarvita korkeakoulutusta, mutta taiteilija lähtee itsestä. (Isorättyät)

Suomessa opetettiin kuvaamataittoa eli miten punainen ja sinen kuvasivat lämpömittarin eri puolilla toinen kuumaa ja toinen kylmää. Taiteessa ja sitä kautta kuvataideopetuksessa on kysymys ajattelemisesta ja siihen ei opetuksessa koulutettu vaan kuvaamaan ja kuvittamaan. (Väisänen)

Ekonomisten muutoksien rinnalla myös erilaiset kriisit, turvallisuudentunne, liikkumisvapauden- tai rajoitusten muutokset, liikkumisyhteyksien tehokkuus sekä esimerkiksi korruption määrän nähtiin vaikuttavan myös taiteelliseen identiteettiin ja työskentelyyn. Vuonna 2005 Transparency International -organisaation korruptiotilastoissa Meksikon indeksiluku oli 3,5. Tutkimuksen maksimiluku oli 10 ja Suomi oli tässä tilastossa toiseksi vähiten korruptoitunut maa indeksiluvulla 9,6. Alle viiden pisteen jääneissä maassa tätä epäkohtaa esiintyy huomattavasti. (Finpro 2010.) Meksikon korruptoitunut yhteiskunta koettiin häiritseväksi, sillä lahjuksiin turvautumattomalle epäkohta esiintyy byrokratian tiukentumisena sekä virastojen ja palveluiden hitautena. Muun muassa viisumeiden rekisteröimisen nähtiin aiheuttavan päänvaivaa pidempikestoista kulttuurivaihtoa harrastaville taiteilijoille.

Yks kaveri, mein basisti on punkkari ja vähän rosvo. Se varastaa Fiskarsin saksia taidetarvikeketjusta aina laatikollisen. Sitten ne sakset voi vaihtaa bensiniin Wall Martin tavaratalossa ja näin matka etenee. Ilman kuittia sieltä ei saa rahaa mutta sen voi vaihtaa toiseen tavaraan. (Isorättyät muistelevat Meksikossa kuultua.)

From freedom to complete control. From social richness to selfishness. From family values to social values. (Zambrano)

Meksikossa naisten asema julkisesti on muuttumassa yleismaailmallisen trendin myötä. Naisia on kuitenkin vielä vähän johtavissa asemissa ja heihin saatetaan suhtautua tarkkailevasti. Useat naispuoliset taiteilijat kokivat joutuneensa taistelemaan Meksikossa vakavasti ottamisen puolesta. Tosin tilanne tuntuu parantuvan jatkuvasti kehittyvän yhteiskunnassa. Suomalaisen yhteiskunnan sukupuolelliseen tasa-arvoon taiteen parissa oltiin tyytyväisiä.

Vaikeinta oli suurten kaupunkien julkisilla paikoilla suhtautua seksuaaliseen häirintään ja valkoihoiseen naiseen liitettyihin stereotyyppioihin. (Anonyymi)

Nyky-yhteiskunnassa kulttuuria leimaa kaupallistuminen ja kilpailu. Honnethin ajattelun mukaan yhteisö asettaa kehykset, joissa tunnustuksesta kamppaillaan (Honneth 1995). Sain huomata haastattelutilanteista nykytaiteen kansainvälisyyden pohdintojen ajautuvan usein kaupallisuuden ilmiöön. Myös taiteilijan elintasovaatimukset sekä ympäristö luovat taiteen kaupallisuuspaineita. Kaupallisuudella tarkoitan taiteen pyrkimystä markkinoille jo hyväksi todettujen keinojen avulla. Kaupallisuus saa usein negatiivisen sävyn ja tuntui olevan osallinen kysymykseen nykytaiteen yhteneväisistä muotista. Mihin taiteilijan pitää pyrkiä vastaamaan? Milloin taide on katsojalle tehtyä ja milloin se välittää taiteilijan ajatuksia? Kysynnän ja tarjonnan kohtaamisen suhde on monimutkainen. Kaupallisuus voi tarkoittaa myös positiivisessa kontekstissa uudentyypistä ja kiinnostavaa taidetta, joka kerää huomiota erilaisuudellaan. Pääidea kaupallisuuteen pyrkimisessä on usein halu päästä esille näkyvimpiin taidemaailman estradeihin.

Myös valtion suhteella turisteihin on osuutta kaupallisuuden pohdintoihin. Toisaalta matkailu elinkeinona kannustaa oman kulttuurin esille nostamiseen, mutta toisaalta monilla matkailullisesti tärkeillä alueilla esimerkiksi Meksikossa, se tuntuu kannustavan stereotyyppisen kuvan muovaamiseen, joiden avulla teos voi toimia myös matkamuistona. Taiteen ammattimaisessa tekemisessä on kaupallisuuden problematiikka. Kaupallisuus on myös sidottu muihin mahdollisiin avustuksiin sekä elintasovaatimuksiin. Ammatti-taiteilijan tulisi elää ammatillaan, mutta usein myydyt teokset edellyttävät tiettyjä kaupallisia piirteitä. Tuotteeksi tehdyt teokset puristavat taiteen kirjoja kasaan pelkistäen monipuolisuutta. Taiteilijat, jotka onnistuvat vapautumaan kaupallisuuspaineista pystyvät luomaan uudenlaisia ideoita ja kokemuksellisesti mielenkiintoisempaa tuotantoa – valitettavan elintason kustannuksella. (Consejo Nacional para la Cultura y las Artes 2007, 264)

Nykytaiteella on maakohtaisia eroja ainakin kaupallisella taiteella. Ostajat määrittelevät mikä menee kaupaksi. Museot tallentavat tuntea ja suosittua taidetta ikään kuin se pelkästään antaisi uskottavan ja todellisen kuvan nykytaiteesta tai aikalaistaiteesta. Kaupallisuus varmasti tylpistää taidetta globaalisti samaan muotoon jotta investoinnilla, eli tuotteella taide, olisi laajemmat jälleenmyyntimarkkinat ja sen arvo lisääntyisi. (Väisänen)

Ihmisen elinympäristö vaikuttaa väistämättä, tosin tietysti on yleisinhimillisiä teemoja jotka koskettavat yli maarajojen. Joskus isoissa museoissa voi tulla tunne, että kaikki on samaa. Se johtuu ennen kaikkea siitä että samoilta tärkeiksi koetuilta taiteilijoilta ruukataan ostaa teoksia kaikkiin tärkeisiin museoihin! (Ryhänen)

Ennen olin pigmenttiä, sideainetta ja taidehistoriaa pohtiva opiskelija ja Meksikon jälkeen olin maailmaa muuttava taiteilija. Opiskelin julkista taidetta ja meksikolaiset seinämaalarit Siqueiros, Rivera ja Orozco yhdessä eri intiaanikulttuurien kanssa näyttivät konkreettisen vaihtoehdon taiteen kaupallisuudelle. (Väisänen)

Ei niitä kukkaan osta kun kokonaisuudelle pitää laittaa hinnaksi 50 000€. Jos myyt jonkun palasen niin se saattaisi mennäkin mutta siinä

vaan häviää kun niitä ei enää saa näytille. Kaupallisuus ei ole koskettanut meitä. Kyllä mä möisin, jos joku museo ostais, se ratkaisis monia ongelmia, mutta on ne itelläkin ihan kivoja. (Isorättyä, T.)

Biennale -taide pyrkii yhdenmukaistamaan taidetta, luomaan omaa universaalia kieltään. Kansalliset erot ovat olemassa, mutta tämä kansainvälinen kerma ei arvosta sitä. Se haluaa yhteen muottiin sopivaa erilaisuutta. (Kantonen, P.)

Taiteilijoiden talous on usein osaksi tai kokonaan riippuvaista apurahoista sekä avustuksista. Ammatin kannattavuuslaskelmiin liittyy muun muassa valtion eläkkeen kertymättömyys. Tavallisesti taiteilija-apurahalla tarkoitetaan elinkuluihin tarkoitettua kuukausittaista rahasummaa, joka voi olla esimerkiksi vuosiapuraha tai puolivuotinen apuraha. Valtion apurahojen jakamisesta huolehtii Taiteen keskustoimikunta yhdessä valtion taidetoimikuntien kanssa. Myös alueellisten toimikuntien Taiteilija-apurahoja myönnetään Suomessa kaikkien alojen taiteilijoille. Niiden myöntökriteerinä on hakijan taiteellisen työn laatu. Apuraha voidaan myöntää puolesta vuodesta viiteen vuoteen kestäväälle ajanjaksolle. Vuosittain taiteilija-apurahaa maksetaan noin 500 taiteilijalle. Suomessa on olemassa myös laki valtion taiteilija-apurahoista (Finpro 2010). Meksikossa myönnetään rahallisia avustuksia ainoastaan yksityisten yhdistysten toimesta, mutta tätä rahoitusta ei voi verrata Suomen järjestelmään. Mercedes Alba kuvasi jopa meksikolaista vastakkaista ilmiötä, sillä Meksikossa taiteilijoilla on joskus mahdollisuus saada näkyvyyttä ns. lahjusten avulla.

Finnish student relies much in the social support, and that is limiting the creativity constantly. (Dávila)

The art in my country is just an object, is for the class in power, so they play to be artist, they are the state artists, this is the art that is known. It's very modern maybe - not in techniques but in they propose - and they expressions. It has a lot of colors, deep meanings, social metaphors. (Alba)

Ekonomisiin muutoksiin nähtiin vaikuttavan myös tuotannolle laskettu työskentelybudjetti. Maan elintaso ja valuuttakurssi vaikuttavat materiaalien kuten maalien, kankaiden ja metallin hintoihin. Myös muilla teetetetty työ tai työvoiman palkkaaminen Meksikossa tuntui edulliselta suomalaisista taiteilijoista. Meksikolaiset kertoivat kokemastaan henkilökohtaisesta inflaatiosta suomalaisessa taidetarvikeliiikkeessä. Rahan arvon kasvamisesta maali-kaupassa kuvattiin nelinkertaiseksi tultaessa Meksikosta Suomeen. Toki materiaalikustannuksiin liittyivät myös valmiiden töiden kuljetukseen ja siirtämiseen kuluva pääoma puhuttaessa kansainvälisestä työskentelystä. Töitä kuljetetaan pääasiassa lentämällä sekä meriteitse mantereiden välillä.

Meksikossa me tehtiin eka "Polka Madre" -neonvalokyltti, johon teetettiin kirjaimet kun se oli aika halpaa siel. (Isorättyät)

8 NYKYTAITEEN KULTTUURISIDONNAISUUS

Kysyn työssäni ja erityisesti tutkimuksessani, voidaanko nykytaidetta pitää globaalina ilmiönä, onko sillä paikkakohtaisia eroja vai onko se yhteneväistä kaikkialla maailmassa? Olisiko nykytaiteesta matkailuvaltiksi sen alueellisen omaleimaisuuden vuoksi vai onko teoksen kokemiselle samantekevää näkeekö konkreettisen teoksen kuvattuna internetissä vai alkuperäisessä sijainnissaan ja suunnitellussa ympäristössään? Löytyykö maailmasta nykytaidekohteita, joilla on vetovoimaa?

Foucault'n filosofisessa ajattelussa kriittinen suhde menneeseen näyttäytyy tärkeänä tekijänä kun esimerkiksi analysoidaan nykykulttuurin ja yhteiskunnan välisiä suhteita, koska ne eivät ilmaannu itsestään vaan eri asiayhteyksien seurauksena. Tällaisena näkökulmana historia ei ole vain itseisarvo vaan se toimii nykyhetken jäsentämisen välineenä. Niin kutsutulla kriittisellä historiatietoudella voi puolestaan nähdä olevan merkitystä yksilön kyvyille hahmottaa omaa kulttuuriympäristöään ja sen merkityksiä, jotka monella tapaa voivat vaikuttaa identiteetin muokkautumiseen. (Kalhama & Vartiainen 2006, 14.) Taide on hyvin tärkeä positiivisella tavalla kansallista identiteettiämme tukeva voima mielikuvien ja tunteiden tasolla. Viihde, kauppa, teollisuus ja politiikka ovat jo globaalia. Toki taiteenkin on otettava vaikutteita ympäröivästä maailmasta. Ennen taiteilijat suuntasivat Pariisiin, sitten New Yorkiin, nyt Berliiniin ja esimerkiksi Lontooseen kokemaan taiteilijayhteisöjä ja etsimään spontaaneja taide-elämyksiä. Toisaalta taide tulee lähelle kotimultimedian välityksellä.

Taide pyrkii olemaan ihmiskunnan kollektiivinen ajattelun taso ja viestinnän keino joka on tässä päivässä kiinni. Se pyrkii olemaan kollektiivista tajuntaa. (Isorättyä, P.)

Ulkomailta Suomeen suuntautuvassa matkailussa kulttuuritekijät ovat jääneet toistaiseksi vähäiselle huomiolle. Kulttuuritarjonta, varsinkin esittävä taide ja tapahtumat, on pitkälti suunnattu kotimaiselle kulttuurin kuluttajalle. Ulkomaalainen matkailija löytää paremmin fyysiset kulttuurikohteet kuten museot, linnat ja kulttuurihistorialliset ympäristöt. Suomalainen kulttuuri kuitenkin tuntuu kiinnostavan ulkomaalaisia matkailijoita. Suomella on selkeitä vahvuuksia, jotka antavat hyvän pohjan kansainvälisen kulttuurikuvan kirkastamiseen ja ulkomailta Suomeen suuntautuvan kulttuuri- ja taidematkailun vahvistamiseen. Opinnäytetyössäni keskityin tutkimaan yksinomaan nykytaidetta, joka ei itsellään tunnu parhaalta kulttuurimatkailun tähdeltä ainakaan kotimaisten taiteen tekijöiden silmissä.

Suomalainen kuvataide tänään haluaa esittää julkisen tyylikkään kaupaksi käyvän pinnan jolle kaikki saavat projisoida vapaasi ihan mitä vaan halutaan. (Väisänen)

Suomalainen nykytaide on samanaikaisesti trenditietoista ja ajastaan jäljessä. (Kantonen, P.)

Suomessa tehdään paljon korkeatasoista nykytaidetta, mutta taide on edelleen sisänpäin lämpiävää. Samat elementit ja teemat toistuvat useiden taiteilijoiden teoksissa vuodesta toiseen. (Ryhänen)

Suomessa on hirveän hienoja kansainvälisiä taiteilijoita (Kaarina Kaikkonen ja Maria Vilkkala yms.), kiinnostavia festivaaleja, kuten mm. vuosittainen Pikseliähky (Pikselache), mutta maakunnalliset jutut on hirveän suljettuja. Helsinkiläisten mielestä suomen taide-elämä on vain Helsingissä. (Isorättyä, P.)

Suomi on pieni maa ja yleensä nykytaiteen näkyvät trendit leviävät nopeasti. Ehkä Suomeen ei mahdu niin paljon erilaista taidetta yhtä aikaa, esillä olevaa ja sillä hetkellä kiinnostavaksi luokiteltua... (Mäkelä)

Eri tyylisuuntia on eri maissa. Suomessa ei melkein edes tunneta Pop Surrealismia, Yhdysvalloissa kyllä ja myös Lontoossa. (Sampovaara)

Toisaalta Suomen nykytaidemaailman tuntemukset tuntuvat luovan täydellisen vastakohtan Meksikolle, jonka pääkaupunkia voitaisiin kutsua tekemieni haastatteluiden perusteella eräänlaiseksi nykytaiteen lähteeksi. Meksikon nykytaiteessa esille nostettiin monipuolisuus sekä kantaaottavien oivallusten käyttäminen. Miljoonakaupungissa teoksien määrä on toki suurempi taiteilijoiden määrän mukana, samalla kun näyttelypaikkojen määrä moninkertaistuu.

Mexican contemporary art is among the highest level internationally. I think is because it shows spontaneous strong experience of everyday life, simple things. The world is looking for those simple things, and Mexicans now how to express it because we still have simple lives in a complex society. (Barrera)

Mexico is one of the biggest producers of contemporary art in the world. Just in Mexico City there are 10 museums of contemporary and modern art solely. Mexican collectors and companies occupy the first 3 places of biggest collections of contemporary art in Latin America (all of them private). In sum, Mexico might have huge gaps in education and culture but is one of the greenest fields for art production. (Dávila)

Suhteeni Meksikon nykytaidetta kohtaan oli aluksi vähättelevä, mutta sain onneksi myöhemmin tarkistaa käsityksiäni. (Anonyymi)

Kansainväliset matkailun kehityspiirteet ja tutkimukset osoittavat, että matkailu yleensä ja tiettyyn kiinnostukseen liittyvä kohdematkailu on lisääntynyt. Ehkä nykytaiteen mahdollisuuksia kansainvälisenä vetovoimatekijänä voisi edistää yhdistämällä merkittäviä suomalaisia nykytaidefestivaaleja muihin matkailutuotteisiin, kuten esimerkiksi kulttuurisiin kiertomatkoihin tai lyhytlomiin. Nykytaiteen kehittämisessä on sama ongelma, joka on nähtävissä myös muussa kulttuuritoiminnassa: yhteistyö kulttuurin ja matkailun toimialojen välillä on heikkoa. Taidematkailun kehittämisessä tulisi hyö-

dyntää kulttuuri- ja matkailualojen ristikkäisosaamista. Myös pienet taidepiirit ja teoksien esillepanomahdollisuuksien harva määrä vaikeuttavat taidetoimintaa ja erityisesti pieniä kohderyhmiä. Muotoilullaan markkinoilla tunnettavuutta kerännyt pienikokoinen valtio tuntuu jäävän helposti yhden imagon taakse, jolloin muut mahdollisuudet jäävät vähemmälle huomiolle. Myös nykytaiteen tuntemattomuus taidelajina ja rajaamaton luonne vaikuttavat varmasti sen tämänhetkiseen tilaan.

Kysymys nykytaiteen kansallisista eroista on mielenkiintoinen, sillä vaikka haastatteluista ilmeni useita eroavaisuuksia, on mahdoton spekuloida johtuvatko nämä nykytaiteen menestymisen seikat yksinomaan toisen valtion pinta-alallisesta ja asukasluvullisesta suuruudesta vai onko taustalla esimerkiksi vahvemman pohjalla oleva taidekulttuuri. Toisaalta Suomen asema hyvinvointivaltiona ja kulttuuri- sekä taidetoimintaan suunnattujen avustuksien ja rahallisten tukien tulisi varmistaa myös nykytaiteiden menestys ja jatkuva kehittyminen. Kulttuurista omaleimaisuutta ja taiteilijoiden identiteettikäsitteitä muokkaava kaupallistuminen tuntuu esiintyvän yhtenä merkittävimpanä globaalin samankaltaisuuden aiheuttajana. Aikalaistaiteen ajatus nykyhetken ilmentäjänä ja demokratian puolestapuhujana tunnustetaan kansainvälisesti. Voisiko globaalin maailman tuomat yleismaailmalliset huolet myös osaltaan aiheuttaa nykytaiteen samankaltaisuutta? Myös teknologian kehittyminen sai kannatusta yhtenäisyyden luoja.

I think contemporary art is same everywhere, but with different elements... just because realities from one country to another are completely different. (Zambrano)

I think each country has their own subjects, because of their own ideals, and their own problems. Of course art is always looking to fulfill a primordial function which is talk about important things and make people think about them, in order to influence their lives, and contribute to have a better society. But each culture has their own mindset and discourse. (Barrera)

Tähän tietysti vaikuttavat internet-palvelut. Kansainväliset taidelehdet, biennaalit jne. Tieto ja kuvat leviävät ja kulkeutuvat nopeaa tahdilla muiden taiteilijoiden teoksiin. Tietysti taiteessa käsiteltävät asiat saattavat olla paikkakohtaisia. Eri alueille ominaisia ongelmakohtia jne. (Mäkelä)

I believe art cannot exist without a context, and the greater pieces of art are the ones that express the collective feeling of a society in a determined place and time. No one doubts about Picasso being a great master, especially after the “Guernica”, the painting where he expresses the pain of the Spanish society during the Civil War. However, the beauty of art is that it resonates and influences everywhere, I wouldn't say that is convergent but that it extends like a fire burning minds in different contexts. (Dávila)

9 KOKOAVA POHDINTA

Nykytaide on taidemaailman vastaus globalisaatioon lisäämällä vuorovaikutusta taiteilijan ja teoksen katsojan välille. Taidesuuntauksen pyrkimystä yleismaailmalliseksi on mahdotonta todistaa ehdottomaksi, mutta ajan hengen vaatimus kaupallisuuteen näkyy nykytaiteilijoissa. Toisaalta kaupallisuuden kysymys on kaksijakoinen ja elää ehkä murrosvaihettaan, sillä sen havainnointi herättää taiteilijoissa myös paheksuntaa ja pyrkimystä persoonallisempaan otteeseen. Nimekkäät nykytaidemuseot keräävät katsojia usein kaupallisessa mielessä kerätyillä kokoelmilla. Nykytaiteen merkitystä alueellisena matkailuvalttina heikentää taidesuuntauksen keskeneräisyys Suomessa. Kulttuuri- ja taidematkailussa alueelliset kulttuurin piirteet ovat merkittäviä erottautumisessa, minkä vuoksi taiteen yhdenmukaistuminen näyttäytyy uhkana. Toisaalta esimerkiksi nykytaiteen suhde tietoteknologiaan voisi esiintyä matkailullisena mahdollisuutena. Nykytaiteilijat Suomessa huutavat kantaaottavuuden sekä monipuolisuuden perään. Mikäli tarkastellaan Suomen matkailua, nykytaiteen mahdollisuuksia kansainvälisenä vetovoimatekijänä voisi edistää yhdistämällä taidemuoto esimerkiksi kulttuurisiin kiertomatkoihin tai lyhytlomiin. Vaikka nykytaide ei olisi ensisijainen syy, matkan aikana usein käydään kulttuurikohteissa. Suomen heikkouksiksi nykytaiteiden parissa lukeutuvat kapea tarjonta, taiteilijoiden vähäisyys sekä suppea taiteen julkinen esittäminen. Meksikon nykytaide esiintyi vahvana sekä eräänlaisena uusien suuntauksien lähteenä.

Kansallisen nykytaiteen riskinä sekä mahdollisuutena koettiin ekonomiset ja sosiaaliset paineet. Käsitellessään ajankohtaisia asioita, nykytaide ottaa kantaa myös maarajojen ulkopuolella oleviin ilmiöihin ja huolenaiheisiin, joko suoraan tai välillisesti, samalla yhtenäistäen koko taidemuotoa. On kuitenkin huomioitava, että myös valtioiden taustalla on eroavaisuuksia kuten varallisuus, uskonto, yhteiskuntaluokat ja koulutus. Näiden vaikutusta kansallisen nykytaiteen erojen taustalla on turha väheksyä. Useita asiantuntijoita lainaten: identiteetin vahvistumiseen vaikuttaa kulttuuri ja ympäristö. Tutkimuksessani huomasin nykytaiteen linkittyvän suuriin kaupunkeihin ja hyvien liikenneyhteyksien päähän. Olisi mielenkiintoista tutkia, onko tämä taidemuoto yhteydessä muun muassa kaupungistumiseen tai koulutuksen lisääntymiseen.

Haastattelemini taiteilijoiden näkemys kulttuurien vaikutuksista taiteilijaidentiteettiin oli selkeästi positiivisena koettu. Identiteetin muutoksia teemoitteleamalla pystyin todistamaan sekä sosiaalisia, teoksellisia, olosuhteellisia sekä sosioekonomisia muutoksia. Taiteilijat tunsivat kulttuurin vaihdoksen tuomien konkreettisten heijastuksien analysoimisen hankalaksi teoksissaan. He olivat kuitenkin yhtä mieltä kulttuurivaihdoksen tuomista uusista näkökulmista, ja jopa niiden tarkoituksenmukaisesta hakemisesta niin teoksellisesti kuin taiteellisen teoriapohjan kautta. Neljä vastaajista koki kulttuurin vaihtumisen positiivisena, mutta visuaalisen työskentelyn kannalta neutraalina. Tosin myös heidän vastauksissaan esiintyi esimerkiksi kohdemaan taloudellisen tilanteen luomat muutokset.

LÄHTEET

- Aarseth, E. 1997. *Perspectives on Ergodic Literature*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Alitolppa-Niitamo, A. 1993. *Kun kulttuurit kohtaavat –Matkaopas maahanmuuttajan kohtaamiseen ja kulttuurien väliseen vuorovaikutukseen*. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Allahwerdi, H. 1994. *Ihminen kulttuurinsa kuvana*. Teoksessa Laukkama, Pentti & Summa, Tarja (toim.) *Naapurina lähimmäinen -näkökulmia muukalaisuuteen*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Asp, E. 1994. *Johdatus sosiologiaan*. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Berry, J. W. 1989. *Psychology of Acculturation. Cross-Cultural Perspectives*. Nebraska: Symposium on Motivation.
- Calinescu, M. 1987. *Five Faces of Modernity –Modernism, Avant-Garde, Decadence, Kitsch and Postmodernism*. Durham: Duke University Press.
- Consejo Nacional para la Cultura y las Artes. 2007. *Artesanos, artesanías y arte popular de México – Una historia ilustrada*. México: Distrito Federal.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Gummeruksen kirjapaino Oy.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2003. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Helsinki: Vastapaino.
- Finpro & Touré, N. 2010. *Maaraportti*. Viitattu 1.11.2010.
<http://www.finpro.fi/NR/rdonlyres/0E95147E-D3EE-447E-9718-F1EE26273390/13393/Meksikomaaraportti0714.pdf>.
- Gadamer, H. G. 2004. *Hermeneutiikka. Ymmärtäminen tieteessä ja filosofiassa*. Suom. Ismo Nikander. Tampere: Vastapaino.
- Gagné, F. 1991. *Toward a differentiated model of giftedness and talent*. *Handbook of gifted education*. Boston: Allyn and Bacon.
- Gagné, F. 1993. *Constructs and models pertaining to exceptional human abilities*. *International handbook of research and development of giftedness and talent*. Oxford: Pergamon Press.
- Gardner, H. 1983. *Frames of mind*. New York: Basic Books.
- Giddens, A. 1991. *Modernity and self-identity*. Padstow: Polity Press.

- Gubrium, J. F. & Holstein, J. A. 2001. Institutional selves. Troubled identities in a postmodern world. New York: Oxford university press.
- Haapanen, L. & Kehitysyhteistyön palvelukeskus Keva ry. 2007. Viitattu 1.11.2010. Kaiken maailman värit. http://www.kepa.fi/kumppani/arkisto/2007_6-7/5825.
- Hall, S. 1999. Identiteetti. Tampere, Vastapaino.
- Hanson, W., Marci, J. & Lynch, E. 1992. Developing Cross-Cultural Competence. Pennsylvania.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Honneth, A. 1995. The struggle for recognition. The moral grammar of social conflicts. Oxford: Polity Press.
- Isorättyä, P. & T. 2010. Viitattu 1.6.2010. <http://www.isorattya.com/>.
- Juvonen, A. 2000. Johnnyllakin on univormu, heimovaatteet ja –kampa, Musiikillisen erityisorientaation polku, minä ja maailmankuva. Jyväskylän yliopisto.
- Kalhama, P., Vartiainen, P. & Humanistinen ammattikorkeakoulu. 2006. Kulttuurista kasvua – näkökulmia kulttuurikasvatukseen. Helsinki, Gummerus kirjapaino Oy.
- Kantonen, L. 2005. Telta – Kohtaamisia nuorten taidetyöpajoissa. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Kokko-Viika, I. 2008 Taiteilijaresidenssitoiminnan rooli nykytaiteen tuotannossa. Viitattu 20.10.2010. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18746/URN_NBN_fi_jyu-200807015572.pdf?sequence=1.
- Kunsti, T. 1999. Muslimioppilas suomalaisessa peruskoulussa – Tapaustutkimus kahden muslimitytön sopeutumisesta suomalaiseen perusluokkaan. Helsinki: Pro gradu –tutkielma, Kasvatustieteen laitos.
- Lepistö, V. 1990. Kuvataidemaailma ja taiteilijakuvat. Helsinki, Tutkijaliitto.
- Lepistö, V. 1991. Kuvataiteilija kuvataidemaailmassa. Helsinki, Tutkijaliitto.
- Liebkind, K. 1994. Maahanmuuttajat ja kulttuurien kohtaaminen. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Lyotard, J-F. 1985. *Tieto postmodernissa yhteiskunnassa*. Käännös Lehto, L. Tampere: Vastapaino.

Manovich, L. 2001. The language of new media. Massachusetts: The MIT Press.

Nollatoleranssi, Vapaa Helsinki –verkosto, 2010. Viitattu 8.11.2010.
<http://nollatoleranssi.info/>.

Oliver, K. 2000. Beyond recognition. Witnessing subjectivity. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Opetusministeriön julkaisuja 2003:13. Kulttuurin aika – Kulttuurin ja kulttuuripolitiikan merkityksestä yhteiskunnassa. Helsinki: ER –paino Oy.

Opetusministeriön Poliittika-analyysjä 2009:4. Viitattu 20.10.2010.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/pol0409.pdf?lang=fi%20,%2026.10.10>.

Perähuhta, M. 2000. Tieto muuttaa ympäristökokemuksiamme. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Pääjoki, T. 2004. Taide kulttuurisena kohtauspaikkana taidekasvatuksessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Räsänen, M. 2000. Sillanrakentajat. Kokemuksellinen taiteen ymmärtäminen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Saarikangas, K. 2002. Merkityksellinen tila. Teoksessa eletty ja muistettu tila. Teoksessa Taina Syrjämaa & Janne Tunturi (toim.). Helsinki: SKS.

Saarnivaara, M., Sava, I. & Taideteollinen korkeakoulu. 1998. Me tutkimme. Helsinki: Yliopistopaino.

Sampovaara, I. 2010. Viitattu 3.6.2010. <http://www.ilonaart.com/paintinghtm/thexoloescuintleking.htm>.

Santala, P. & Etelä-Suomen matkailun kehitys Oy, Conseils Oy. 1999. Kulttuurimatkailu tietoyhteiskunnassa. Helsinki: MKT:n painettu julkaisu, E:81.

Syrjämaa, T. & Tunturi, J. 2002. Eletty ja muistettu tila. Viitattu 3.11.2010. Helsinki: Historiallinen arkisto, SKS. ISSN 1456-3010.
http://cc.joensuu.fi/~loristi/1_04/kor104.html

Sue, D. W. & Sue, D. 1990. Counseling the culturally different. New York: The Courier Companies Inc.

Suomen suurlähetystö, Meksiko, Suomen ulkoasianministeriö. 2010. URL: <http://www.finlandia.org.mx/public/default.aspx?nodeid=34652&contentlan=1&culture=fi-FI>, viitattu 1.7.2010.

Tannenbaum, A. J. 1986. Giftedness, A psychosocial approach. New York: Cambridge University Press.

TAO, Taide- ja taiteilijapoliittinen toimikunta. 2002. Taide on mahdollisuuksia. Ehdotus valtioneuvoston taide- ja taiteilijapoliittiseksi ohjelmaksi. Viitattu 4.11.2010. [www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut /.../opm_41_TAO.pdf](http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/.../opm_41_TAO.pdf).

Tilastokeskus. Suomalaiset tytäryhtiöt ulkomailla. 2010. Viitattu 26.9.2010. http://www.stat.fi/til/stu/2008/stu_2008_2010-09-13_tau_003_fi.html.

Tulamo, K. 1993. Koululaisen musiikillinen minäkäsitys, sen rakenne ja siihen yhteydessä olevia tekijöitä. Helsinki, Sibelius-Akatemia.

UNFPA, The State of World Population. 2009. Viitattu 3.11.2010. <http://www.unfpa.org/swp/>.

Ulkoasiainministeriö, Eduskunta. 2001. Aasian, Amerikan ja Oseanian linja ASA-33. Viitattu 1.8.2010. <http://217.71.145.20/TRIPviewer/show.asp?tunniste=E+15/2001&base=ueasia&palvelin=www.eduskunta.fi&f=WP, .>

Ulkoministeriön kehitysviestinnän verkkojulkaisu. 2010. Viitattu 12.10.2010. <http://global.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=32769&contentlan=1&culture=fi-FI>.

Valkeapää, L., Salmela, U. & Bonelius, E. 2003. Taidehistorian sanasto. Viitattu 13.11.2010. PDF ISBN 951-34-0991-0, Jyväskylän yliopisto.

Vattimo, G. 1999. Tulkinnan etiikka. Suom. Jussi Vähämäki & Liisa Kunttu. Helsinki: Tutkijaliitto.

Vattimo, G. 1989. Oskillaation taide. (La società trasparente 1989.) Helsinki: Gaudemaus.

Wilbert, C. 1989. Ethnic and cultural identity, ethnicity and the second generation in the context of European migration. Iso-Britannia: Worcester.

Nykytaidenäyttelyt ja tilaisuudet:

Arte Contemporáneo. 15.3.2010. Kiinteä nykytaiteen näyttelykokonaisuus. Polanco, Meksiko.

Finnland-Institut in Deutschland, Artic Heat –näyttelyn avajaiset 7.10.2010. Mitte, Berliini.

Galleri Heike Arndt DK, Artic Heat –näyttelyn avajaiset 5.10.2010. Friedrichshagen, Berliini.

Gallerie Wedding, Artic Heat –näyttely 8.10.2010. Wedding, Berliini.

La Casa Azul, Museo Frida Kahlo. 2.2.2010. Fridan ja Diego Riveran kotitalo. Coyoacan, Meksiko.

Palacio de Bellas Artes, 3.4.2010. Kiinteä näyttelykokonaisuus ja vaihtuvan näyttelleasettajan sali. Centro Histórico, Mexico City, Meksiko.

Suomi–Meksiko 2010 –näyttely. 30.10.2010. Suomen ja Meksikon välinen yhteistyö. Helsinki.

Haastattelut:

Alva, M. B. 2010. Kuvataiteilija ja kuvataiteenopettaja. Skype-haastattelu.

Barrera, K. 14.5.2010. Taiteilija. Teemahaastattelu, Mexico City.

Brezas, F. 2010. Taiteilija ja taiteen opiskelija. Internet-haastattelu.

Dávila, S. 18.9.2010. Kuvataiteilija. Internet-haastattelu.

Isorättyä, T. & P. 6.10.2010. Taiteilijoita, taiteen maistereita. Teemahaastattelu, Berliini.

Kantonen, P. 2.9.2010. Taiteilija ja filosofian maisteri. Internet-haastattelu.

Kantonen L. 31.8.2010. Taiteilija, taiteen tohtori ja opettaja. Internet-haastattelu.

Maislin, V. 3.5.2010. Kuvataiteen opettaja. Teemahaastattelu, Mexico City.

Mannes, T. 31.8.2010. Kuvataiteilija. Internet-haastattelu.

Mäkelä, M. 15.9.2010. Taiteilija ja kuvataiteen maisteri. Internet-haastattelu.

Ryhänen, H. 3.9.2010. Taiteilija ja kuvataiteen lehtori ja -maisteri. Internet-haastattelu.

Sampovaara, I. 28.7.2010. Kuvataiteilija, Bachelor of Fine Arts Degree. Skype -haastattelu.

Väisänen, J-P. 15.9.2010. Taiteilija ja kuvataiteen maisteri. Internet-haastattelu.

Zambrano, I. 10.5.2010. Kuvataiteilija. Teemahaastattelu, Mexico City.

HAASTATTELU

NIMI
IKÄ
KANSALLISUUS
AMMATTI
KOULUTUS

1. Kuvailisitko kansainvälistä taustaasi.
 2. Millainen kosketus sinulla on taiteeseen? Teetkö sitä itse vai onko se muulla tavalla osa elämääsi?
 3. Mikä taidesuuntaus kiinnostaa sinua, miksi?
 4. Koitko kulttuurishokkia? Jos niin miten?
-
5. Tunnetko maan tilapäisellä tai pysyvällä vaihtumisella olleen merkitystä taide-elämääsi? Oletko saanut siitä mahdollisesti uusia vaikutteita tai esikuvia?
 - Sosiaalisen taide-elämän muutoksia
 - Työskentelyllisiä muutoksia (esim. tekniikat, työtahti, materiaalit)
 - Visuaalisia muutoksia (esim. värit, muodot, kokonaisuudet)
 - Työn teemojen muutokset
 - Jotakin muuta, mitä?
 6. Miten koit toiseen maahan siirtyessäsi uuden taidekulttuurin ja kiinnittikö joku siinä huomiosi?
 7. Näkyykö monikulttuurisuus töissäsi? Rikastuttaako kulttuurien muutos taidettasi vai onko se rasite?
-
8. Kuvailisitko omaa näkemystäsi Nykytaiteesta kotimaassasi.
 9. Opetettiinko peruskoulussasi kuvataidetta? Jos, niin miten paljon, millä tavalla ja oliko se pakollista?
 10. Onko nykytaide mielestäsi yhteneväistä kaikkialla maailmassa vai voiko sillä olla maakohtaisia eroja? Perustelee.

INTERVIEW

NAME

AGE

NATIONALITY

OCCUPATION

EDUCATION

1. Describe your international background and especially your relationship to Mexico and Finland.
 2. What kind of perspective you have to the art? Do you do it by yourself or is it otherwise part of your life?
 3. What art trend interests you? Why?
 4. Did you experience a cultural shock? If so, how?
-
5. Do you feel that the temporary or permanent change of country has affected your art life? Have you got new influences or role models?
 - Social changes in your art-life
 - Changes in working habits (techniques, working tempo, materials)
 - Visual changes (f. ex. colors, shapes, modules)
 - Changes in the themes
 - Something else?
 6. How did you experience when you moved to another country in a new artistic culture and did you draw the attention to something special?
 7. Can you see the multiculturalism through your works? Does the cultural change make your art richer or is it a burden?
-
8. Could you describe your own views on the contemporary art in your country?
 9. Did they teach art in your elementary school? If so, how much, how and was it mandatory?
 10. Do you think that the contemporary art is convergent everywhere in the world or whether it has country-specific differences? Explain.

LA ENTREVISTA

NOMBRE

EDAD

NACIONALIDAD

PROFESIÓN

EDUCACIÓN

1. Describe su formación internacional, especialmente su relación entre México y Finlandia.
2. ¿Qué tipo de relación tiene con el arte? ¿Es quien lo crea o es algo que pertenece a su vida de otra manera?
3. ¿Cuál es la corriente artística que le interesa? ¿Por qué?
4. ¿Ha experimentado un choque cultural en su vida? ¿De qué manera?

-
5. ¿Siente que el temporal o permanente cambio del país ha afectado a su vida artística? ¿Ha obtenido nuevas influencias o modelos de seguir?

- Cambios sociales en su vida artística
- Cambios en los hábitos laborales (técnicas, ritmo de trabajo, materiales)
- Cambios visuales (por ejemplo colores, formas, módulos)
- Cambios en los temas del trabajo
- ¿Algo más?

6. ¿Cómo experimentó la nueva cultura artística cuando se mudó a otro país? ¿Había algo que le llamó la atención?
7. ¿Se ve el multiculturalismo en sus obras? ¿El cambio cultural enriquece su arte o es más bien un cargo?

-
8. ¿Qué opina sobre el arte contemporáneo de su país?
 9. ¿Les enseñaban arte en el colegio? ¿Cuánto, y cómo? ¿Era una materia obligatoria?
 10. ¿Piensa que el arte contemporáneo es semejante en el mundo entero o tiene diferencias entre países? ¿Puede argumentar su punto de vista?

Introducing Mexican Culture, Hilikka Kemppi. Tecnológico de Monterrey, Campus Ciudad de Mexico. Professor Alejandro Ugalde, 9.3.2010.

Hand to hand – Suomi y México

When you put México and Finland in the same contest speaking for the countries there is always something to do with the differences. Countries are situated totally different sides of the world; they have different kind of climate and also the history and size of the countries makes a big difference. These things affect also a daily life of the inhabitants. But after all, despite the circumstances and the past, residents of all countries have the same basic needs, such as the need to eat, sleep and have socialize. Mexico's history is based on the Native American tribes and conflicts with Spanish as well as conflicts with United States of America. Trips made by the Spanish conquest of Mexico are certainly also intensified the differences between Mexico and Finland, as all European countries are more or less the same kind of common because of their history and the values. On the other hand Finnish history has a big role in the edge of Europe being a milestone between the former Soviet Union and European as well as Mexico has been a battleground on the way to the USA. In the end of all both countries have got the independence and they have lost some parts. Mexico was forced to go lower on the north by handing over the U.S. to increase the surface area. At the same time Finland lost for example the region of Karelia in the east for the current Russia. Other languages, values and way of living have somehow affected both countries. And when Mexican is looking USA with the bad eye, Finns are goggling Russia.

Mexico has the ancient gods like Cocijó in Zapotec's culture as well as we have the national epic, the Kalevala, telling the adventures of "Väinämöinen" and "7 brothers". Similar epics in Mexico are for example the PopolVuh what is a Quiche-called Mayan folk's epic. Both Mexico and Finland also respect the individual freedom for example what comes to the education. Countries have universities and it is always easier to get the job if you have been trained yourself. Both have basic school, three years optional high school and possibility to continue in the Universities. Both countries also have usually to pass the level tests to enter the next schools and have compulsory English classes at schools nowadays. Also the governments have something in common because both countries ruler is president who is elected by direct popular vote.

I think we have also same way to face the foreigners. Both countries welcome people from abroad especially to see the tourist sites, but in the other places inhabitants are shy to meet the others because of language differences. Young generations are speaking fluent English, but older do not so well. Especially older generations in both places are curious but also scared because of lack of knowledge and language skills. Despite the language barrier it is a fun to note how similar sense of humor the both inhabitants have. Mexico has the traditions also with the visual arts. European-influenced religious art changed to the natural landscape paintings and portraits in the middle 1800s as well as in Finland. Revolution and puberty phases are clearly influenced modern art themes and expression in both countries. Finland's earliest art forms are rock paintings, which use often Fresco and Secco - techniques. Those ones have been famous also Mexico since earliest forms of arts. Here it is football but in Finland the hot word is the ice hockey. Both countries have some kind of weird fanatic way to face sports. In Finland they are drinking same time "Karjala" –beers, while in Mexico people are having "Corona" or "Sol".

Kuvamateriaali

KUVA 1 Mikko J. Putkonen. 2010. Huhtikuussa 2010 Meksikossa surmansa saaneelle ihmisoikeusaktivisti Jyri Jaakkolalle omistettu graffiti entisen kattohuopatehtaan seinässä Tampereen Santalahdessa.

KUVA 2 Teija ja Pekka Isorättyä, 2008. Luukone (Isorättyä 2010). Luukone esiteltiin Isorättyän Musica de Huesos näyttelyssä Ex Teresa Arte Actual museossa Mexico Cityssä toukokuussa 2008. Teos koostuu yli kaksi metriä pitkistä eläinten luista rakennetuista marionettinukeista. (Isorättyä 2010.)

KUVA 3 José Guadalupe Posada "Calaveras de artesanos" (Consejo Nacional para la Cultura y las Artes 2007, 223).

KUVA 4 Ilona Sampaovara, "The Xoloescuicle King". Meksikon karvaton koira. Öljyvärityö kankaalle, 115cm x 120cm (Sampaovara 2010).

KUVA 1 Etelä-Meksikossa Oaxacan kaupungin keskustaan maalattu kantaottava Graffiti. Tekijä tuntematon. 12.3.2010.